

Bakalářská práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filosofická fakulta

Historický ústav

Bakalářská práce

Jošt II. z Rožmberka (1430-1467)

Vedoucí práce: PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D

Autorka práce: Tereza Opavová

Ročník: 3

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 22. dubna 2009

Anotace

Předmětem zájmu předkládané bakalářské práce je osobnost českého šlechtice poděbradského věku Jošta z Rožmberka (1430-1467). Ten je v této práci interpretován na základě tří studií jako šlechtic, velkopřevor řádu sv. Jana Jeruzalémského a biskup vratislavský. Práce je zaměřená na Joštovo opomíjené angažmá v rytířském řádu johanitů, a to především na základě již editovaných pramenů a rukopisů, které jsou uloženy v Národním archivu v Praze.

Annotation

The subject of my bachelor work is the person of Jošt of Rožmberk, a Czech nobleman who lived during the George of Poděbrady reign (1430-1467). His interpretation in this work is based on three essays (studies) where he is described as a nobleman, a head of the Order of Saint John and a bishop of Vratislava. I focus especially on his not too much mentioned duty in the order and the information is gained mainly from published sources and manuscripts which are stored in The National Archive in Prague

Obsah

I. Úvod.....	7
II. Jošt z Rožmberka a jeho šlechtický původ.....	10
II. 1. Rožmberkové.....	10
II. 2. Jošt z Rožmberka jako šlechtic Poděbradského věku.....	21
III. Jošt z Rožmberka a řád sv. Jana Jeruzalémského.....	31
III. 1. Založení řádu sv. Jana Jeruzalémského a jeho ustanovení v Čechách.....	31
III. 2. Jošt z Rožmberka a jeho kariéra v řádu sv. Jana Jeruzalémského.....	40
III. 3. Vnitřní zřízení řádu sv. Jana Jeruzalémského.....	49
IV. Jošt z Rožmberka jako vratislavský biskup.....	54
V. Závěr.....	74
VI. Obrazová příloha.....	75
VII. Seznam použitých pramenů a literatury.....	80
VIII. Seznam zkratk.....	84

I. Úvod

Tématem předkládané práce je Jošt z Rožmberka (1430-1467), přední český aristokrat poděbradského věku, který patřil k významným činitelům církevně-politického dění v Českém království. Jošt z Rožmberka bude v této práci interpretován ve třech studiích jako šlechtic, velkopřevor rytířského řádu johanitů a biskup vratslavský.

Základní pramen pro zkoumání historie rodu Rožmberků ve středověku představuje německý překlad - dnes již ztraceného konceptu Václava Března,¹ který je známý jako *Rosenbergische Chronik*, dochovaný v deseti rukopisech, které byly vydány Matthäusem Klimeschem v roce 1897 pod názvem „Rosenberg'sche Chronik.“² Tento koncept může do jisté míry nahradit Březanův ztracený rukopis Rožmberské historie, který mapuje rožmberskou historii od jejího počátku až do roku 1545, kdy zemřel Petr Kulhavý.³ Na Rožmberskou historii pak navazovaly životopisy posledních Rožmberků „Život Viléma z Rožmberka“ a „O panu Petrovi Vokovi, posledním vladaři domu Rožmberského.“⁴ Zachován zůstal i Březanův originální rukopis „Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah.“⁵ První oddíl této bakalářské práce se bude zabývat Joštovým šlechtickým původem a jeho zařazením do labyrintu rodinných vztahů, postojů k jeho otci Oldřichovi z Rožmberka a jeho bratrovi Janovi z Rožmberka. Tyto vztahy lze interpretovat na základě již vydaných pramenů, a to hlavně ediční řady „Archiv český,“ a čtyřdílné edice Blaženy Rynešové „Listář a listinář Oldřicha

---

¹ Václav BŘEZAN (1580-1618), byl poslední archivář a bibliotékař rodu Rožmberků. Narodil se roku 1568 v Březně u Loun do rodiny farmáře. Základní vzdělání získal v Mladé Boleslavi a v roce 1584 studoval na univerzitě v Heidelbergu. Při dvoře Petra Voka se objevil v roce 1593 a následujícího roku vstoupil do služeb Petra Voka. K jeho velkým dílům patří nedochovaná Rožmberská historie, životopisy posledních Rožmberků a Summovní výtah. Václav HADAČ, *Drobné příspěvky k životopisu a dílu Václava Březana*, Jihočeský sborník historický (dále JSH) 31, 1962, s. 97-111; Adolf BERGER, *Die Rosenberg'sche Bibliothek und Wenzel Březan*, *Mitteilung des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* (dále MVGDB) 20, 1881-1882, s. 193-211.

² Matthäus KLIMESCH, *Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik*, Prag 1897; Týž, *Die Herren von Rosenberg und die Geschichtsschreibung*, MVGDB 36, 1898, s. 30-47.

³ Tato třídílná rožmberská historie byla roku 1753 zapůjčena P. Bonaventurovi Pitterovi, nebyla však nikdy vrácena a od té doby je ztracená.

⁴ Jaroslav PÁ NEK (ed.), *Václav Březan. Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.

⁵ Anna KUBÍKOVÁ (ed.), *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah od Václava Březana*, České Budějovice 2005; Táž, *K otázce vzniku Březanova Summovního výtahu ve vztahu k Historii Rožmberské*, JSH 56, 1987, s. 186-197.

z Rožmberka.⁶ Šlechtický rod Rožmberků představuje u historiků i laické veřejnosti oblíbené téma, které je však v poslední době zredukované pouze na tři osobnosti a to Oldřicha z Rožmberka, Viléma z Rožmberka a Petra Voka.⁷ Proto první oddíl této práce bude obsahovat stručný přehled rožmberských vladařů, který bude končit Oldřichem z Rožmberka, otcem Jošta z Rožmberka.

Dosud opomíjené téma Joštova působení v řádu sv. Jana Jeruzalémského je zpracováno ve druhém oddílu této práce, přičemž důraz je kladen hlavně na Joštovu roli v dějinách města Strakonice a ekonomickou situaci řádu johanitů v jižních Čechách. Příslušný oddíl byl zpracován na základě archivního materiálu Národního archivu v Praze a listin uložených ve Státním archivu Strakonice.⁸ Tento oddíl také mapuje stručné dějiny řádu v Čechách a jeho vnitřní uspořádání.

Význam johanitského řádu ve Strakonících dokládá i zájem historiků o toto téma a to především v pracích regionálních historiků, Emanuela Ježka, Bohumila Lifky, Věry Dvořákové, Jiřího Kuthana či Josefa Hamršmída.⁹ V poslední době byla pozornost Strakonícím věnována hlavně v pracích Miroslava Svobody a Jiřího Mitáčka, zaměřených na analýzu hospodářství zdejší řádové komendy se špitálem.¹⁰

Působení Jošta coby vratislavského biskupa bylo již zpracováno v monografii Josefa Hamršmída „Jošt a jeho doba“ z roku 1892.¹¹ Tato práce však zcela opomíjí Joštovo angažmá v řádu sv. Jana Jeruzalémského. Zařazení Jošta z Rožmberka do kontextu českých dějin doby poděbradské nejlépe popisuje Rudolf Urbánek ve svém

---

⁶ Blažena RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka* I-III, 1418-1448, Praha 1929-1937; Josef PELIKÁN – Blažena RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka* IV., 1449-1462, Praha 1954; František PALACKÝ (ed.), *Archiv český* I.-VI., Praha 1840-1872; Josef KALOUSEK (ed.), *Archiv český* VII.-XXIX., Praha 1887-1913.

⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

⁸ Národní archiv Praha, fond Řád Maltézských rytířů; Státní okresní Archiv Strakonice.

⁹ Věra DVOŘÁKOVÁ, *Nový objev raně gotických nástěnných maleb ve strakonickém ambitu*, Zprávy památkové péče (dále ZPP) 15, 1951, s. 20-24; Josef HAMRŠMÍD, *Majetek kláštera sv. Jana Jeruzalémského v Strakonících roku 1358*, Strakonicko 1, 1935, s. 66-70; B. LIFKA, *Radomyšl*, Dějiny jihočeského městečka a jeho okolí, Radomyšl 1993; Jiří KUTHAN, *Johanitská komenda ve Strakonících v raném středověku*, JSH 35, 1967, s. 117-129; Týž, *Architektura jižních Čech v první polovině 13. století*, JSH 39, 1970, s. 145-153; Týž, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*. Města, hrady, kláštery, kostely, Vimperk 1994; Jiří VARHANÍK, *Neznámý prostor strakonického hradu*, Průzkumy památek (dále PP) 2, 1995, s. 77-84;

¹⁰ Miroslav SVOBODA, *Majetek johanitského řádu v Čechách ve 12.-16. století*, Brno 2005, netištěná disertační práce; Týž, *Nástin majetkového vývoje řádu johanitů v Čechách v předhusitské době*, in: Tomáš BOROVSKEÝ – Libor JAN – Martin WIHODA (edd.), *Ad vitam et honorem*. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přítel a žáci k pětasedmdesátému narozeninám, Brno 2003, s. 555-556; Týž, *Hospodaření strakonické komendy johanitů do poloviny 15. století*, in: Jaroslav ČECHURA (ed.) *Časopis Národního musea, Řada historická C*, 170, č. 1-2, Praha 2001, s. 1- 21; Jiří MITÁČEK, *Česká provincie řádu sv. Jana Jeruzalémského za vlády Lucemburků (1310-1419)*, Brno 2005, netištěná disertační práce;

¹¹ Josef HAMRŠMÍD, *Jošt a jeho doba*, Praha 1892.

čtyřdílné práci *Věk poděbradský*.¹² Těžištěm tohoto oddílu je Joštův postoj k náboženské otázce v Čechách a králi Jiřímu z Poděbrad. Joštovy střety s obyvateli města Vratislavi pak nejlépe dokumentuje dobový kronikář Peter Eschenloer ve své práci „*Geschichte der Stadt Breslau*.“¹³

---

¹² Rudolf URBÁNEK, *České dějiny. Věk poděbradský III*, 1-4, Praha 1915-1962.

¹³ Peter ESCHENLOER, *Geschichte der Stadt Breslau*, Münster 2003.

II. Jošt z Rožmberka a jeho šlechtický původ

II. 1 Rožmberkové

Podle kronikáře Václava Březana vzešli Rožmberkové ze starodávného šlechtického rodu Vítkovců.¹⁴ Prvním doloženým příslušníkem tohoto rodu byl Vítek z Prčice (1169 - 1194), který je považován také za zakladatele politické a majetkové moci tohoto rodu.¹⁵ Vítek z Prčice neboli (Witigo von Prčice) měl prokazatelně čtyři syny, Vítků staršího (předek pánů z Krumlova), Vítků mladšího (předek pánů z Rožmberka), Jindřicha (předek pánů z Hradce) a Vítků z Klokot (předek pánů z Landštejna). Všechny tyto větve měly ve znaku růži, u pánů z Rožmberka to byla červená růže na stříbrném poli.¹⁶

Synem Vítků z Prčice byl Vítek mladší z Blankenberga, předek pánů z Rožmberka.¹⁷ Z pramenů můžeme jeho existenci potvrdit pro léta 1194-1236. S manželkou, která patrně pocházela z rakouského rodu Schöhering-Blankenberg, měl syna Vítků, známého jako z Příběnic, nedoloženého syna Zachariáše a Voka I., který ke svému jménu jako první připojil predikát z Rožmberka, jméno jeho dcery není známo.¹⁸

O prvním příslušníku rodu Rožmberků nás informuje listina Václava I. z 22. června roku 1250, kde mezi svědky figuruje jméno *Woko de Rosenberch*, tedy Voka I. z Rožmberka.¹⁹ Tato informace nám také dokládá existenci stejnojmenného rodového

---

¹⁴ K původu Vítkovců: Ludvík DOMEČKA, *O původu Vítkovců*, Rezkův sborník historický 4/1886, Praha 1886, s. 206-215; 284-293; 342-352; František MAREŠ, *O původu Vítkovců*, Český časopis historický (dále ČCH) 25, 1919, s. 213-235; Vratislav VANIČEK, *Vzestup rodu Vítkovců v letech 1169-1296*, Folia Historica Bohemica (dále FHB) 1, 1979, s. 93-108; Týž, *Vítkovci a český stát v letech 1169-1278*, Československý časopis historický (dále ČsČH) 29, 1981, s. 89-100; A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*. Krátký a summovní výtah od Václava Březana, České Budějovice 2005, s. 20-22; 77-85; Roman CIKHART, *Původ a rozrod Vítkovců*, JSH 4, 1931, s. 84-88. Srov. s Mathias PANGERL, *Die Witigonen, ihre Herkunft, ihre ersten Sitze und ihre älteste Genealogie*, Archiv für österreichische Geschichte 51, 1873, s. 501-576.

¹⁵ K osobnosti Vítků z Prčice, Josef TEIGE, *Vítek z Prčice*, Památky archeologické (dále PA) 12, 1883, sloupec 71-76.; A. Kubíková, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah*. Úvod I. kapitola – počátky Vítkovců, JSH 57, 1988, s. 83-91.

¹⁶ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 77-78.

¹⁷ K osobnosti Vítků mladšího z Blankenberga: B. NĚMEC, *Rožmberkové*, s. 92-93; A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 80.

¹⁸ B. NĚMEC, *Rožmberkové*, s. 92-93.

¹⁹ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 86. Přepis listiny: Friedrich GUSTAV (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*, Tomi IV (dále Codex IV/I.), Fasciculus primus, Praha 1964, č. 185. K osobnosti Voka z Rožmberka: A. KUBÍKOVÁ, *Popis Voka z Rožmberka ve skladbě Fürstenbachu vídeňského měšťana Janse Enikela*, JSH 50, 1990, s. 177-182.

sídla a predikátu. Hrad Rožmberk byl pravděpodobně zbudován okolo roku 1250.²⁰ Tento hrad se stal správním a sídelním centrem Rožmberků v horním Povltaví a byl důležitým bodem pro jejich další kolonizační aktivity směřující do oblasti vltavského údolí.²¹ Důležitým střediskem této oblasti se měl stát Vyšší Brod, kde nechal Vok roku 1259 založit cisterciácký klášter.²² K vlastnímu založení kláštera došlo na přelomu května a června za přítomnosti pražského biskupa Jana III. z Dražic, který konfirmací z 23. května 1259 potvrzuje Vokův dar klášteru, patronátních práv ke kostelům Přídolí a Rožmitál.²³ Pod klášterem nechal Vok vybudovat rodinou hrobku, kde byl po své smrti roku 1262 pohřben. Za svého života byl Vok spjat s velmocenskou politikou českého krále Přemysla Otakara II. a nejpozději od roku 1255 zastával úřad nejvyššího maršálka království.²⁴ Z manželství s Hedvikou ze Schaunberka měl Vok I. dva syny a to Vítka z Rožmberka a Jindřicha I. z Rožmberka.²⁵

Jméno Jindřicha I. se ve spojitosti s funkcí nejvyššího komoří Českého království poprvé objevuje roku 1301. Po smrti posledního pána z Krumlova Voka se český král Václav II. vzdal nároku na odúmrtí, a nemovitý majetek pánů z Krumlova tak připadl právě pánům z Rožmberka. Krumlov se pak stal na bezmála 300 let hlavní rezidencí rodu.²⁶ Po smrti Václava III.,²⁷ podporoval Jindřich v kandidatuře na český trůn Rudolfa Habsburského. Za tuto podporu dostal Jindřich, od zvoleného českého krále Rudolfa I., do zástavy hrad Zvíkov, který v té době okupoval Bavor III. ze Strakonice. Při trestné výpravě proti Bavorovi však Rudolf I. u Horažďovic roku 1307

---

²⁰ K založení hradu Rožmberk: August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III*, (Budějovsko), Praha 1994, s. 99-102.

²¹ Jaroslav ČECHURA, *Počátky vyšebrodského kláštera*, JSH 50, 1981, s. 5; Milan HLINOMAZ - Vlastimil KOLDA, *Vyšebrodský klášter-nekropole Rožmberků*, JSH 57, 1988, s. 173-184; Rudolf SCHMIDTMAYER, *Zwei Dokumente über die Gruft der Herren von Rosenberg in der Hohenfurter Stiftskirche*, MVGDB 41, 1903, s. 299-305.

²² K dějinám cisterckého řádu: Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*, Praha 2002; M. PANGERL, *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Wien 1872; Týž, *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes B. Mariae V. zu Hohenfurt*, in Böhmen, Wien 1865; J. ČECHURA, *Das Wirtschaftsmodell der Zisterzienserklöster in Böhmen (1140-1419)*, in: *Historia i kultura cystersów w dawnej Polsce i ich europejskie związki*, Poznań 1987, 87-110; Týž, *Generální kapitula a cisterciácké kláštery v českých zemích v době předhusitské ve světle řádových akt*, in: *Právně historické studie (dále PHS) 26*, 1984, s. 35-72.

²³ J. ČECHURA, *Počátky*, s. 7.

²⁴ Josef ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II.*, Praha 1990.

²⁵ B. NĚMEC, *Rožmberkové*, s. 94-96. K osobnosti Jindřich I. z Rožmberka také: A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a sumovní výtah*. II. a III. kapitola Vok I. a Jindřich I., JSH 57, 1988, 131-137; Týž, *Rožmberské kroniky*, s. 23-25; 91-96.

²⁶ Michal ERNEĚ - Karel NOVÁČEK, *K počátkům českokrumlovského hradu*, Průzkumy památek (dále PP), č. 2, 1999, s. 209-233. Srov. s. A. KUBÍKOVÁ, *Středověký Českokrumlovský hrad ve světle archivních pramenů*, PP 6, č. 2, 1999, s. 106-110. A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl třetí (Budějovsko), s. 26-30.

²⁷ Josef ŠUSTA, *Dvě knihy českých dějin*. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví, Praha 1917.

zemřel. Z manželství Jindřicha I. z Rožmberka a jeho ženy Alžběty z Dobrušky vzešel jediný syn a to Petr I. z Rožmberka.²⁸

Petr I. se jako jediný syn Jindřicha I. stal dědicem rožmberského domu a nejpozději dne 5. května 1312 převzal po otci i funkci komorníka Českého království.²⁹ Při vojenských střetech mezi českým králem Janem Lucemburským³⁰ a vůdcem opozice Jindřichem z Lipé, v letech 1315-1318, změnil Petr I. několikrát stranu. Zpočátku stál na straně Jindřicha I. z Lipé a byl zasnouben s jeho dcerou Klárou, sňatek se však nikdy neuskutečnil, a v roce 1315 byl dokonce zrušen. O rok později obnovil své přátelské vztahy s králem a v roce 1316 se oženil s Violou Těšínskou, vdovou po českém králi Václavu III. Tento sňatek zprostředkovaný Janem Lucemburským však netrval dlouho – Viola zemřela o rok později v roce 1317. Neklid v českých zemích však pokračoval i v následujících letech a vyvrcholil v boji o titul římského císaře.³¹ K ozbrojenému střetu došlo také mezi králem a Vilémem z Landštejna. Petr I. přirozeně podporoval svého příbuzného Viléma, což mu vyneslo ztrátu úřadu nejvyššího komorníka pro léta 1319-1325. Zlepšení vztahů přinesla až Petrova spoluúčast na bojích mezi Lucemburky a francouzským městem Mety. Od roku 1325 mu tak byl navrácen úřad nejvyššího komoří, který zastával až do své smrti.³²

Hmotnou podporu zajistil Petr I. i vyšebrodskému klášteru a rozmnožil jeho majetek o cyklus devíti deskových oltářních obrazů, namalovaných Mistrem Vyšebrodského oltáře.³³ V Českém Krumlově založil Petr I. roku 1330 špitál s kaplí sv. Jošta, přičemž celý komplex byl dostaven až v roce 1334. V roce 1347 vydává Petr sedm listin potvrzujících právní postavení a majetek špitálu, který se celkově skládal ze dvora v Zahradce a vsi Jamné a byl zřízen pro 13 chudých osob.³⁴ Současně s tím připojil Petr ke Krumlovu Latrán a daroval mu několik dvorů.³⁵

---

²⁸ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 91-95.

²⁹ TAMTÉŽ, s. 96. K osobnosti Petra I. z Rožmberka více: A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah*. IV. kapitola – Petr I. z Rožmberka, JSH 57, 1988, s. 131-137. Táž, *Rožmberské kroniky*, s. 25-28; 96-107.

³⁰ J. ŠUSTA, *Král cizinec*, Praha 1939; Jiří SPĚVÁČEK, *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*. K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou, Praha 1994; Táž, *Lucemburské koncepce českého státu a její přemyslovské kořeny*, in: Sborník historický (dále SH) 24, 1976, s. 5-51.

³¹ Jan Lucemburský podporoval ve volbě římského krále Ludvíka IV. Bavora. Zatímco česká šlechta se chtěla spojit s Ludvíkovým protivníkem Fridrichem I. Habsburským. Nakonec byl mezi českým králem Janem Lucemburským a českými pány podepsán v roce 1318 Domažlický mír.

³² A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 96-100.

³³ TÁŽ, *Rožmberské kroniky*, s. 97. Více: František MATOUŠ, *Rožmberkové 14. století jako příznivci církve*, Tradice 1934, s. 40-41;

³⁴ TÁŽ, *Českokrumlovský špitál a kostel sv. Jošta*, JSH 66-67, 1997-1998, s. 104.

³⁵ TÁŽ, *Rožmberské kroniky*, s. 103.

Závěr života tohoto Rožmberka nebyl příliš radostný. Petr I. trpěl neznámou chorobou, která mu způsobovala celkovou slabost. V posledním roce svého života se již nezúčastňoval veřejného života a v důležitých věcech ho jeho jménem zastupoval jeho syn Jošt.³⁶ Z druhého manželství s Kateřinou z Vartenberka vzešlo osm dětí, pět synů a tři dcery. Nejstarší syn Jindřich I. zemřel v bitvě u Kresčaku, Petr II. si zvolil církevní dráhu, do čela rodu se tak dostal Jošt I. Dalšími syny byli Oldřich I. a Jan I. z Rožmberka. Dcera Markéta se provdala za Bavora III. ze Strakonice.³⁷

Jošt I. z Rožmberka se ujal správy rodového panství hned po otcově smrti v roce 1347 a stejně jako on zastával úřad nejvyššího komorníka Českého království. Od počátku 50. let vedli Rožmberkové spor s českým králem Karlem IV.³⁸ Spor skončil podepsáním míru v roce 1357 a přinesl Joštovi ztrátu úřadu nejvyššího komorníka a odchod jeho bratrů Jana I. a Oldřicha I. z Rožmberka z veřejného a politického života. I přes tyto střety potvrdil český král Karel IV. Rožmberkům dvě zakládací listiny na hrady Dívčí Kámen (z roku 1349) a Helfenburk (z 21. května 1355).³⁹

V roce 1350 založil Jošt, společně se svými bratry a matkou, kláštery minoritů a klarisek v Českém Krumlově a v roce 1367 klášter augustiniánů v Třeboni.⁴⁰ Manželkou Jošta I. z Rožmberka byla Anežka z Wallsee, jejichž manželství zůstalo zřejmě bezdětné a po Joštově smrti roku 1369 se správy rožmberského panství ujímá jeho bratr Oldřich I. z Rožmberka.⁴¹

S dobou Oldřichovy vlády je spojeno rozdělení rožmberského dominia mezi Jana I., Petra II. a Oldřicha. Důvody takového kroku nejsou známe. Oldřichovi připadly Nové Hrady a Jan spolu Petrem si podrželi ostatní panství. V roce 1384 byla podepsána listina, kde se jedinými dědici všech rožmberských statků stali Oldřich I. a jeho syn Jindřich III. z Rožmberka. Manželství Jana I. zůstalo bezdětné a Petr II. se nikdy

---

³⁶ Jošt zastupoval otce například při korunovaci Karla IV. K osobnosti Karla IV.: J. SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1979; František KAVKA, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378)*, I-II., Praha 1993; Ferdinand SEIBT, *Karel IV. Císař v Evropě (1346-1378)*, Praha 1999; TÝŽ, *Kaiser Karl IV. Statsmann und Mäzen*, München 1978; Hans PATZE (red.), *Kaiser Karl IV. 1316-1378, Forschungen über Kaiser und Reich*, Göttingen 1978.

³⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 96-106. Táž, *Petr I. z Rožmberka a jeho synové, Českokrumlovsko v době posledních Lucemburků*, s. 9-15, Český Krumlov.

³⁸ TAMTÉŽ, s. 108. Karel IV. se rozhodl vybudovat u Hluboké nad Vltavou nový hrad a to tzv: Karlův Hrádek. Rožmberkové se proti údajnému útlaku a ohrožování majetku českým králem a císařem Karlem IV. odvolali k říšským kurfiřtům, čímž ohrozili suverenitu českého krále a Českého království.

³⁹ K rozsahu rožmberského dominia v 2. polovině 14 století: Josef TRUHLÁŘ, *Urbář zboží rožmberského z roku 1379*, Praha 1880; Eva CIRONISOVÁ, *Vývoj správy rožmberských panství ve 13. a 17. století*, Sborník archivních prací (dále SAP) 31, 1981, s. 105-178.

⁴⁰ K založení kláštera augustiniánů v Třeboni došlo zřejmě z iniciativy Petra II. z Rožmberka, který zastával funkci probošta královské kaple Všech svatých na Pražském hradě.

⁴¹ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 107-111.

neoženil. Oldřichovou manželkou byla Alžběta z Vartenberka a jejich jediným synem byl Jindřich III., který se po otcově smrti v roce 1390 postavil do čela rodu.⁴²

Jindřich III. se správy rožmberského domu ujímá v době vlády českého a římského krále Václava IV.⁴³ Právě v posledním desetiletí 14. století a začátkem 15. století docházelo v Českém království ke sporům mezi králem Václavem a jeho bratrancem Joštem Lucemburským, markrabětem moravským.⁴⁴ V opozici vůči králi stál i Jindřich z Rožmberka, který s dalšími českými pány vytvořil seskupení nazývané panská jednota.⁴⁵ Cílem panské jednoty bylo získat větší podíl na vládě a v zemi. Spory vyvrcholily v roce 1394, kdy panská jednota zajala krále v Králově Dvoře u Berouna.⁴⁶ Královo zajetí trvalo necelých čtrnáct dní a panská jednota získala vyjednáváním o jeho propuštění značné výhody.⁴⁷ Od roku 1396 zastával Jindřich úřad nejvyššího purkrabí Českého království⁴⁸ a při korunovaci druhé manželky českého krále Václava v roce 1400 nesl českou královskou korunu. K druhému zajetí českého krále došlo 6. března roku 1402 v Králově Dvoře na Starém městě. Hlavním aktérem této události byl Václavův bratr uherský král Zikmund.⁴⁹

V roce 1403 jmenoval Zikmund pět českých pánů, kteří se stali vykonavateli královské moci v Českém království. Zikmundovým zástupcem v této věci byl i Jindřich III. z Rožmberka.⁵⁰

Jindřich se oženil celkem dvakrát. Jeho první ženou byla Barbora ze Schaunberga. Z manželství vzešel pouze syn Petr, který zemřel v roce 1406. V roce 1399 se Jindřich oženil podruhé a to s Alžbětou z Kravař a Plumlova. Ke sňatku bylo nutné povolení papeže Bonifáce IX., protože manželé byli příbuzní ve 3. a 4. stupni.

---

⁴² TAMTÉŽ, s. 111-112. K osobnosti Jindřicha III. z Rožmberka: A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah VI. kapitola – Jindřich III. z Rožmberka*, JSH 58, 1989, s. 81-87. Táž, *Jindřich III. a Oldřich II. z Rožmberka*, in: *Českokrumlovsko 1400-1460*, Český Krumlov 1997, s. 9-26.

⁴³ J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, Praha 1986; František Martin PELZEL, *Lebensgeschichte des Römischen und Böhmisches Königs Wenceslaus*, I-II, Prag 1788-1790.

⁴⁴ Václav ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt (1354-1411)*, Brno 2002.

⁴⁵ František PALACKÝ, *Dějiny*, s. 413; Ivan HLAVÁČEK, *Aktivita české šlechty na dvoře Václava IV.*, in *Medievalia Historica Bohemica* (dále MHB) 1, 1991, s. 205-216.

⁴⁶ K událostem let 1402-1403: František Michálek BARTOŠ, *Čechy v době Husově*, České dějiny II/6, Praha 1947, s. 191-203; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 334-351. K událostem v Praze a Čechách: František HOFFMAN, *K povaze drobné války, zášti a násilných činů před husitskou revolucí*, In: *Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*, Praha 1975, s. 55-75; Zdeněk FIALA, *Předhusitské Čechy*, Praha 1978; I. Hlaváček, *Český panovník a jižní Čechy v době předhusitské*, JSH 41, 1972, s. 1-17; Jaroslav MEZNIČEK, *Praha před husitskou revolucí*, Praha 1990, s. 93-97.

⁴⁷ J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 238-239.

⁴⁸ V této funkci je doložen dvakrát, od roku 1396 do roku 1398 a v letech 1400-1404.

⁴⁹ Více k této události: J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 319-367.

⁵⁰ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 120. Dalšími jmenovanými byli: litomyšlský biskup Jan IV. Železný, Oldřich z Hradce, Břeněk ze Skály, Ota z Bergova.

Z tohoto svazku vzešel syn Oldřich a dcera Kateřina, provdaná za Reinprechta mladšího z Wallsee.⁵¹

Jindřich III. z Rožmberka zemřel 28. července roku 1412. Za poručníky svých nezletilých dětí ustanovil Čenka z Vartenberka, Jana z Hradce a Jindřicha z Kravař a Plumlova. Oldřich II. se narodil 13. ledna roku 1403. V době, kdy jeho otec zemřel, mu tedy bylo devět let a jeho výchovy se ujali jeho poručníci, zvláště pak Čeněk z Vartenberka.⁵² Ten, jako vedoucí osobnost kališnické šlechty, vychovával mladého Oldřicha v duchu utrakvismu. Svých povinností spjatých s vedením rožmberského domu se Oldřich ujal v roce 1418, v té době mu bylo patnáct let, a ve stejném roce se i oženil. Jeho ženou se stala Čenčkova příbuzná, Kateřina z Vartenberka.⁵³

Neklidná náboženská situace v Českém království vyvrcholila smrtí českého krále Václava IV. v srpnu roku 1419. Po jeho smrti zasáhly Prahu náboženské bouře, hrozící přerůst v občanskou válku mezi stoupenci husitství a katolíky.⁵⁴ Čeněk z Vartenberka, který byl v této době nejvyšším purkrabím, se proto spolu s dalšími českými pány, mezi nimiž byl i Oldřich II. z Rožmberka, písemně zavázal pomáhat vdově po králi, Žofii.⁵⁵ Zprávu o těchto událostech nám podávají i Staré letopisy české: *K tomu ještě přijelo na pomoc Pražanům veliké množství Táborů s ženami a se zástupem ozbrojenců a za hejtmana měli Mikuláše z Husi. Z Hradu na ně stříleli z děl. I byla to noc zármutku, úzkosti, nářku a smutku, kterou je možno přirovnat k soudnému dni, takže česká královna Žofie s Oldřichem z Rožmberka v noci s velkým strachem uprchla z Hradu.*⁵⁶ O několik měsíců později se situace zklidnila a mezi oběma stranami byl dojednán mír, který byl znovu porušen v dubnu roku 1420.⁵⁷

---

⁵¹ TAMTÉŽ, s. 122.

⁵² Ivana RAKOVÁ, *Rožmberské teritorium v předvečer husitské revoluce*. Vztahy Oldřicha z Rožmberka k Čenkovu z Vartenberka, FHB 3, 1981, s. 263-280; Bohdan ZILYNSKYJ, *Česká šlechta a počátky husitství*, JSH 48, 1979, s. 52-65.

⁵³ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 32.

⁵⁴ Smrtí Václava IV. vyvrcholilo napětí, které v Praze zažehlo kázání Jana Želivského u Panny Marie Sněžné 30. července roku 1419. Jan Želivský v něm vyzval své posluchače, aby se odebrali k přijímání do kostela sv. Štěpána, odkud byli on a kališníci před půl rokem vypuzeni. Datum 30. července se tak stalo symbolem dějinné fáze nazývané husitská revoluce.

⁵⁵ F.M. BARTOŠ, *Česká královna v husitské bouři*, JSH 40, 1971, s. 54-63, 115-122; I. RAKOVÁ, *Čeněk z Vartenberka (1400-1425)*. Příspěvek k úloze panstva v husitské revoluci, Sborník historický (dále SH) 28, 1982, s. 57-59.

⁵⁶ Jaroslav KAŠPAR – Jaroslav PORÁK (edd.), *Ze starých letopisů českých*, Praha 1980, s. 62.

⁵⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 39.

Založení města Tábor v blízkosti rožmberského dominia zřejmě přimělo Oldřicha přidat se v roce 1420 na stranu Zikmunda.⁵⁸ Přesto, že Oldřich zprvu náležel ke kališnické šlechtě, stal se pro následující léta mluvčím a vedoucí postavou katolické strany v Českém království. Dne 31. květnu roku 1420 mu bylo králem Zikmundem nařízeno dobýt a obsadit Tábor.⁵⁹ Pokus o dobytí města však skončil neúspěchem a finančním vyčerpáním, když *pán z Rožmberka s jinými Němci obléhal Tábor a byl tam poražen a utrpěl velikou hanbu a škodu.*⁶⁰ Oldřich proto raději uzavřel s husitskou obcí příměří.⁶¹

V červenci roku 1420 se Zikmund nechal ve Svatovítské katedrále korunovat českým králem. Z této pozice jmenoval v září 1420 Oldřicha z Rožmberka, Václava z Dubé a Petra ze Šternberka hejtmany krajů Bechyňského a Prácheňského. V říjnu téhož roku zastavil český král Zikmund Oldřichovi klášterní statky Zlaté Koruny,⁶² které byly poničené řáděním husitských vojsk.⁶³ Husitská vojska v jižních Čechách dobyla a poničila také město Trhové Sviny, Vodňany, Prachatice, Nové Hrady, klášter Vyšší Brod a pevnosti nedaleko Tábora Příběnice a Příběníček, husité byli odrazeni u Strakonice a Třeboně.⁶⁴

Přijetím čtyř pražských artikul a konečným odmítnutím krále Zikmunda na Čáslavském sněmu v roce 1421 vedlo k vytvoření dvacetičlenné prozatímní vlády. V této vládě zasedal jak Čeněk z Vartenberka, tak Oldřich, který v této době pokračoval v budování svých mocenských pozic a politické kariéry. Jeho prestiž byla ještě posílena v roce 1422, kdy mu král Zikmund udělil privilegium razit královské mince.⁶⁵ Trvalým Oldřichovým problémem byl nedostatek finančních prostředků. Rostoucí zadlužení a

---

⁵⁸ Wilhelm BAUM, *Císař Zikmund*, Praha 1996; Václav DRŠKA, *Zikmund Lucemburský*. Liška na trůně, Praha 1996. Srov. Josef BARTL, *Žigmund Lucemburský*, Budmerice 1996; Jörg K. HOENSCH, *Kaiser Sigismund. Herscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368-1437*, München 1996.

⁵⁹ Josef MACEK, *Tábor v husitském revolučním hnutí I-II*, Praha 1952-1955. Srov. František ŠMAHEL, *Dějiny Tábora I*, (1.1-1.2), České Budějovice 1988.

⁶⁰ I. HLAVÁČEK (ed.), *Ze zpráv a kronik doby husitské*, Praha 1981, s. 224.

⁶¹ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 41-44.

⁶² Více. A. KUBÍKOVÁ, *Jak to doopravdy bylo se zlatokorunskými cennostmi v době husitských válek*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích (dále Výběr) 35, 1998, s. 260-262.

⁶³ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I-IV*, Praha 1993; Týž, *Husitské Čechy*, Praha 2001. F. PALACKÝ, *Dějiny doby husitské*, Praha 1870.

⁶⁴ K dějinám měst v jižních Čechách v době husitské: Anděla FIALOVÁ – Josef HEJNIC, *Český Krumlov v době husitské*, Sborník Národního muzea v Praze, Řada A – Historie, svazek 29, č. 1, 1999, s. 1-48; Jiří LOUŽENSKÝ - František KOTĚŠOVEC, *Vodňany a husitské revoluční hnutí*, Výběr 24, č. 3, 1987, s. 12-20; Alžběta BIRNBAUMOVÁ, *Město Strakonice*, Praha 1947; Valentin SCHMIDT, *Südböhmen während der Hussitenkriege*, MVGD 46, 1908, s. 201-245, 326-356. Srov. s A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, (Budějovsko), s. 26-30; 129-130; 208-210.

⁶⁵ Originál listiny: SOA Třeboň, sign. Cizí doly, III – 1-4.

svou insolventnost řešil Oldřich prodejem nemovitostí, zástavami či půjčkami.⁶⁶ V roce 1422 zrušil navíc Zikmund zástavu statků Zlaté Koruny,⁶⁷ které měl v zástavním držení právě Oldřich. Náhradou za tyto statky slíbil Zikmund Oldřichovi vyplatit 11 500 kop grošů.⁶⁸

Svatohavelský sněm svolaný v říjnu roku 1423 do Prahy vedl k vytvoření další prozatímní vlády.⁶⁹ Tato vláda byla složená jak z kališníků, tak katolíků. Členy této vlády byli opět Oldřich II. z Rožmberka i Čeněk z Vartenberka. Obě strany se dohodly na příměří a oboustranném navrácení ukradených statků. Klid v Českých zemích však nevydržel dlouho. Odmítavý postoj katolíků vůči požadavkům kališnické šlechty způsobil krach připravovaného jednání v Brně. Pod tíhou těchto událostí došlo k rozpadu dvanáctičlenné prozatímní vlády a k odvolání svatohavelských usnesení. Na jaře roku 1424 vypukly mezi oběma stranami boje. Nová vlna střetů mezi kališníky a katolíky zasáhla i celé rožmberské dominium a již v září roku 1424 musel Oldřich uzavřít s významnějšími husitskými hejtmany a městy Tábor, Písek a Prachatice příměří na dobu jednoho měsíce. Určité uklidnění přinesl až rok 1425, kdy se obě strany rozhodly k urovnání sporu klidnějšími cestami. Téhož roku zemřel Oldřichův bývalý poručník Čeněk z Vartenberka.⁷⁰

V roce 1426 se Oldřich opět potýkal se vzrůstajícím zadlužením. Svému švagrovi Reinprechtovi z Wallsee zastavil za 2333 uherských zlatých statky vyšebrodského kláštera a o rok později mu prodal za 2000 liber panství Vítkův Hrádek. V roce 1429 došlo k další transakci ve které král Zikmund zastavil Oldřichovi z Rožmberka a jeho dědicům výnosy z kláštera Zlatá Koruna a to až do zaplacení částky 6000 kop grošů. V době, kdy Oldřich řešil své finanční problémy nabrala husitská vojska expanzivní směr.⁷¹

Do veřejného dění se Oldřich zapojil opět v roce 1430, kdy jeho prostřednictvím obdrželi Pražané v roce 1431 pozvání na církevní koncil v Basileji.⁷² Ten samý rok je

---

⁶⁶ Uta HENNINGSSEN, *Besitz und Einkünfte der Herren von Rosenberg in Böhmen nach dem Urbar von 1379/84*, Marburg/ Lahn 1989.

⁶⁷ Jaroslav KADLEC, *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, České Budějovice, 1949.

⁶⁸ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 55.

⁶⁹ K svatohavelskému sněmu: F. PALACKÝ, *Dějiny II.*, s. 345-347.

⁷⁰ Robert ŠIMŮNEK, *Dědictví po Čeňkovi z Vartenberka*. K rožmbersko-vartenberským vztahům v 1. polovině 15. století, MHB 5, 1998, s. 105-118.

⁷¹ K událostem v Českém království v letech 1424 – 1427: F. PALACKÝ, *Dějiny II.*, s. 361-389.

⁷² Více: I. HLAVÁČEK, *Husité a basilejský koncil po soudci chebském*, in: *Soudce smluvený v Chebu*. Sborník příspěvků přednesených na symposiu k 550. výročí, Cheb 1982, s. 61-70. A. KUBÍKOVÁ, *Basilejská kompaktáta a Oldřich z Rožmberka*, *Výběr* 28, 1991, s. 345-348; R. URBÁNEK, *Věk poděbradský III/1*, s. 88-136.

poprvé a naposledy doložen ve funkci nejvyššího purkrabí Českého království. V následujících letech uzavřel Oldřich mírové smlouvy jak s tábority tak i se sirotčími vojsky. Oldřich navíc rozšířil své statky o hrad Zvíkov a panství Pořešína.⁷³

V roce 1434 se Oldřich stal Zikmundovým oficiálním vyjednavatelem s českými a moravskými kališníky. Cílem těchto vyjednávání bylo Zikmundovo oficiální přijetí za českého krále a navrácení ukradeného královského majetku. Stejného roku se odehrála i bitva u Lipan mezi kališnicko-katolickou aliancí a vojsky táboritů a sirotů. Na drtivé porážce táboritů a jejich spojenců se zdatně podílela i vojenská zástava Oldřicha z Rožmberka.⁷⁴

Ke konečné porážce husitů došlo v bitvě u Křeče v roce 1435.⁷⁵ Po porážce husitů začal Oldřich získávat zpět statky, které mu měly vynahradit ztráty z minulých let. Oldřich si několika padělanými listy doložil svůj nárok na Prachatice, Lomnici nad Lužnicí, Milevsko a Hlubokou. V červnu 1437 vykoupil hrady Příběnice⁷⁶ a Příběničec, které byly po sedmáct let v rukou husitů, a dal je rozbořit.⁷⁷

Český král a římský císař Zikmund Lucemburský zemřel v prosinci roku 1437. Zikmund, který neměl syna, určil nástupcem na trůn svého zetě Albrechta Habsburského, kterého oženil se svou dcerou Alžbětou. Kandidaturu Zikmundova zetě podporovali Oldřich z Rožmberka spolu s Menhartem z Hradce, proti naopak byli táborité s městy Písek, Klatovy, Žatec a Kolín, kteří se na trůn snažili prosadit svého kandidáta a to Kazimíra, bratra polského krále Vladislava Varnečička. Velkým překvapením byla podpora polské kandidatury Zikmundovou ženou, královnou-vdovou Barborou. Přes všechny tyto komplikace se mohla česká delegace v čele s Oldřichem z Rožmberka v roce 1438 odebrat do Vídně, kde oznámila Albrechtu Habsburskému jeho zvolení českým králem.⁷⁸ Slavnostního ceremoniálu korunovace nového českého krále se zúčastnil i Oldřich z Rožmberka.⁷⁹ Nový král Albrecht se svým příznivcům odměnil a jmenoval Oldřicha spolu s Menhartem z Hradce za správce a hejtmany

---

⁷³ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 56-72.

⁷⁴ R. URBÁNEK, *Lipany a konec polních vojsk*, Praha 1934; Petr Čornej, *Lipanská křižovatka. Příčiny, průběh a význam jedné bitvy*, Praha 1992.

⁷⁵ Rudolf TECL, *Tábor a bitva u Křeče v roce 1435*, in: *Husitský Tábor* (dále HT) 9, 1986-1987, s. 153-190.

⁷⁶ Vlasta DVOŘÁKOVÁ - Jiří HIMLERA, *Rožmberský Latrán pod Příběnicema*, Zprávy památkové péče (dále ZPP) 7, 1947, s. 121-126.

⁷⁷ A. Kubíková *Oldřich II.*, s. 73-84.

⁷⁸ K osobnosti Albrechta Habsburského: R. URBÁNEK, *Věk poděbradský* III/1, s. 227-456.

⁷⁹ Staré letopisy české nás informují že, *pan Menhart z Hradce po jeho pravici nesl žezlo a pan z Rožmberka nesl jablko s křížem*, podle Bartoška z Drahonice *nesli pod nebesy korunu pan Oldřich z Rožmberka, pan Menhart z Hradce, nejvyšší pražský purkrabí, pan Mikuláš řečený Zajíc z Házmburku, jinak z Kostí, nejvyšší sudí Království českého, a pan Hanuš z Kolovrat jinak z Krašova*.

v Českém království v době jeho nepřítomnosti. Albrecht však zemřel náhle o rok později v roce 1439. Předpokladem Albrechtovy závěti bylo nástupnictví jeho dětí, dvou dcer a ještě nenarozeného syna Ladislava s přídomkem Pohrobek, na český a uherský trůn.⁸⁰

Po Albrechtově smrti došlo k několika schůzkám mezi katolíky v čele s Oldřichem z Rožmberka, umírněnými kališníky v čele s Menhartem z Hradce a radikálními kališníky reprezentovanými Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna a Alešem ze Šternberka.⁸¹ Výsledkem těchto vyjednávání byl tzv: list mírný. Těžištěm tohoto dokumentu byla povinnost dodržování kompaktát pro všechny obyvatele v Českém království, dále pak potvrzení a vysvěcení Jana Rokycany na kališnického arcibiskupa a otázka majetkoprávních sporů mezi jednotlivými stranami. Nejasná zůstávala otázka nového českého krále, kterou vyřešil až sněm v Praze v srpnu 1440, kdy zvolil novým českým králem Albrechta Bavorského. Ten však českou korunu odmítl a celá věc se vrátila k dalšímu projednávání. České království bylo na počátku roku 1440 rozděleno na krajské landfrýdy.⁸² Hejtmanem bechyňského landfrýdu byl Oldřich z Rožmberka, který se pro následující léta stáhnul na své panství do jižních Čech a z povzdálí pozoroval zápas, který vzplanul mezi stranou Hynka Ptáčka z Pirkštejna a tábority, reprezentovanými Janem Koldou ze Žampachu. Oldřich se v této době pokoušel vypořádat se zástavními listinami, které v roce 1437 obdržel od krále Zikmunda Oldřichův rival Jan Smil ze Křemže, na hrad Hus (zbořený roku 1441), Volary, Prachatice a devět vesnic náležejících ke zlatokorunskému klášteřu. V roce 1438 Oldřich Jana Smila z Křemže zajal a držel na českokrumlovském hradě celých devět let a roku 1447 ho nechal za padělání listin popravit.⁸³

V srpnu roku 1444 zemřel vůdce umírněné kališnické strany Hynek Ptáček z Pirkštejna a na jeho místo byl zvolen čtyřiařicetiletý Jiří z Kunštátu a Poděbrad.⁸⁴ V českých zemích nadále pokračovalo interregnum způsobené čekáním na nástup nového českého krále Ladislava Pohrobka, který byl v tomto roce akceptován i umírněnými kališníky.⁸⁵ Kališníci v čele s Jiřím z Poděbrad se od samého počátku snažili o ustanovení zemského správce, který by stanul jak v čele vlády, tak království.

---

⁸⁰ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 80, 85-87.

⁸¹ K událostem v letech 1440-1444 v Českých zemích: R. URBÁNEK, *Věk poděbradský* III/1, s. 459-976.

⁸² P. ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny České* VI, Praha 2007, s. 60-63.

⁸³ TAMTÉŽ, s. 78-79; Ke sporům mezi Oldřichem z Rožmberka a Janem Smilem ze Křemže: A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 7, 10, 59, 64, 65, 79, 92-95, 97, 134.

⁸⁴ K osobnosti Jiřího z Kunštátu a Poděbrad: R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský* III/2, s. 3-678; Josef, MACEK, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967; Ferdinand SCHULZ, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1868.

⁸⁵ P. ČORNEJ, *Velké dějiny*, s. 89.

V opozici vůči Jiřímu stáli katolíci v čele s Oldřichem z Rožmberka, který se snažil přimět římského krále Fridricha III. o konečné vydání Ladislava Pohrobka a jeho dosazení na český trůn. V roce 1447 byl zvolen novým papežem Tomáš Parentucelli, který přijal jméno Mikuláš V. Neochota Fridricha III. vydat českého krále a aktuální hrozba zrušení basilejských kompaktát novým papežem vyvolalo akci českých kališníků a Jiřího z Poděbrad, kteří v noci z 2. na 3. září roku 1448 dobyli Prahu a Jiří z Poděbrad se stal novým českým správcem. Oldřich, který v této době pobýval ve Vídni, nemohl po návratu domů na této nové situaci nic změnit. Protiakcí katolíků proti straně Poděbradské bylo ustanovení jednoty strakonické roku 1449 ve Strakonících v době správy českého velkopřevora Václava z Michalovic. Obě strany záhy uzavřely na rok příměří a střetly se až v roce 1450 u Rokycan, kde byla vojska jednoty strakonické poražena. Smír byl sjednán ve Vildštejně a obě strany se uzavřely *pravé, nepřerušitelné a křesťanské* příměří. Oldřicha, jehož zdraví nebylo v této době nejlepší, často zastupoval na jednáních jeho syn Jindřich. Zlom v jeho životě znamenal rok 1451, kdy se již fyzicky a psychicky unavený Oldřich vzdal správy rodového majetku a odešel z veřejného a politického života.⁸⁶

---

⁸⁶ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 116-119.

II. 2 Jošt z Rožmberka, jako šlechtic Poděbradského věku

Jošt z Rožmberka se narodil nejspíše kolem roku 1430 a byl druhým nejstarším synem Oldřicha II. z Rožmberka a Kateřiny z Vartenberka. Jošt měl dalších pět sourozenců – bratry Jindřicha IV. a Jana II. z Rožmberka a sestry Perchtu,⁸⁷ Ludmilu a Anežku. Jeho matka Kateřina pocházela ze starého panského rodu Vartenberků, který má společné kořeny s pány z Michalovic, z Lemberka, ze Zvířetic a z Valdštejna. Podle společného předka je známe jako Markvartice.⁸⁸ Sňatek mezi Kateřinou a Oldřichem nejspíše zprostředkoval Čeněk z Vartenberka, který byl Oldřichovým poručníkem v letech 1412 až 1418. S veselskou větví Vartenberků byli Rožmberkové spřízněni již několikrát. K prvnímu sňatku došlo v roce 1317 mezi Petrem I. z Rožmberka a Kateřinou z Vartenberka, k dalšímu pak v polovině 14. století mezi Oldřichem I. z Rožmberka a Alžbětou z Vartenberka.⁸⁹

Sňatek mezi Oldřichem II. a Kateřinou se uskutečnil v roce 1418. Kateřina mohla být dcerou Čeněkova staršího bratra Jana z Vartenberka nebo jeho bratrance Václava z Vartenberka. Podle Augusta Sedláčka byla Kateřina dcerou Jana z Vartenberka a jeho manželky Anny bez uvedení rodového původu. S Březanovým tvrzením, že ženou Jana z Vartenberka byla Anna z Velhartic, Sedláček nesouhlasí a uvádí ji jako ženu Václava z Vartenberka.⁹⁰ K tomu, že rodiči Kateřiny mohli být Anna z Velhartic a Václav z Vartenberka se přiklání Ivana Raková, zatímco Blažena Rynešová převzala Březanovy údaje.⁹¹ Nejasnost zůstává i u další příslušnice tohoto rodu a to Anny z Vartenberka, která mohla snad být Kateřininou sestrou či sestřenicí a snad také matkou českého krále Jiřího z Kunštátu a Poděbrad. Rudolf Urbánek považoval za matku Jiřího z Poděbrad právě Annu z Vartenberka, aniž by ji označil za sestru Kateřiny z Vartenberka.⁹² V případě, že by Kateřina a Anna byly sestry, pak byli synové Oldřicha z Rožmberka bratřenci českého krále Jiřího z Poděbrad Tuto domněnku však nelze potvrdit.

Oldřich z Rožmberka se vzdal vladařství nad rožmberským dominiem listinou z dne 13. listopadu roku 1451. – *Já Oldřich z Rožmberka vyznávám tímto listem, že jsem*

---

⁸⁷ Anna SKÝBOVÁ, *Listy Bílé paní rožmberské*, Praha 1985.

⁸⁸ K panskému rodu Markvarticů: *Ottův slovník naučný:ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí XVI*, Praha 1898, s. 871-872.

⁸⁹ B. NĚMEC, *Rožmberkové*, s. 84-86.

⁹⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady V*, Praha 1887, s. 256.

⁹¹ I. RAKOVÁ, *Rožmberské teritorium*, s. 263-284; B. Rynešová, *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I.*, 1418-1437, Praha 1929.

⁹² R. URBÁNEK, *Věk III/1.*, Praha 1915, s. 215.

*unavený těmito nebezpečnými časy, které mnohými způsoby mými cestami zmítaly, a tak mne zatížily, že mé slabé a neschopné tělo nemůže dále pracovat...a proto předávám dominium mým synům Jindřichovi, Janovi a Joštovi...Dáno a psáno léta od narození Páně 1451, třináctého dne měsíce listopadu.*⁹³ Oldřich si vymínil bohaté zaopatření ve výši 200 kop ročního platu a právo užívat několik pokojů na Krumlově.⁹⁴ Oldřich tento krok učinil v době, kdy jeho děti byly zaopatřené a dominium zkonsolidované. Definitivně se však stáhl do ústraní až 27. července 1457.⁹⁵ Oldřichovým nástupcem se stal nejstarší syn Jindřich, který se s chodem rožmberského dominia pravidelně seznamoval již od roku 1437. Nejmladší syn Jan pobýval v letech 1445-1446 na dvoře bavorského vévody Jindřicha IV. z Wittelsbachu, kde se seznamoval s životem na vévodském dvoře. Dcera Perchta se v roce 1449 provdala za Jana z Lichtenštejna, zřejmě nejstarší dcera Anežka zůstala neprovdaná a poslední dcera Ludmila se provdala roku 1452 za Bohuslava ze Švamberka. V této době bylo postaráno i o Oldřichova syna Jošta, který byl v srpnu roku 1451 zvolen za velkopřevora johanitského řádu v Čechách.⁹⁶

O Joštově dětství a dospívání toho víme velice málo. Jeho vychovatelem snad mohl být Mikuláš ze Sedlčan, sakristan hradní kaple krumlovské.⁹⁷ Kloze Jošta charakterizoval těmito slovy: *Jošt z Rožmberka, jenž předčil předky své slávou a důvtipem, studoval na universitě pražské a vynikal výřečností, kterou mocná postava jeho ještě zvyšovala.*⁹⁸

Dnes není tedy přesně známo, kdy Jošt z Rožmberka vstoupil do řádu sv. Jana Jeruzalémského, ani jak započala jeho církevní dráha. Podmínkou k udělení komendy v řádu sv. Jana Jeruzalémského bylo pětileté členství v řádu. Papežové nebo panovníci však toto pravidlo často obcházel a komendy obsazovali svými oblíbenci, kteří se nezřídka stávali i velkopřevory.⁹⁹ Oldřich z Rožmberka, který byl v letech 1438-1451 prakticky vůdcem katolické strany v Českém království, se mohl jistě těšit přízni papežů Evžena IV. (1447) a hlavně jeho nástupce Mikuláše V. Sám Jošt doprovázel spolu se svým otcem Oldřichem a bratry Janem a Jindřichem papežova velvyslance Carvalaja,

---

⁹³ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 129. Přepis listiny: J. PELIKÁN - B. RYNEŠOVÁ, *Listář a listinář IV.*, č. 464.

⁹⁴ R. URBÁNEK, *Věk III/2*, s. 572.

⁹⁵ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII*. Kapitola. Jan z Rožmberka, JSH 58, 1989, s. 197.

⁹⁶ B. NĚMEC, *Rožmberkové*, s. 16-17, 28-21, 37-38, 52, 43-44.

⁹⁷ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 103; Srov. J. HAMRŠMÍD, *Jošt a jeho doba*, s. 18. Zde je Joštovým vychovatelem Rús z Černín.

⁹⁸ J. HAMRŠMÍD, *Jošt a jeho doba*, Praha 1892, s. 21.

⁹⁹ Berthold WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů ve středověku*, Praha 2008, s. 229-231.

který 1. května roku 1448 přijel do Prahy vyjednávat s kališnickou stranou o přijetí kompaktát a posvěcení Jana Rokycany coby voleného biskupa.¹⁰⁰ Na Oldřicha měl vliv i generální vikář řádu sv. Františka Jan Kapistran, který začal v oblasti považované v rámci katolické církve za tzv: německé země (Německo, Rakousko, Čechy, Morava, Slezko), působit zároveň s Mikulášem Kusanským, který roku 1451 nastoupil na Carvalajovo místo papežského legáta. Dne 28. října 1451 přijal Jan Kapistran Oldřicha z Rožmberka a jeho syny Jindřicha, Jana a Jošta do bratrstva svého řádu františkánských menších bratří observantů a jeho dcery Anežku, Perchtu a Ludmilu do bratrstva františkánské řehole klarisek.¹⁰¹

Velice přátelský vztah udržoval Oldřich s johanitským velkopřevorem Václavem z Michalovic. V této době byly hlavním sídlem johanitů Strakonice, které se nacházely v blízkosti rožmberských držav a v době husitských válek byly baštou katolicismu. Václav z Michalovic byl velkopřevorem v letech 1432-1451 a jeho přátelské pouto k Oldřichovi lze doložit četnou korespondencí mezi nimi. Dopis z 29. ledna 1449 začíná takto: *Urozenému pánu, panu Oldřichovi z Rožmberka, příteli mému milému...*¹⁰² Václav z Michalovic bojoval se svojí zástavou po boku Oldřicha v bitvě u Lipan a bylo to právě na strakonickém hradě, kde došlo v roce 1449 k ustanovení Jednoty Strakonické. Václav byl dokonce pozván i na svatbu Oldřichovy dcery Perchty v roce 1449. V dopise z téhož roku však stále svůj příjezd na svatbu odkládá z důvodů... *jsem velmi nemocen, nebt' mně réma velice trápí i dobře dlouho drží, a pryskýřův mnoho naskákalo...*¹⁰³ Právě Václav z Michalovic mohl být ten, kdo přivedl Oldřicha na myšlenku Joštovy kariéry v řádu sv. Jana Jeruzalémského, protože po Václavově smrti nastoupil na jeho místo právě Jošt z Rožmberka.

Naopak Oldřichův dobrý vztah s papežem Mikulášem V. pomohl Joštovi ke jmenování do funkce probošta Pražské kapituly v roce 1451, kdy papež pominul i svobodnou volbu kapituly. Přízeň krále Ladislava zase vynesla Joštovi v roce 1456 místo biskupa ve Vratislavi. Oldřich tak Joštovi vyjednal velice slušnou kariéru a zaopatření do budoucnosti.

Po svém zvolení johanitským převorem uznal Jošt spolu se svým otcem Oldřichem Jiřího z Poděbrad správcem českých zemí.¹⁰⁴ Stalo se tak 7. září roku 1452

---

¹⁰⁰ P. ČORNEJ, *Velké dějiny V.*, s. 95. Více: R. URBÁNEK, *Věk III./2*, Praha 1918, s. 236 an.

¹⁰¹ SOA Třeboň, fond Cizí rody, sign. z Rožmberka 2/20, inv. č. 154, k. 42.

¹⁰² Přepis listiny: Jan Zdeněk CVRČEK, *Strakonice*. Město, lidé, osudy, Strakonice 1989, s. 63.

¹⁰³ TAMTÉŽ, s. 64.

¹⁰⁴ Více: A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 131; R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský III/2*, s. 618-645.

na poli mezi Hlubokou a Budějovicemi. V zájmu smíru přikázal Jošt strakonickému hejtmanu Mirošovi z Vochova, aby se vyhýbal střetům s vojskem Jiříka z Poděbrad, které se položilo v okolí Kestřan a působilo okolním zemanům a rožmberským poddaným veliké škody.¹⁰⁵ V polovině září vydal Oldřich listinu, kde uznává Jiřího z Poděbrad za správce země a připustil oprávněnost dodržování basilejských kompaktát. Na konci roku 1452 měl tak Jiří v rukou celé království.¹⁰⁶

Jindřich z Rožmberka se v této době účastnil bojů v Rakousku, kde povstala část rakouské šlechty proti římskému králi Fridrichu III. Rožmberkové v této situaci viděli možnost konečně vymoci od oslabeného Fridricha Ladislava Pohrobka. Římský král, obležený ve vídeňském Novém městě, byl nakonec nucen kapitulovat a vydat Ladislava Pohrobka do rukou Oldřicha Celského, který s ním vzápětí odjel do Vídně.¹⁰⁷ Tuto událost zaznamenávají i Staré letopisy české: *...pan Jindřich, syn pana z Rožmberka, shromáždil přes dva tisíce pěšáků, veliké množství vozů a na čtyři sta jezdců a vytáhl na pomoc Oldřichu Eicingerovi, správci rakouskému, a dalším rakouským pánům, ...Táhl jim na pomoc při dobývání krále Ladislava, syna krále Albrechta, kterého držel u sebe císař Fridrich a nechtěl ho ze zjištěných důvodů vydat za krále ani uherským, ani českým pánům, ani Rakušanům...*¹⁰⁸

V listopadu roku 1452 byly konečně na svatomartinském sněmu ve Vídni smlouveny podmínky Ladislavova nástupu na český trůn. Slavnostní korunovace se konala o rok později dne 24. října roku 1453 v pražské katedrále sv. Víta.¹⁰⁹ Nový král Ladislav na Rožmberky po své korunovaci nezapomněl a jmenoval Jindřicha hejtmanem královského města Brna, mladý Rožmberk se však této funkce pro odpor obyvatel nikdy neujal a stejná situace nastala i po udělení doživotního držení Českých Budějovic, kde měšťané tvrdě odmítali jinou vrchnost nežli královskou.¹¹⁰ Všichni tři Oldřichovi synové našli nakonec uplatnění ve vedlejší zemi České koruny a to v Slezku. Vratislav, která byla vždy katolická, se od roku 1453 stala Kapistranovým hlavním

---

¹⁰⁵ J. HAMRŠMÍD, *Jošt a jeho doba*, s. 19. Na vojska Jiřího z Poděbrad si Miroš z Vochova stěžoval Joštovi z Rožmberka listinou z 14. března roku 1451. Originál listiny: SOA Třeboň, fond Historica, inv. č. 2027.

¹⁰⁶ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 131.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 131-132.

¹⁰⁸ Jaroslav KAŠPAR – Jaroslav PORÁK (edd.), *Ze starých letopisů*, s. 173-175.

¹⁰⁹ Podle českého traktátu o korunovaci, snad Jana Papouška, probošta Litoměřického, též v Praze přítomného, se slavnostní korunovace zúčastnil též Jošt z Rožmberka, scholastikus, a Mistr Hilarius Litoměřický.

¹¹⁰ Karel PLETZER, *Odpor Českých Budějovic proti Rožmberkům v letech 1453-1457*, JSH 40, 1971, s. 190-204.

sídlem a její obyvatelé byli poslední, kteří nesložili hold novému českému králi.¹¹¹ Hlavní problém představovala pro Kapistrana vůdčí osobnost kališníků, Jiří z Poděbrad. Dobré vztahy s Kapistranem neměl v této době ani Oldřich z Rožmberka, který upadl u Kapistrana v nemilost po uzavření míru s Jiřím z Poděbrad v roce 1452. Kapistran, který v této době pobýval v Lipsku, napsal Oldřichovi dva poslední listy, kde nařkl Oldřicha ze zrady, že *jako urozený a slavný pán se dobrovolně pokořil bez nutkové příčiny člověku sprostému a bezcetnému, jenž ani není hoden, aby byl jeho sluhou.*¹¹²

Jindřich z Rožmberka získal nakonec ve Slezku hodnost hejtmana, která se vztahovala na knížectví vratislavské, svídnické a javorské a fojt v Šestiměstí. V roce 1456 se Jindřich společně s českým králem Ladislavem a dalšími šlechtici zúčastnil tažení do Srbska proti Turkům, při návratu se však na konci roku nakazil morem a zemřel ve Vídni.¹¹³ Vladařem rožmberského domu se tak stal Oldřichův mladší syn Jan II., protože Jošt byl, jako osoba duchovního stavu, do této funkce nevhodný. Jako hejtman ve Slezku je Jan poprvé doložen 27. července roku 1457.¹¹⁴

Další cestou, která umožnila Rožmberkům vstup do Slezka, byl sňatek Jana II. z Rožmberka s Annou kněžnou Hlohovskou, která byla dcerou Jindřicha IX. Hlohovského a Hedviky kněžny Olešnické, sestry biskupa Konráda Olešnického.¹¹⁵

K první roztržce mezi Oldřichem a Janem z Rožmberka došlo v květnu roku 1457. Jan, který byl jiné povahy než Jindřich, nesl těžce otcovo neustále zasahování do řízení rožmberského dominia. Za vše mluví Janův diplomatický dopis otci: *Ráci-li mě Jeho Milost v tom jmiati, aby mi již v ničem nepřekážel, ani več sahal, abych již mohl úředníkóm a služebníkóm i všem poddaným naším mocně rozkazovati i činiti napřed Jeho Milosti ke cti i nám všem a tomuto panství poctivému a dobrému bez Jeho Milosti překážky.*¹¹⁶ Oldřich se tak konečně vzdal veškerého zasahování do chodu dominia a po nějakém čase se z Krumlova odstěhoval na hrad Dívčí Kámen (Maidštejn). Jeho apanáž

---

¹¹¹ Kapistran byl ve Vratislavi známý svým fanatickým horlením proti utrakvistu. Vratislavští ho měli dlouho v živé paměti i jako věšce, jehož předpovědi o hrozivém rozpětí utrakvistu se později naplnily.

¹¹² A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 131.

¹¹³ Podle Starých letopisů českých zemí zemřel pan Jindřich z Rožmberka spolu s několika svými kopiníky ve Vídni při návratu od krále z Uher, když vypili nějaký jed ve víně. J. KAŠPAR – J. PORÁK (edd.), *Ze starých letopisů*, s. 180.

¹¹⁴ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, VIII. Kapitola – Jan II. z Rožmberka, JSH 58, 1989, s. 197. Podle Březana stal se Jan sice hejtmanem po Jindřichově smrti *Ale někteří nevěrní a závistiví lidé praktikovali a many v knížectví Svidenském i jinde zrotili a v při sú uvedli, aby ho za hejtmana nepřijímali, ale když on tam s bratrem svým biskupem Joštem se vypravil, roztrhl ty šíky a naklonil k sobě všechny.* R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský III/3*, s. 188.

¹¹⁵ Josef TOVAČOVSKÝ – František SKŘIVÁNEK, *Vratislavští biskupové v dějinách Slezka*, Genealogie a heraldika 37, č. 1, 2004, s. 39.

¹¹⁶ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 140.

byla stanovena na 500 kop grošů ročně a ponechal si dům na tehdejší Uhelném trhu v Praze.

V listopadu roku 1457 zemřel náhle český král Ladislav Pohrobek. V Českém království tak bylo třeba opět zvolit nového krále. Mezi kandidáty na nového českého krále, mezi nimiž byli polský král Kazimír, saský vévoda Vilém, Zikmund Tyrolský, Albrecht Rakouský, francouzský princ Karel, nakonec vynikl dosavadní správce země Jiří z Poděbrad. Ten byl nakonec dne 2. března 1458 zvolen na Staroměstské radnici v Praze novým českým králem. Jan z Rožmberka, který nejdéle odmítal dát svůj hlas novému králi, nakonec tak, leč nerad, učinil. Na Janovo rozhodnutí měla jistě vliv celková vnitropolitická situace a hlavně tíživá finanční situace rožmberského rodu.¹¹⁷ V roce 1454 navíc převedl Fridrich III. rožmberské úpisy ve výši 10666 kop (16000 zlatých) právě na Jiřího z Poděbrad, který se tak stal věřitelem Rožmberků. K tomu, aby Jiří z Poděbrad uplatnil své finanční nároky na Rožmberky výměnou za Janův hlas při volbě českého krále, však zřejmě nedošlo. Přesto Jan získal nemalé odměny: úlevy v jeho zadlužení, sleva berní a výnosná účast na ražení mince.¹¹⁸ Janova aktivní spoluúčast na zvolení nového českého krále prohloubila roztržku s jeho otcem Oldřichem z Rožmberka a byly to zřejmě ohledy na otce, které způsobily, že ne hned uznal Jošt Jiřího za krále.¹¹⁹ Při absenci arcibiskupa pražského poslal Jiří z Poděbrad za Joštem z Rožmberka s žádostí o korunovaci Jetřicha z Chlumce. Jošt však královu nabídku odmítl. Král se tedy ještě listem z 27. dubna snažil přimět Jošta, aby se zúčastnil alespoň jeho korunovace a poslal mu za tímto účelem i mimochodníka, na kterém biskupové tradičně jezdívali.¹²⁰ Jošt se však pečlivě vyhýbal tomu, aby jakýmkoliv způsobem uznal nebo tituloval Jiřího králem.¹²¹

První léta vlády Jiřího z Poděbrad se vyznačovala Janovou propoděbradskou politikou. V roce 1459 se zúčastnil sjezdu v Chebu, kam byl pozván králem Jiřím z Poděbrad.¹²² O výsledcích tohoto sjezdu psal i svému bratrovi Joštovi, který byl

---

¹¹⁷ Josef PELIKÁN, *Rožmberské dluhopisy z let 1457-1481*, Praha 1953; Týž, *Doplněk „Rožmberských dluhopisů z let 1457-1481“*, Časopis Společnosti přátel starožitností (dále ČSPS) 61, 1953, s. 188-190; K. PLETZER, *Josef Pelikán - Rožmberské dluhopisy z let 1457-1481*, JSH 22, 1953, s. 104-106.

¹¹⁸ František BENEŠ, *Zradil Jan z Rožmberka krále Jiřího z Poděbradského?*, JSH 35, 1966, s. 115.

¹¹⁹ J. HAMRŠMÍD, *Jošt a jeho doba*, s. 24.

¹²⁰ TAMTÉŽ. Tato informace také: F. PALACKÝ, *Urkundlichen Beitrage zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer*, Wien 1860, 149-150.

¹²¹ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 286-287.

¹²² A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII. Kapitola. Jan z Rožmberka*, JSH 58, 1989, s. 199.

zrovna v této době v Římě.¹²³ Hlavními body tohoto sjezdu za účasti českého krále, Fridricha Falckého, Albrechta Braniborského a dalších, byly pomyslné nároky Viléma Saského, manžela sestry Ladislava Pohrobka, na dědictví po něm a práva české koruny na některá území v Německu.¹²⁴

Ani dva roky po zvolení Jiřího z Poděbrad za českého krále se stárnoucí a nemocný Oldřich z Rožmberka nemohl vyrovnat s rolí, jakou při volbě českého krále sehrál jeho syn Jan II. z Rožmberka. Dne 20. září roku 1460 dal proto sepsat vyznání svého posla Kozlovce, že jeho syn volil Jiřího z Poděbrad za krále a byl přítomen korunovací proti otcově vůli. Kozlovec vypravený Oldřichem do Vídně se zde setkal s francouzskými posly, kteří mu odevzdali list určený pro Oldřicha, ve kterém stálo, aby se Kozlovec vypravil s *věřícím listem* k francouzskému králi, že *král má na hotově deset neb patnácte tisíc koní, že by pána [Jana] chtěli vyzdvihnúti výše nežli kdy kterého de Ursinis*.¹²⁵ Oldřich, který považoval Jiřího postavení za nejisté, snad tajně doufal na možnost povýšení svého syna Jana na českého krále.¹²⁶ Prostřednictvím pasovského biskupa Oldřicha z Nussdorfu odvrátil bavorského vévodu Ludvíka od zapůjčení peněz Janovi.¹²⁷ Situace došla tak daleko, že do celé záležitosti musel zasáhnout král Jiří. Listinou ze 7. dubna 1461 vyzval český král Oldřicha, aby svému synovi Janovi z Rožmberka vydal *listuov některých...ku potřebě panství vašeho a k súdom na obranu*,¹²⁸ zároveň ho informoval o tom, že vyzval Jošta z Rožmberka k urovnání sporu mezi ním a jeho synem Janem. Oldřich na králův list reagoval prosbou o odložení tohoto řešení kvůli své nemoci.¹²⁹ Nato psal Oldřich v květnu hejtmanu krumlovskému, Janu Rúsovi o příjezdu biskupa Jošta a o své nemoci.¹³⁰ Jošt z Rožmberka dorazil do Českého Krumlova až v srpnu 1461. Ze svého sídla v Dívčím Kameni se do Krumlova vypravil i sám Oldřich. V listině ze 17. srpna se Oldřich zavazuje, že se podrobí rozhodnutí jeho syna Jošta – *Tak jakož sme dobrovolně přišli a svolili na duostojného*

---

¹²³ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VII.*, Praha 1887., s. 228-229. Jošt do Říma odjel 15. září 1458 a zůstal tam až do 11. dubna 1459. Dne 19. srpna 1458 byl novým papežem zvolen kardinál Eneáš Silvius Piccolomini, který přijal jméno Pius II.

¹²⁴ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 198-199.

¹²⁵ F. BENEŠ, *Zradil*, s. 115. Originál listiny: SOA Třeboň, fond Historica, inv. č. 1810. Srov. R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 289, kde stojí, že *pána [Jana] ...vyzdvihnúti výše nežli kdy kterého de infimis*.

¹²⁶ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 289; F. BENEŠ, *Zradil*, s. 115-116. Myšlenku, že podle Oldřichova zdání - *měl prý pan Jan sám státi se králem českým*, nadhodil F. PALACKÝ, *Dějiny národa IV/2*, s. 37, pozn. 27.

¹²⁷ F. BENEŠ, *Zradil*, s. 115.

¹²⁸ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 145. Přepis listiny: J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VII.*, Praha 1887, s. 235, č. 50; B. RYNEŠOVÁ – J. PELIKÁN, *Listář IV*, Praha 1954, s. 442, č. 642.

¹²⁹ B. RYNEŠOVÁ – J. PELIKÁN, *Listář IV*, s. 442, č. 644; J. KALOUSEK (ed.), *Archiv XIV*, Praha 1895.

¹³⁰ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv český VII.*, Praha 1887, s. 239, č. 58.

v Boze otce kněze Jošta, biskupa vratislavského etc., sny našeho milého, a Jeho Milost sobě v tom za mocného ubrmana vzal o záští a ruoznice všecky, což jest mezi mnú a panem Janem...¹³¹ To samé učinil i Jan z Rožmberka listinou z téhož dne.¹³² Iniciátorem tohoto smíru byl Jiří z Poděbrad, formálně však bylo oznámeno, že pana Jošta *snažně nás prosili pan Oldřich a pan Jan, abychom se v ty a takové věci mezi nimi uvázal a vložil.*¹³³ Listinou ze 17. srpna rozhodl Jošt takto: *pan Oldřich, otec náš milý, aby se vstěhoval do Crumplova na hrad do toho pokoje, v kterém Jeho Milost prve jest byl a tu pan Jan, bratr náš, aby Jeho Milost poctivě choval a opatřil tak, jakožto synu věrnému pana otce svého milého opatřiti sluší a podle Jeho Milosti i služebníky jeho. Dále také rozkazujem dluhy spravedlivé, kteréž by se pan otec náš na Maydštejně zadlužil, ty pan Jan, bratr náš, vedle rozeznání našeho má zaplatiti a pan otec náš má jemu popsané na ceduli dáti, aby je věděl,*¹³⁴ hrad Dívčí Kámen měl pak přijít pod Janovu správu, dále měl Oldřich podat výčet všech klenotů zlatých i stříbrných, které kdy zastavil a které měl Jan vyplatit a také ty, které *pan otec náš Jeho Milost klenoty v své moci má, těch aby nezastavoval ani zastaviti mohl.*¹³⁵ Oldřich tedy přesídlil do krumlovského hradu, kde se mu dostávalo stálé péče, a veškerý rodinný archiv a rodinné poklady, ke kterým omezoval svým synům přístup, přestaly být jeho osobním majetkem.¹³⁶

Prakticky od převzetí správy rodového panství řešil Jan z Rožmberka celkově špatnou finanční situaci, přičemž rožmberskou pokladnu vyčerpaly hlavně vleklé Oldřichovy boje s husitským hnutím. Od roku 1454 byl jejich věřitelem, v částce 16000 zlatých, i sám Jiří z Poděbrad. V posledních pěti letech Oldřichova života (1457-1462) bylo v rožmberské kanceláři vystaveno přes 250 dlužních úpisů. Na své věno také čekali manželé Joštových sester Perchty a Ludmily, Bohuslav ze Švamberka a obzvláště netrpělivý Jan z Lichtenštejna. Stejně jako ve 30. letech 15. století řešili Rožmberkové svoji insolventnost a vzrůstající zadlužení zástavami a prodejem svých panství. Prokopovi z Rabštejna a jeho bratru Janovi prodali Prachatice a Volary za cenu 3000 kop grošů a ještě si od něj půjčili 1500 zlatých.¹³⁷ V roce 1457 prodávají Joštovi z Rožmberka s podmínkou zpětné výplaty a roční výpovědí k věnné zástavě roční plat

¹³¹ B. RYNEŠOVÁ – J. PELIKÁN, *Listář IV.*, s. 443, č. 646.

¹³² SOA Třeboň, fond Cizí rody, sign. z Rožmberka, inv. č. 204.

¹³³ B. RYNEŠOVÁ – J. PELIKÁN, *Listář IV.*, s. 443 - 444, č. 647. Originál listiny: SOA Třeboň, fond Cizí rody, sign. z Rožmberka 5/16a, inv. č. 202-203, k. 64

¹³⁴ TAMTÉŽ.

¹³⁵ TAMTÉŽ.

¹³⁶ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 146.

¹³⁷ TAMTÉŽ, s. 139.

100 kop na husském panství.¹³⁸ O rok později zastavil Jan z Rožmberka panství Helfenburk a městečko Bavorov za 5000 kop grošů Janu Popelovi z Lobkovic.¹³⁹

Dne 31. srpna 1459 provedli Jošt spolu s Janem z Rožmberka fingovanou finanční transakci, která měla před ostatními věřiteli předstírat platební schopnost Rožmberků. Jan z Rožmberka zastavil svému bratru Joštovi všechna Rožmberská panství mimo Majdštejn v dluhu 200.000 kop grošů.¹⁴⁰

Oldřich z Rožmberka se zřejmě v polovině 15. století stal také tvůrcem fikce o příbuznosti Rožmberků s italským rodem Ursiniů.¹⁴¹ Zajímavý dokument představuje již výše zmíněná paměť Oldřichova posla Kozlovce, kde francouzští velvyslanci vyzývali Oldřicha, aby vypravil Kozlovce k jejich králi, který *má na hotově deset nebo patnáct tisíc koní, že by pána [Jana] chtěl vyzdvihnúti výše než kdy kterého de Ursinis.*¹⁴² Ursínové byli starý římský rod, jejichž znak měl s Rožmberky společnou erbovní figuru pětilistou růží (ovšem pouze v první polovině štítu) a tři šikmá břevna. Zřejmě Oldřichovu teorii pak dále rozvíjeli jeho synové Jan a Jošt.¹⁴³ Ze dne 15. července roku 1464 pochází listina, kde francouzský král Ludvík XI. přijímá svého příbuzného Jošta z Rožmberka do královské rady. Ludvík jmenoval Jošta svým radou a

---

¹³⁸ J. PELIKÁN, *Rožmberské dluhopisy*, s. 4. Toto panství zahrnovalo městečka Husinec, Záblatí a vesnice Vimperk, Albrechtice, Zvěřinec, Volavice, Laziště, Zábrdí...etc.

¹³⁹ Před uplynutím pěti let zpět vykoupené helfenburské panství postoupil 31.3. 1461 Jan z Rožmberka doživotně Mikulášovi Přechevi z Čestic za 1146 uherské zlaté a 10 grošů. Podle Augusta Sedláčka zemřel Mikuláš Přeche již v roce 1462 a Jan z Rožmberka Helfenburk vyplatil.

¹⁴⁰ J. PELIKÁN, *Rožmberské dluhopisy*, s. 240, č. 671.

¹⁴¹ K této otázce: M. PANGERL, *Die Witigonen, ihre Herkunft, ihre ersten Sitze und ihre älteste Genealogie*, Archiv für österreichische Geschichte 51, Wien 1873, s. 501-576; V. SCHMIDT, *Die Fälschung von Kaiser und Königsurkunden durch Ulrich von Rosenberg*, Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 32, Prag 1894, s. 317-337; R. URBÁNEK, *Věk III/1*, s. 178; F. MAREŠ, *O původu*, ČČH 25, Praha 1919, s. 213-235; B. RYNEŠOVÁ, *Kdy vznikla fikce o italském původu Vítkovců*, Sborník prací věnovaných prof. dr. Gustavu Fridrichovi k šedesátým narozeninám, Praha 1931, s. 369-373; F. ŠMAHEL, *Humanismus v době poděbradské*, Rozpravy Československé akademie věd, Praha 1963, s. 63-64; F. KAVKA, *Zlatý věk Růží*, Kus české historie 16. století, České Budějovice 1966, s. 17; F. BENEŠ, *Oldřich z Rožmberka, tvůrce fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Ursinů*, JSH 38, 1969, s. 181-191; F. MAREŠ, *Padělané diplomy Rožmberské*, ČČH 1, 1895, s. 371-384. O autorovi básně *Rosa rosensis* Jakubu Kanterovi z Groning srov. Josef TRUHLÁŘ, *Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II.*, Rozpravy České akademie, ročník 3, č. 4, Praha 1894; Josef SALABA, *K historickým básním 15. století*, ČMM 28, Brno 1904, s. 352-369.

¹⁴² Originál listiny: SOA Třeboň, fond Historica, inv. č. 186. Přepis listiny: J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VII*, S. 234, č. 47. V této edici autor otiskl de Ursinis jako de vnfimis, v závorce je pak uvedeno, že by se snad mohlo jednat o de infimis. Srov. F. BENEŠ, *Oldřich z Rožmberka, tvůrce fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Ursinů*, JSH 38, 1969, s. 182.

¹⁴³ Většina badatelů, jako V. Schmidt, J. Salaba, T. Wagner, F. Mareš, považuje za tvůrce fikce o příbuznosti Ursinů s Rožmberky právě Oldřicha z Rožmberka, F. Šmahel, B. Rynešová se přiklání k tomu, že fikce vznikla až po Oldřichově smrti, kdy ji šířily Oldřichovi synové, M. Pangerle se zase přikláněl k samotnému Joštovi z Rožmberka.

tituloval ho *dilectus consanguineus noster*.¹⁴⁴ Jošt z Rožmberka, jako biskup vratislavský, často jezdil do Říma, kde se jistě osobně setkal s kardinálem Latinem Orsinim, který v roce 1469 vystavil pro Jana z Rožmberka listinu o společných kořenech a příbuznosti Rožmberků a Orsiniů/Ursiniů.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ F. BENEŠ, *Oldřich*, s. 188. Originál listiny: SOA Třeboň, sond Cizí rody, sign. z Rožmberka 3/29, k. 49. Titul *consanguineus* byl spolehlivým ukazatelem příbuzenského svazku, ale také to byla titulace zdvořilostní. Takové označení udělil i v roce 1347 kardinál Jordan de Ursinis Oldřichovi z Rožmberka.

¹⁴⁵ A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II.*, s. 98.

III. Jošt z Rožmberka a řád sv. Jana Jeruzalémského

III. 1 Založení řádu sv. Jana Jeruzalémského ve Svaté zemi a jeho ustanovení v Českých zemích

První křížová výprava byla vyhlášena papežem Urbanem II. v Clermontu roku 1095. Účastníky této výpravy lákala nejen povinnost splnit náboženské poslání, tedy dobytí Jeruzaléma a zajištění cest pro poutníky, ale také bohatství a blahobyt Orientu. Po dobytí města se křižáci roku 1099 setkávají se špitálem sv. Jana. Tento dobře organizovaný špitál byl spravován křesťanským bratrstvem, žijícím podle řehole kanovníků Božího hrobu. Špitál byl založen zřejmě italskými kupci okolo 2. poloviny 11. století.¹⁴⁶

Organizační změny špitálního bratrstva spadají do období vzniku jeruzalémského království. Do čela bratrstva je postaven francouzský šlechtic Gérard Tunc. Bratrstvo přijímá řeholi sv. Augustina a stěhuje se do nového kostela, který je zasvěcen svatému Janu Křtiteli. Od této doby je bratrstvo nazýváno špitálníky sv. Jana (zkráceně Johanité), v úředních záznamech pak *Fratres hospitalarii s. Johannis B. Hierosolymitani* tedy Špitální bratři sv. Jana Křtitele Jeruzalémského.¹⁴⁷

Papež Paschal II. (1099-1118) přijal špitál bulou *Pie postulato voluntatis* roku 1113 řád pod svou ochranu. Definitivní proměna v církevní řád pak byla potvrzena bulou Anastasia IV. (1153-1154) *Christiane fidei religio* z roku 1154. Řád sídlil v Jeruzalémě až do roku 1187, poté v Akkonu a po jeho pádu roku 1291 se johanité přesunují na Kypr.¹⁴⁸

Do Čech přicházejí rytíři sv. Jana Jeruzalémského v období vlády druhého českého krále Vladislava I. (1140-1172).¹⁴⁹ Tento rytířský řád přišel do Čech po benediktinech, premonstrátech a cisterciácích a představoval čtvrtý druh řehole, který

---

¹⁴⁶ O ustanovení johanitského řádu ve Svaté zemi Rudolf HIESTAND, *Die Anfänge der Johanniter*, in: Josef FLECKENSTEIN – Manfred HELLMAN (edd.), *Die geistliche Ritterorden Europas*, Sigmaringen 1980, s. 31-80. Srov. s H.J.A. SIRE, *The Knights of Malta*, London 1994, s. 3-39.

¹⁴⁷ Jiří POŘÍZKA, *Řád Maltézských rytířů*. Z Palestiny na Via Condotti, Praha 1997, s. 15-20.

¹⁴⁸ J. MITÁČEK, *Strakonice*, s. 40-61.

¹⁴⁹ K příchodu řádu do Čech: Michael SKOPAL, *Založení komendy johanitů na Malé straně. Příspěvek k otázce příchodu řádu do Čech*, in: V. LEDVINKA (ed.), *Pražský sborník historický* 26, Praha 1993; Augustin Česlav LUDIKAR, *O řádu malténském se zvláštním zřetelem na Čechy*, Klatovy 1878, s. 247. Srov. s J. Delaville Le ROULX, *Les Hospitaliers en Terre Sainte et à Chypre 1100-1310*, Paris 1904, s. 387. Dále srov. s Robert L. DAUBER, *Der Johanniter-Malteser Orden in Österreich und Mitteleuropa. 850 Jahre gemeinsamer Geschichte*, Band I. Hochmittelalter (12. JHDT. Bis 1291), Wien 1996, s. 119-120.

Čechy v této době poznaly. Impulsem uvedení řádu do Čech byla zřejmě Vladislavova účast v druhé křížové výpravě v roce 1147. Při této české výpravě pobývala Vladislavova družina na hradu Crac des Chevaliers. Řád se nazýval Ordo (sacrae) domus hospitalis s. Johannis Baptistae Hierosolimitani. Od 14. století byl také nazýván podle svého sídla řádem rhodských rytířů. V pramenech nacházíme i zkrácené označení hospitalarii (špitálníci).¹⁵⁰ Johanité se v Čechách objevují okolo roku 1159. Jejich první řádovou komendou se stal špitál s kostelem Panny Marie na Malé Straně blízko Karlova mostu. Založení komendy zřejmě souviselo s Vladislavovým královským titulem získaným v roce 1158. Podle neznámého autora ze 14. století nechal vystavět tento špitál a řádový kostel vyšehradský probošt Gervasius a jeho synovec Martin nejdříve od roku 1156.¹⁵¹ Kostel mohl být tedy podle anonyma založen buď roku 1156 nebo roku 1158 v souvislosti se získáním královského titulu. Poslední možnost je pak limitována roky 1168-1169. Stavba špitálu Panny Marie byla ukončena podle konfirmační listiny Lucia III. před 23 říjnem 1182.¹⁵² Kostel byl nazýván jako Matka Boží pod řetězem.

Další významná událost pro řád se stala roku 1179, kdy nechala Alžběta, manželka českého knížete Bedřicha, vystavět „Na Bojišti“ kostel sv. Jana Křtitele a darovala ho johanitům.¹⁵³ Johanitský majetek v Praze se tak dále rozšířil.

Náboženská a špitální činnost johanitů vyvolala další vlnu donací a to opět v Praze na Malé Straně. Tento pozemek, který zde johanité získali, byl velice rozsáhlý a byl obehnan hradbou s věžemi a několika branami. Veškeré toto území tvořilo základní johanitský majetek s vlastní soudní pravomocí, který se stal základem politické důležitosti johanitů v Čechách. K další expanzi řádu přispělo i získání Manětína (1169), Ploskovic (1179) a Kadaně (1186).¹⁵⁴ Po porážce Soběslava Bedřichem získávají johanité také vesnice - dvůr s lesem u Týnce nad Labem, na Žatecku Újezd a Staré Sedlo. Všechna tato darování řádu johanitů byla učiněna králem Vladislavem I., pouze část manětínského zboží věnoval velmož Hroznata.

Ve 13. století dochází k nové vlně donací johanitskému řádu. Tyto donace pocházely hlavně od domácí šlechty. Díky přízni těchto šlechtických rodů vznikají

---

¹⁵⁰ M. SKOPAL, *Založení*, s. 7.

¹⁵¹ TAMTÉŽ, s. 11. Tato informace také : Gelasius DOBNER, *Monumenta Germanica Historica III*, s. 35.

¹⁵² TAMTÉŽ, s. 19.

¹⁵³ Na Bojišti – místo před Prahou, dnes Nové Město pražské, na toto místo klade mnoho bitev autor Dalimolovy kroniky. Zde se roku 1179 odehrála bitva o trůn mezi knížetem Bedřichem a Soběslavem II. v níž byl Soběslav poražen.

¹⁵⁴ R. L. DAUBER, *Der Johanniter-Malteser Orden*, s. 120.

johanitské komendy ve Strakonících (Bavorové) a Českém Dubu. Komenda ve Strakonících patřila mezi největší v Čechách a johanité zde pobývali až do dvacátých let 20. století.

Na založení komendy johanitů ve Strakonících měl velký podíl rod Bavorů. Tento rod se poprvé v jihozápadních Čechách objevuje ve druhé polovině 12. století. Rod původně pocházel snad z Hané. Předkem pánů ze Strakonic byl nejspíše olomoucký biskup Jan VI. Bavor, který v Kroměříži založil komendu johanitů.¹⁵⁵ Z Moravy pak jedna větev rodu přesidluje do oblasti Prácheňska. Zde na soutoku Volyňky a Otavy staví kamenný hrad.

Zřejmě již při stavbě tohoto hradu byli povoláni rytíři sv. Jana. Prvním potvrzením přítomnosti johanitů ve Strakonících je listina z roku 1225, ve které Přemysl Otakar I. (1192-93, 1197-1230) potvrzuje donaci, učiněnou Bolemilou, manželkou Bavora I., ve prospěch řádu johanitů.¹⁵⁶ Tento dar zahrnoval vsi Chlum s veškerými jeho lesy, Lazec, Lstěň, Loukov a Březinu.¹⁵⁷ Tyto lokality se nacházely nedaleko Strakonic a to v okolí dnešního města Radomyšl. Další expanze majetku řádu johanitů v jižních Čechách nastala roku 1243, kdy listinou, potvrzenou králem Václavem I., daruje Bavor I. s manželkou Dobroslavou řádu hradní kostel sv. Vojtěcha (dnes sv. Prokopa) a část svého hradu spolu s vesnicemi Lom, Ptákovice, Miloňovice, Radošovice, Sousedovice a Krty. Listina z roku 1243 byla zřejmě na žádost johanitů o deset let později potvrzena. Funkcí této pozdější listiny bylo potvrzení johanitské držby ve Strakonících v návaznosti na listinu Václava I.¹⁵⁸ Bavor I. umírá roku 1260 v době, kdy je johanitská komenda zcela hmotně zabezpečena a umožnila rozvoj ekonomické aktivity řádu v okolí Strakonic.

V následujících letech za Bavora III. (1306-1310) strakonický hrad nabýval svou dnešní podobu. V této době je postavena hlavní dominanta hradu – věž Rumpál.¹⁵⁹ Díky působení johanitského řádu měly Strakonice na počátku 14. století školu i

---

¹⁵⁵ K původu pánů ze Strakonic: B. LIFKA, *Radomyšl*, s. 42-50. Dále pak: Libor JAN – Václav JESENSKÝ, *K funkci a stavební podobě johanitských komend na Moravě*, in: PP I, 1996, s. 77.

¹⁵⁶ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 1- 21.

¹⁵⁷ Simona KOTLÁROVÁ, *Sedm set let působení Maltézských rytířů ve Strakonících*, in: Strakonice. Kapitoly z historie, Strakonice 2002, s. 49. K donaci Bolemily: Bořivoj NECHVÁTAL, *Donace Bolemily, manželky Bavora ze Strakonic a nejstarší zpráva o Radomyšli*, in: Výběr 1994, s. 77-86.

¹⁵⁸ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 2. Nejasnosti zůstávají v otázce manželky Bavora I., nabízí se tři jména a to Bolemila (v listině z roku 1225), Dobroslava (v listině z roku 1243) a Bohuslava (z pozdějšího potvrzení listiny z roku 1243), více k této otázce: J. KUTHAN, *Středověká architektura*, s. 83 a poznámka č. 246. TAMTĚŽ, s. 81, pozn. č. 263. B. LIFKA, *Radomyšl*, s. 49-50.

¹⁵⁹ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 2.

špitál.¹⁶⁰ Listinou z roku 1318 vydanou Vilémem ze Strakonice (bratrem Bavora III.), která potvrzovala převoru Mikuláši všechny statky řádu, lze rekonstruovat stav majetku na počátku 14. století. Majetek řádu ve Strakonících začíná kostelem sv. Vojtěcha, k první bráně, a dřívější kuchyni johanitů až k bráně do města, kde se nacházel i špitál. Vedle těchto statků patřila k řádu řada přilehlých vesnic jako Lom, Přední a Zadní Ptákovice, Lhota, Zborovice, Makarov, Pracejovice, Mnichov, Krty, Sousedovice, Libětice, Drachkov, Koclov, Únice a Branišov s lesy a horami.¹⁶¹

Na počátku 14. století, po nástupu Lucemburků na český trůn v roce 1310, dochází k procesu osamostatnění se české řádové provincie od německého velkopreceptorátu.¹⁶² Odpoutávání české provincie od německé nám dokazuje i četná rozdílnost titulatury řádových členů v tomto období.¹⁶³ Johanité se v této době uplatňují hlavně jako diplomaté, kteří zprostředkovávají kontakt s říší. Řád se orientuje hlavně na teritoriální politiku s důrazem na střední Evropu, tedy říši a Čechy.¹⁶⁴

Bulou z 16. května 1312 vydanou v Libourne papežem Klementem V. dochází k převzetí majetku templářů johanity. V Čechách tvořily templářský majetek dva domy a to – dům sv. vavřince v Praze, dům na Moravě v Čejkovicích, fara v Horních Dubňanech a hrad Tempelstein.¹⁶⁵ Převodem templářského majetku na řád johanitů došlo bezpochyby k jeho obohacení a rozšíření držby.

Díky štědrým darům šlechtického rodu Bavorů johanitskému řádu ve Strakonících dochází k velkému nárůstu prestiže této komendy a k vytvoření hospodářsky silného a jednotného řádového území v jižních Čechách. Spolu s pražskou

---

¹⁶⁰ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 49.

¹⁶¹ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 3; J. DYK, *Popis politického okresu Strakonice II*, Strakonice 1925, s. 55.

¹⁶² J. MITÁČEK, *Čeští johanité v prvních desetiletích vlády Lucemburků*, in: Martin OLIVA (ed.), *Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales* 88, Brno 2003, s. 153. K odloučení české provincie od německého velkopreceptorátu: B. WALDSTEIN - WARTENBERG, *Das Grosspriorat von Böhmen*, in: *Johanniteorden. Der Malteserorden. Der ritterliche Orden des hl. Joannes vom Spital zu Jerusalem. Seine Geschichte, seine Aufgaben*. Hrsg. A. Wienand, Köln 1988, s. 315. Srov. s. K. BORCHARDT, *The Hospitallers, Bohemia, and the Empire 1250-1330*, in: *Mendicants, Military Orders, and Regionalism in Medieval Europe*, s. 201-231, Ed. J. Sarnowsky, Aldershot, Brookfield, Singapore, Sydney 1999.

¹⁶³ TAMTÉŽ, s. 153. K otázce titulatury více: L. JAN, *Hodnostáři rytířských duchovních řádů na dvorech posledních Přemyslovců*, in: I. HLAVÁČEK – Marie BLÁHOVÁ (edd.), *Česko-rakouské vztahy ve 13. století. Rakousko (včetně Štýrska, Korutan a Kráňska) v projektu velké říše Přemysla Otakara II.*, Sborník příspěvků ze sympozia konaného 26.-27. září 1996 ve Znojmě, Praha 1998 s. 253-254., M.M. FEYFAR, *Aus dem Pantheon der Geschichte des hohen souveränen Johanniter – Ritter – Ordens*, Nikolsburg 1882, s. 86-88.

¹⁶⁴ Více k otázce johanité jako diplomaté: L. JAN, *Hodnostáři*, s. 260.

¹⁶⁵ J. MITÁČEK, *Čeští johanité*, s. 154. Více k převodu templářského majetku: L. JAN, *S templářským křížem*, in: L. JAN – Václav ŠTĚPÁNEK (edd.), *Čejkovice 1248-1998*, Brno, s. 58-60.

komendou tvořily Strakonice v 1. polovině 14. století vůdčí centra johanitů v Čechách.¹⁶⁶

Na začátku 14. století se převorem české provincie stává Bertold VI. z Hennenberka. Pocházel z Frank a do Čech přišel spolu s českým králem Janem Lucemburským. Právě jeho osobou je ukončena konstituce české johanitské provincie. Do funkce českého převora nastupuje roku 1313, ještě téhož roku přebírá správu johanitské komendy v Mailberku v Rakousku. V Čechách byl jako cizinec neoblíbený a tyto problémy ho nakonec roku 1315 přiměly k návratu do Frank. I přes odchod z Čech zůstával i nadále převorem a tento titul používal až do roku 1325. Na nátlak České opozice jmenoval velmistr Foulquese de Villaret místodržícím Michaela z Týnce.¹⁶⁷

Michael z Týnce se ve funkci českého převora objevuje poprvé v roce 1325. Čeští johanité měli v této době dobré vztahy jak s králem Janem, tak s kurií, o čemž svědčí i odpuštění odvodů desátků papeži vyhlášených roku 1325. Jeho funkční období je ukončeno rokem 1337.¹⁶⁸

V 30. letech 14. století je definitivně uzavřen proces konstituce samostatné české řádové provincie, která se skládá z Čech, Moravy, Rakouska a Polska. Přes snahy německých johanitů získat v českém převorství znovu vliv je roku 1337 zvolen za českého převora Havel z Lemberka. Tento český převor z rodu Markvarticů se věnoval hlavně běžné správě provincie. Za doby jeho převorství došlo k nárůstu johanitské držby a k posílení řádu ve strakonickém regionu. Havel z Lemberka zastával svou funkci do roku 1367.¹⁶⁹

Na začátku 2. poloviny 14. století hospodařili johanité ve Strakonících již zcela samostatně. Kupovali pozemky, které byli schopni sami zaplatit, zakládali hospodářské dvory a kolonizovali nová místa. V této době vlastnili na Strakonicku 28 vsí a rozsáhlý majetek ve Strakonících a Horažďovicích.¹⁷⁰

Roku 1359 umírá Vilém ze Strakonic a majetku se ujímá jeho synovec z blatenské větve Bavorů, Bavor IV. Johanité s tímto novým pánem nevycházeli příliš dobře. Jako protiváhu k rytířům usazeným ve městě si Bavor IV. získával přízeň měšťanů například tím, že rozšiřoval a rozmnožoval jejich práva. Jedním těžištěm sporu mezi johanity a měšťany bylo právo vaření, čepování a popíjení piva udělené měšťanům

---

¹⁶⁶ J. MITÁČEK, *Čeští johanité*, s. 159.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 155.

¹⁶⁸ TAMTÉŽ, s. 158.

¹⁶⁹ J. MITÁČEK, *Převorství Havla z Lemberka (1337-1366)*, in: Martin Oliva (ed.), *Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales* 90, Brno 2005, s. 198.

¹⁷⁰ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 4.

Bavorem IV. roku 1367.¹⁷¹ Situaci vyhrotil i pokus o neúspěšné dosazení Protivy ze Štěkně, zřejmě člena vedlejší linie Bavorů, do úřadu strakonického komtura johanitského řádu. Tato událost se datuje rokem 1365.¹⁷²

I přes tyto problémy znamenala 70. léta 14. století pro johanity ve Strakonících největší hospodářský rozmach v předhusitské epoše.¹⁷³ Johanité v této době rozšiřovali dál svou držbu nákupem nových majetků. V protokolu provedené vizitace z roku 1373 je uváděno čtrnáct hospodářských dvorů, které byly spravované od johanitů.¹⁷⁴ Koupě těchto nových majetků, však přinášela strakonické komendě velké finanční zatížení. Již v roce 1373 činily ročně jejich výdaje o 29 grošů více, než jejich příjmy. Situace byla řešena půjčkami od různých osob.¹⁷⁵ Téhož roku došlo také k další roztržce mezi strakonickým převorem Janem Písařem (1372-1374) a Bavorem IV. ze Strakoníc. Spor se dostal k projednávání až před arcibiskupskou konzistoř.¹⁷⁶

Bavor IV. zemřel roku 1380 v době, kdy jeho přímí dědicové byli nedospělí, proto se správy majetku ve Strakonících ujímá poručník jeho dětí Zdeněk Lev z Rožmitálu. Správu zde vykonával celých čtrnáct let.

V roce 1382 je do Strakoníc dosazen, jako nový komtur, Markolt z Vrutice. Ten, jako oblíbenec krále Václava IV., vyřešil ekonomické zatížení strakonického konventu tím, že na jeho přímluvu osvobodil král řádové poddané od vybírání daní a dávek. V roce 1391 získávají johanité další majetek a to kostel v Pičíně. Markolt z Vrutice se roku 1391 stává také velkopřevorem řádu v Čechách a v Rakousku. Králova přízeň se mu však stala osudnou, když v roce 1397 byl s dalšími královými oblíbenci zavražděn na Karlštejně.¹⁷⁷

S nástupem nového převora Herše ze Zvířetic do úřadu johanitského převora dochází také ke změně ve způsobu obsazování úřadů představitelů johanitských provincií. Nařízením papeže Bonifáce IX. (1397 – 1404) měli být johanitští převorové dosazováni do funkce papežskou kurií. Úřad převora je Heršovi potvrzen Bonifácem IX. již 15. října 1397. Herš ze Zvířetic však umírá záhy a to 13. července roku 1401.¹⁷⁸

---

¹⁷¹ J. Z. CVRČEK, *Strakonice*, s. 46-48.

¹⁷² J. MITÁČEK, *Strakonice* ve struktuře české provincie řádu johanitů za Lucemburků (1310-1419)

¹⁷³ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 4.

¹⁷⁴ J. MITÁČEK, *Strakonice*, s. 44-45.

¹⁷⁵ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 4.

¹⁷⁶ J. MITÁČEK, *Strakonice*, s. 45. Více k této události: F. TADRA (ed.), *Soudní akta konzistoře pražské I*, Praha 1983, s. 15, č. 68. Johanité žalovali Bavora IV. za odvedení stáda koní a volů náležejících komendě.

¹⁷⁷ J. Z. CVRČEK, *Strakonice*, s. 50-51. Srov. s M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 4.

¹⁷⁸ J. MITÁČEK, *Čeští johanité v předvečer husitských válek*, in: Martin Oliva (ed.), *Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales* 91, Brno 2006, s. 139-140.

Dědic Bavora IV. Břeněk ze Strakonice převzal správu Strakonice někdy kolem roku 1398, kdy prodává část rodového majetku. Břeněk spravoval strakonické panství špatně a již na začátku 15. století patří Strakonice nepříliš známému šlechtici Vikéři z Jenišovic.¹⁷⁹ S přelomem 14. a 15. století skončila tedy vláda Bavorů ve Strakonících.

Od roku 1401 se stal českým převorem Jindřich z Hradce, který do roku 1400 zastával ve Strakonících funkci komtura řádové komendy. V roce 1402 odkupuje od Bavorů zbývající část strakonického hradu. Tato koupě byla schválena papežem Bonifácem IX. 12. prosince roku 1402. Jindřich ještě roku 1404 potvrzuje všechna práva strakonickým měšťanům, která měli od Bavora IV.¹⁸⁰ Ke strakonickému panství se v této době přičlenilo 17 nových vsí.¹⁸¹ Strakonice se touto koupí stávají druhým nejbohatším johanitským konventem v Čechách. V jejich vlastnictví se nacházelo 42 celých a čtyři části vsí rozkládajících se kolem města Strakonice. Prvenství měl konvent v Praze, v jehož majetku se nacházelo 68 celých a 10 dílů vsí.¹⁸²

Bohužel, ani řád johanitů se v Čechách nevyhnul nastupující husitské revoluci.¹⁸³ Řád však více, než řádění husitských vojsk, postihly zástavy johanitského majetku českým králem Zikmundem Lucemburským, který klášterní majetek používal k placení svých dluhů a odměňoval jím své služebníky.¹⁸⁴ Na vytvoření johanitské komendy ve Strakonících měl však největší zásluhu šlechtický rod Bavorů. Panovník se na vzniku komendy v podstatě nepodílel, a to byl také důvod, proč johanité ve Strakonících přečkali husitskou revoluci¹⁸⁵ bez výraznější majetkové a pozemkové ztráty.¹⁸⁶ V roce 1420, po vyplenění komendy v Praze husity, se Strakonice stávají hlavním centrem řádu v Čechách.¹⁸⁷ Johanité si s sebou do Strakonice přinesli také řádový archiv, řeholní insignie a další cennosti. Téhož roku se převor Jindřich z Hradce s houfem svých rytířů a dalšího ozbrojeného lidu zúčastnil bitvy u Sudoměře, byl však

---

¹⁷⁹ J. Z. CVRČEK, *Strakonice.*, s. 52.

¹⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 55. Více k této transakci: M. SVOBODA, *Jindřich z Hradce, převor řádu johanitů*, in: *Historie 96*, sborník příspěvků ze studentské vědecké konference, Hradec Králové 1997, s. 38-40.

¹⁸¹ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 5.

¹⁸² Týž, *Nástin*, s. 555-556.

¹⁸³ F. ŠMAHEL, *Husitské Čechy*. Struktury, procesy, ideje, Praha 2001.

¹⁸⁴ K této otázce: J. ČECHURA, *Sekularizace církevních statků v husitské revoluci*, Praha 1984, rkp. 250 stran (kandidátská disertace).

¹⁸⁵ J. MACEK, *Husitské revoluční hnutí*, Praha 1952; F.M. BARTOŠ, *Husitská evoluce I. Doba Žižkova. 1415-1426*, Praha 1965; Týž, *Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád. 1426-1437*, Praha 1966; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I.-IV.*, Praha 1993.

¹⁸⁶ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 6.

¹⁸⁷ M. SVOBODA, *Pozemková držba pražské komendy johanitů a její sekvestace v 15. století*, in: *Historie 97*. Celostátní studentská vědecká konference, Brno 1998, s. 85-104.

zraněn a na následky zranění roku 1421 zemřel.¹⁸⁸ Jedinou škodou na strakonickém hradu napáchanou za husitských válek bylo vypálení podhradí Janem Žižkou v dubnu 1420.¹⁸⁹ Hrad se mu však dobýt nepodařilo, a tak odtáhl pryč k Nepomuku.¹⁹⁰ Poté, co husité dobyli Rábí, se znova vrátili pod strakonický hrad, kde po čtrnáctidenním obléhání hrad dobyt stále nebyl, a husité znovu odtáhli tentokrát směrem ku Praze. Během této dobyly padly konventy v Horažďovicích, Radomyšli, Běšíně a Zdíkově, které byly poplatné komendě ve Strakonících.¹⁹¹ Po Žižkově smrti v roce 1424 boje dále pokračovaly. Přesto, že Strakonice byly na povrchu věrné Zikmundu Lucemburskému a římské církvi, prchali lidé často k Táborům. Husitské hnutí podporovali i lidé v drobných vsích jako Cehnice, Štěkeň, Čejetice a Radomyšl.¹⁹²

Po smrti Jindřicha z Hradce se převorem stává slezský vévoda Ruprecht Lehnický (1423-1433). Jeho postoj vůči husitským vojskům byl spíše defenzivní a střetům s husity se vyhýbal.¹⁹³ Je třeba říci, že Ruprecht se do Strakonic nikdy nepodíval, ale již od roku 1424 zde sídlil Václav z Michalovic, který zde vystupoval jako suverénní pán a od roku 1432 zde pobýval již jako johanitský převor.¹⁹⁴

Václav Michalovic zůstal věrný Zikmundu Lucemburskému a spolu se svým přítelem Oldřichem z Rožmberka bojoval proti kališníkům. Roku 1434 se zúčastnil spolu se svými lidmi bitvy u Lipan. I přes vítězství nad husitskými vojsky pokračovaly nepokoje v království dál. V letech 1442-1443 dochází k další roztržce. Předmětem sporu byl husitský stoupenec Jaroš z Drahonic, který se uchýlil do Vodňan. Tato událost vyvolala rozsáhlý spor mezi vodňanskou husitskou obcí na straně jedné a Václavem z Michalovic a Oldřichem z Rožmberka na straně druhé. Jaroš, který byl nařčen z penězokazectví, se bránil obvinění listinou adresovanou rožmberským vojákům. V listině se zmiňuje i o Václavu z Michalovic: „... *A tak za to mám, že to vykládá ten zemský lhář strakonický. Protož, dobří lidé, nevěřte jim, což o mně lži rozpisují a mluví, neb by se ten lotr strakonický pravdou zadával.... Protož, prosím vás, mluvíte s ním, ať svých lží ostane i s tím blvanem z Strakonic opilým, ješto s zrádným křížem chodí pro*

---

¹⁸⁸ J. MITÁČEK, *Čeští johanité*, 140-141.

¹⁸⁹ R. URBÁNEK, *Jan Žižka*, Praha 1925; F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, Praha 1969; Josef PEKAŘ, *Žižka a jeho doba*, I.-IV., Praha 1927-33; K. KROFTA, *Žižka a husitská revoluce*, Praha 1936.

¹⁹⁰ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 6. K dobývání strakonického hradu husity více: M. FLEGL, *Hrad Rábí a Žižkovy válečné akce na Prácheňsku*, in *Minulost západočeského kraje* 7, 1970, s. 289-291.

¹⁹¹ F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři svatého Jana Jeruzalémského u nás*, Praha 1995, s. 72.

¹⁹² J. Z. CVRČEK, *Strakonice.*, s. 60.

¹⁹³ F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 72.

¹⁹⁴ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 6.

*své z kurvy synstvo, aby veň čert nevstoupil pro jeho bezectné činy, ješto mu to v bohda mluvíti budu.*¹⁹⁵

Boje mezi oběma stranami skončil příměřím sjednaným ve Vlašimi v červnu 1443. Vyjednávání vedl Mikuláš Trček z Lípy. Václav z Michalovic musel navíc sepsat omluvný list za to, že dal při obléhání Vodňan popravít některé z vodňanského lidu.¹⁹⁶ Uzavřený mír však dlouho nevydržel a již 1. září 1443 nabádá Václav z Michalovic Oldřicha z Rožmberka, aby jeho lidé usazení v okolí Písku a Vodňan s těmito městy neobchodovali, o čemž svědčí množství dopisů psaných Václavem z Michalovic Rožmberkům.¹⁹⁷ Václav z Michalovic udržoval velice přátelské pouto jak k Oldřichovi z Rožmberka, tak k jeho synům Jindřichovi, Janovi a Joštovi.

V roce 1449 se ve Strakonících konala schůze významných jihočeských pánů pod vedením Oldřicha z Rožmberka. Zde byla 8.2. 1449 ustanovena jednota strakonická. Toto bojové seskupení katolických šlechticů bylo namířeno proti zemskému správci Jiřímu z Poděbrad. Na Rožmberkově straně stál i Václav z Michalovic, Jan ze Švamberka, Jan a Oldřich z Hradce, Jindřich z Kolovrat a další. Vojsko Jednoty Strakonické, složené z žoldáků, bylo však poraženo již roku 1450 u Rokycan. I po uzavření míru v Pelhřimově 3. srpna 1450 pokračovaly nepokoje dál. Václav z Michalovic umírá v této neklidné době a to 26. srpna 1451. Na jeho místo nastupuje Jošt z Rožmberka (1451-1467).¹⁹⁸

---

¹⁹⁵ J. Z. CVRČEK, *Strakonice.*, s. 65.

¹⁹⁶ TAMTÉŽ.

¹⁹⁷ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let působení*, s. 51. Originál listiny v: SOA Třeboň, fond historica, inv. č. 812, sign. 636.

¹⁹⁸ J. Z. CVRČEK, *Strakonice.*, s. 67-68.

III. 2 Jošt a jeho kariéra v řádu sv. Jana Jeruzalémského

Dnes není přesně známo, kdy Jošt vstoupil do řádu sv. Jana Jeruzalémského. Od roku 1440 bylo udělení komendy podmíněno čtyřletým členstvím v řádu. Komenda byla udělována velmistrem, který k tomu měl zvláštní dispoziční právo. Panovníci však často toto pravidlo obcházel a řádové komendy obsazovali svými oblíbenci, které často jmenovali i velkopřevory. Na Joštovo zvolení a instalaci do funkce velkopřevora řádu v Čechách tak mohl mít podíl jeho otec Oldřich II. a možná i sám král Ladislav.

Jošt z Rožmberka byl zvolen za velkopřevora johanitského řádu dne 27. srpna roku 1451¹⁹⁹ O rok později, tedy v roce 1452, byl Janem de Lasticou, velmistrem řádu a konventem na Rhodu, v této funkci potvrzen a na deset let mu byla svěřena správa českého převorství.²⁰⁰

Majetkový stav strakonické komendy byl v roce 1451 prakticky stejný jako v roce 1402, kdy johanité odkoupili část hradu od šlechtického rodu Bavorů. Strakonická komenda tak přečkala, jako jedna z mála, 1. polovinu 15. století téměř beze ztrát.²⁰¹ Sám strakonický hrad se husitům ubránil, vypáleno však bylo město, včetně kostela sv. Markéty a johanitského špitálu. Samotné velkopřevorství bylo ve velmi špatném stavu. V troskách zůstal kostel sv. Martina v Radomyšli, Pičín u Příbrami a Ploskovice.²⁰² Celková hospodářská situace vedla k tomu, že Joštovi z Rožmberka bylo povoleno ponechávat si k ochraně Strakonic roční response z celé provincie a to za uznávací poplatek 100 zlatých uherských ročně.²⁰³ Velmistr a konvent na Rhodu povolují Joštovi také právo znova obsazovat uprázdněné komendy.²⁰⁴

V září roku 1452 uznal Jošt z Rožmberka, z pozice velkopřevora řádu johanitů, spolu se svým otcem Oldřichem za správce země Jiříka z Poděbrad. Proto Jošt nařizuje strakonickému hejtmanu Mirošovi z Vochova, aby se vyvaroval střetu s vojskem Jiříka

---

¹⁹⁹ Národní archiv (dále NA) Praha, fond ŘA-MALT, inv. č. 2526. V listině je zvolení Jošta z Rožmberka za velkopřevora řádu oznamováno velmistru Janovi de Lastice a konventu na Rhodu. Listina byla potvrzena notářem Matyášem z Kolečova a to 29. listopadu 1451 ve Strakonících. Souhlas s volbou nového velkopřevora připojují také bratři rakouské bailivie a rovněž žádají potvrzení nového velkopřevora, ve Fürstenfeldu 3. listopadu 1451. Tato listina byla potvrzena rovněž Matyášem z Kolečova.

²⁰⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 2527.

²⁰¹ M. SVOBODA, *Hospodaření*, s. 6.

²⁰² F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 73. Ke stavu johanitských komend v Čechách, Moravě, Slezku a Rakousku: B. WALDSTEIN - WARTENBERG, *Die Vasallen Christi*, Wien 1988, s. 267-283.

²⁰³ NA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 1200. K této události také: A. Č. LUDIKAR, *O řádu*, s. 175.

²⁰⁴ TAMTÉŽ.

z Poděbrad, které se nacházelo na jihu Čech nedaleko Strakonice.²⁰⁵ Již 16. září však Miroš z Vochova podává Joštovi zprávu o vojsku Jiříka z Kunštátu, které se položilo u Kestřan nedaleko Písku a způsobovalo rožmberským poddaným a zemanům veliké škody.²⁰⁶

Jošt měl přesto v této době dobré vztahy jak se zemským správcem Jiřím z Poděbrad, tak s českým králem Ladislavem. V následujících letech se Jošt z pozice velkopřevora řádu snažil získat zpět statky johanitského řádu ztracené v husitských válkách. V této záležitosti mu pomáhal právě český král Ladislav, který listinou vydanou 12. března roku 1454 nařizuje všem svým poddaným, kteří mají ve vlastnictví majetek johanitského řádu, aby ho postoupili velkopřevorovi Joštovi z Rožmberka.²⁰⁷ Ještě téhož roku je Jošt zplnomocněn velmistrem řádu na Rhodu Jakubem de Millym k obnově řádových komend v Čechách a k jejich novému obsazení,²⁰⁸ dále pak k získání veškerého majetku řádu, který byl ztracen v husitských válkách či za jiných okolností.²⁰⁹ Další listinou je oprávněn provádět vizitace všech řádových míst v Čechách a je mu nařízeno sledování dodržování řádových povinností.²¹⁰

V době Joštova velkopřevorátu byl ve Strakonících založen nový špitál a to sv. Markéty. Vznikl v roce 1454 a byl nadán od převora Benedikta z Bračic pro 12 chudých osob z panství strakonického.²¹¹ Majetek špitálu se pak dále rozrůstal, jak nám dokládá listina ze 7. května roku 1455, v níž král Ladislav potvrzuje Joštovi z Rožmberka darování Beneše Mnicha z Bratřic na ves Kozlov a Poříčany, které mají připadnout špitálu po jeho smrti. Král Ladislav se zároveň zříká práv na tyto vesnice.²¹² Beneš Mních z Bratřic zemřel zřejmě v roce 1462, kdy listinou ze 7. května téhož roku se obě vesnice, Kozlov a Poříčany, stávají majetkem špitálu sv. Markéty ve Strakonících.²¹³ Na listině nacházíme podpisy jak Jošta z Rožmberka, tak i Petra řečeného Sádla z Kladrubce a Beneše z Kalenice. Zajímavé jsou v listině stanovené sankce v případě, že by se některý ze signatářů vzdal společné odpovědnosti: *... A my všechny tři osoby na to jmenované aneboli každá z nás jedna zvlášť bude jmieti vuoli do toho špitálu*

---

²⁰⁵ J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 19.

²⁰⁶ František PALACKÝ (ed.), *Archiv III*, s. 551-552. Originál listiny v: SOA Třeboň, Fond Historica, inv. č. 2146, sign. 1662.

²⁰⁷ NA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 997.

²⁰⁸ SOA Třeboň, Fond Historica, inv. č. 2173, sign. 1687.

²⁰⁹ TAMTÉŽ, inv. č. 2175, sign. 1687.

²¹⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 2178, sign. 1691.

²¹¹ A. Č. LUDIKAR, *O řádu*, s. 274.

²¹² SOKA Strakonice, archiv obce Kozlov, originální pergamen I/8.

²¹³ Přepis listiny v: J. Z. CVRČEK, *Strakonice.*, s. 71-72. Autor ovšem neuvádí, kde se tato listina nachází či kde je editována.

*přihlédati a na těch chudých se ptáti, dějeli se tak, takž jsme zřiedili to etc. Item, jestliže by se kdy přihodilo, že by která osoba jedna z nás tří osob svrchupsaných v tom zřiezení co neb oč se dělila, chtíc to zřiezení roztrhnúti a zrušiti, tehdy dvě osobě, kteréž spolu ostanú v jednotě, máme zavésti třetieho neb třetí osobu, aby se tak vždy dalo podle zřiezení smluveného. Pakli by se dvě osoby z nás proti jednomu zdvihli, tehda ten jeden též to stuoj, a to zaved', a od toho braň, tak aby se ty věci svrchupsané a zřiezené dály, jakož již svrchupsáno stojí. Pakli bychom všechny tři osoby často jmenované to zrušiti chtěly, tehdy ty osoby chudé z toho špitálu o to budou moci mluviti a o to se utéci ku pánu, kdož na Strakonících bude aneb konventu domu strakonického a jich žádati, aby se přičinili, aby se tak dalo podle zřiezení smluveného a ustanoveného...*²¹⁴

Jošt z Rožmberka nezastával svou funkci velkopřevora pouze v Čechách, ale byl jím také w *Morawye*, w *Slezy*, w *Polssie*, w *Rakusech*, w *Sstýrsku*, w *Korutanech* a w *Carnyoly*,²¹⁵ tedy na Moravě, Slezku, Polsku, Rakousech, Štýrsku, Korutanech a Kraňsku.²¹⁶

Roku 1461 společně se strakonickým převorem Řehořem, konventem ve Strakonících, potvrzuje Jošt ztracenou listinu Václava z Michalovic ze dne 20. ledna 1435.²¹⁷ Touto listinou obdrželi strakoničtí odúmrt' a právo volného odkazu. Strakonice mohly odted' užívat stejných práv a svobod jako lidé v Horažďovicích a Starém Městě pražském.²¹⁸ Ještě téhož roku a to 1. června je potvrzena další listina Václava z Michalovic tentokrát ze dne 7. června roku 1451.²¹⁹

Po zničení některých komend českého velkopřevorství v husitských válkách provedl Jošt důležité změny v osazování komend. Změna spočívala v tom, že komenda mohla být spravována pouze rytířem nebo knězem. Ten, kdo ji spravoval, zastával zároveň i funkci komtura. Před touto změnou bylo zvykem, že rytířové a duchovenstvo

---

²¹⁴ TAMTÉŽ.

²¹⁵ Tato informace v: SOKA Strakonice, archiv města Strakonice, originální pergamen I/2. Listina pochází z 10. února roku 1455, Jošt z Rožmberka v ní potvrzuje Rezkovi z Přibyslavi ve Strakonících dům, rybník a haltýř (kuchyňka).

²¹⁶ Carnioly/Carnia – latinský název pro Kraňsko. Více: *Ottův slovník naučný* V, Praha 1892, s. 169. V některých listinách se objevuje také název Carinthiam, což je středověký název Korutan. Carinthiam je také překládáno jako Karithunské hory, více v: Antonín Haas (ed.) *Codex iuris municipalis regni Bohemie* (dále psáno CIM) IV/2, Tomus IV/2, Praha 1960, s. 29-31.

²¹⁷ Listina Václava z Michalovic zachována v konfirmaci Jošta z Rožmberka z dne 30. května roku 1461, jež jest známa z potvrzení Marie Terezie ze dne 4. července 1747, uloženého v městském archivu Strakonice. Originál konfirmace Jošta z Rožmberka byl ztracen již při potvrzení 30. května 1461. Opis listiny Václava z Michalovic v: *CIM IV/2*, Praha 1960 s. 356-357, konfirmace Jošta z Rožmberka v: A. Haas (ed.), *CIM IV/2*, s. 61-62.

²¹⁸ odúmrt' – jest majetek pozůstalý po někom, kdo nezanechal ani dědiců testamentních, ani zákonných.

²¹⁹ Originál listiny v: SOKA Strakonice, archiv města Strakonice, originální pergamen I/3. Listina je téměř doslova shodná s privilegiem pro Strakonice ze dne 30. května 1461 až na větu o potvrzované listině. Přepis listiny: A. Haas (ed.) *CIM IV/2*, s. 62-63.

žili na komendě spolu a to pod správou jednoho komtura.²²⁰ Roku 1456 je změněn hospodářský a domácí řád strakonického konventu. Tento řád nařizoval, aby převoru ve Strakonících byly dány peníze na kázání, každému bratru 3 kopy ročně. Peníze vybrané z ofěry a křtin mají být dávány sakristanovi, který je dál rozděloval. Bez poplatků má být zpověď. Dále se stanovuje počet chodů a množství piva, které mají být v komendě rozdělené. Písaři je navíc nařízena péče o nemocné.²²¹

Je třeba dodat, že roku 1456 se Jošt z Rožmberka stal biskupem ve Vratislavi. Tuto funkci zastával až do své smrti na konci roku 1467. Vedle této funkce byl i proboštem Pražského kostela a to od roku 1454.²²² V reakci na zvolení vratislavským biskupem byla Joštovi z Rožmberka na jeho žádost, velmistrem řádu Jakubem de Milly a konventem na Rhodu, opět udělena funkce českého velkopřevora a to bez ohledu na jeho zvolení a ustanovení vratislavským biskupem.²²³ Další listinou z téhož roku je nařízeno všem johanitům, zejména těm v české provincii, aby nevystupovali proti potvrzení a novému udělení velkopřevorství Joštovi z Rožmberka a byli mu poslušni.²²⁴

Jošt z funkce probošta Pražského kostela svatovítského byl zároveň pánem na Volyni, která náležela k majetku pražského kostela v jižních Čechách bezmála tři staletí. Bohužel, ani Volyně, která patřila k duchovním statkům v Čechách, se nevyhnula tomu, že ji roku 1436 český král Zikmund Lucemburský zastavil Přibíkovi IV. z Klenové. Zikmund po vyčerpání všech peněz, zbylých po králi Václavu IV., začal záhy zastavovat nejprve korunní a posléze duchovní statky.²²⁵ Jeho zástavám se nevyhnul ani samotný johanitský majetek v Čechách, ušetřeni zůstali pouze johanité ve Strakonících, jejichž držba pocházela hlavně z darů šlechtického rodu Bavorů.²²⁶ Zástavami si Zikmund, vedle splácení dluhů a vydržování armády, získával i přízeň vlivných pánů a to i těch, kteří stranili husitům.²²⁷ Přibík IV. z Klenového získal Volyni výměnou za město Stříbro, které dobyl roku 1426 a které nechtěl Zikmundovi vydat jen tak zadarmo. K Volyni mu Zikmund ještě poskytl přídavek ve výši 500 kop českých grošů, hodnota samotného volyňského panství byla 1500 kop českých grošů.

---

²²⁰ A. Č. LUDIKAR, *O řádu*, s. 275.

²²¹ NA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 2477.

²²² A. Haas (ed.), *CIM IV/2*, Praha 1960, s. 62.

²²³ NA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 2529.

²²⁴ NA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 2530.

²²⁵ J. ČECHURA, *Sekularizace církevních statků v husitských Čechách a Zikmund Lucemburský*, in: *Historický obzor* (dále HO) 4, 1993, s. 201-203. Týž, *Sekularizace církevních statků v husitské revoluci a některé aspekty ekonomického a sociálního vývoje v Čechách v době pozdního středověku*, in: *Husitský Tábor* (dále HT) 9, 1986-7, s. 91-101.

²²⁶ František TEPLÝ, *Dějiny města Volyně*, Písek 1933, s. 44.

²²⁷ J. Z. CVRČEK, *Strakonice*, s. 61.

Majestátem daným 21. září roku 1436 bylo v Praze na den sv. Matouše oznámeno: *My, Zikmund císař, spatřující tu snažnost, kterouž jest slovutný Přibík z Klenového učinil pro zemské dobré, a také nemálo pracoval o naše počestné a dobré, jako pána přirozeného a dědičného...zapisujem mu tvrz a městečko Volyni s příslušenstvím...*²²⁸

Rod Přibíka z Klenového má název podle hradu Klenové u Klatov. Tento rod vystupuje do popředí na konci 13. století v osobě Miloslava z Klenové. Jeho potomci si pak oblíbili jméno Adaukt, česky Přibík. Budoucí pán na Volyni se narodil roku 1395 a největšího věhlasu dosáhl v letech 1420-1465. Volyni, kterou získal v roce 1436, chtěl již roku 1444 prodat a to Oldřichu z Rožmberka. K obchodu nakonec však nedošlo.²²⁹

Roku 1450 zemřel probošt Pražské kapituly Jiří z Prahy. Této situace využil Oldřich z Rožmberka, který se snažil na uprázdněné místo dosadit svého syna Jošta. Joštovi bylo v té době asi dvacet let. Papež Mikuláš V., u něhož stáli Rožmberkové ve velké přízni, se rozhodl pominout právo svobodné volby kapituly a Jošta do této funkce sám dosadil.²¹⁶ Probošství pražské bylo Joštovi uděleno papežem Mikulášem V. oficiální listinou dne 11. ledna 1451.²³⁰ O deset dní později tedy 21. ledna 1451 je Joštovi povoleno přijmout kněžské svěcení bez ohledu na jeho nezletilost.²³¹ Kanovníci se však o této volbě dozvěděli pozdě a mezitím stačili zvolit za nového probošta Viléma Zajíce z Hasenburku. Na základě úmluv se tak Jošt stal pouze kapitulním scholastikem a čekatelem na probošství, které mu bylo uděleno až roku 1454. Mezitím se stal velkopřevorem řádu sv. Jana Jeruzalémského. Obě benefice podržel Jošt i přes jeho jmenování vratislavským biskupem v roce 1456.²³²

Nový probošt Jošt dostal od krále Ladislava roku 1454 privilegium, které mu dovolovalo vyplácet ze zástavy statky probošství pražského, stejně tak statky patřící řádu maltánskému.²³³ Jošt využil tohoto privilegia až za vlády krále Jiřího z Poděbrad a to k vyplacení městečka Volyně.²³⁴ Listinou z 19. října roku 1462 je Joštovi povoleno králem Jiřím, aby *pro vyplacenie zbožie wolynského vydlúžil se gest 2200 zlatých uherských a 253 kopy 3 groše a 20 denárů českých.*²³⁵ Zároveň byla tato suma připsána na volyňské zboží a volyňské zboží bylo zastaveno věřiteli až do splacení dluhu. Tímto

---

²²⁸ F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 44.

²²⁹ TAMTÉŽ, s. 48.

²¹⁶ TAMTÉŽ, s. 51.

²³⁰ SOA Třeboň, fond: Cizí rody (dále CR), inv. č. 149, sign. z Rožmberka 3/19, kart. 48.

²³¹ TAMTÉŽ, inv. č. 150, sign. z Rožmberka 3/20, kart. 48.

²³² F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 51.

²³³ TAMTÉŽ. Originál listiny v: SÚA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 997.

²³⁴ TAMTÉŽ.

²³⁵ TAMTÉŽ, s. 53. Originál listiny v: SÚA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 2382.

věřitelem byl johanitský řád a komenda ve Strakonících. Joštovi se však peníze na vyplacení Volyně sehnat nepodařilo a proto následujícího roku a to 23. dubna 1463 byla Volyně, se souhlasem krále Jiřího, zastavena johanitskému řádu a komendě ve Strakonících, které danou sumu k vyplacení volyňského zboží od Přibíka z Klenového poskytly. Část listiny zněla takto: *Vedle listu králowa (ut supra) zapisuje a zastavuje zboží wolynské zákonu sv. Jana Jerusalemitanského a domu strakonického, poniewadž je vyplatil penězi zákonnými: neb sme neměli žádných peněz z probosstwie, jimiž bychom to wolynske zboží vyplatili.*²³⁶ O rok později je a to 14. prosince 1464 je další listinou zástava Volyně potvrzena. V listině jsou navíc vyjmenovány vsi a statky náležející k volyňskému zboží. V listině je dále uvedeno, že má-li být v budoucnu Volyně vyplacena proboštvím Pražské kapituly, má se to udáti za tutéž sumu, která byla Joštovi z Rožmberka zapůjčena věřitelem tj. řádem sv. Jana Jeruzalémského.²³⁷ Jiným listem Jošt ustanovil, aby pro památku jeho proboštům až do vyplacení Volyně *z tohoto jich někdy nyní ale zákonného zboží* každý rok 30 kop českých grošů jako úrok vyplácelo.²³⁸ Jako protiváhu k tomuto opatření je městečku Volyni povoleno konat jeden výroční trh. Tato žádost byla schválena králem právě z podnětu Jošta z Rožmberka. Listina nese datum 19. srpna 1462.²³⁹

Přesto, že Volyně patřila řádu maltánskému, snažil se Jošt stále získat peníze na její vyplacení a opětné přivtělení k pražskému proboštví. Určitý pokus byl zaznamenán v roce 1465. Majestátem Jiřího z Poděbrad z 29. května roku 1465 povoluje český král: *zbozie komendorstwie českého Ploskovic směniti na zbozie probosstwie Volyni a jedno za druhé k těm kuosteluom (tj. metropolitní kapitule) obrátiti.*²⁴⁰ Joštovým záměrem tedy bylo vyplatit část johanitského majetku (Volyně) johanitským majetkem (Ploskovic) a ten pak vyplacený navrátit pražské kapitule. Bohužel k tomuto řešení nedošlo. V této době totiž vzplanuly boje mezi králem Jiřím a Zelenohorskou jednotou, ke které se hlásil i Jošt z Rožmberka.

---

²³⁶ Originál listiny v: NA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 2383. Citovaná část listiny v: F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 53.

²³⁷ NA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 2384. Vesnice a statky náležející k volyňskému zboží: Strunkovice /nad Volyňkou/ (Strukowitz), Přečovice (Przechowitz), Litochovice (Litochowitz), Kakovice (Kakowitz), Marčovice (Marczowitz), Račí (Radecz), Nišovice (Nessowicze), Starov (Starow), Zechovice (Zechowitz), Nuzín (Nuzin), Zbudov (Zbudowitz), Horosedly (Hory Sedla), Nespice (Nespitz), Budkov (Putkow), Radov (Radczou) se vším příslušenstvím.

²³⁸ F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 53. Originál listiny se nachází v archivu metropolitní kapituly, autor bližší informace neuvádí.

²³⁹ NA Praha, ŘA-MALT, inv. č. 15. Přepis listiny v: F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 53-54.

²⁴⁰ TAMTĚŽ, inv. č. 2385. Část citované listiny v: F. TEPLÝ, *Dějiny*, s. 55.

Jošt se bohužel k řešení dané situace už nevrátil, zemřel o dva roky později na konci roku 1467. Volyně zůstala tak nadále v držení johanitského řádu.

Volyňským potvrdil Jošt privilegium udělené 5. března roku 1390, v kterém rozšiřuje výsady a svobody, dané 72 domům ve Volyni, na všechny domy, které byly od té doby postaveny nebo se ještě postaví ve městě či na předměstí.²⁴¹ Toto privilegium bylo potvrzeno Hilariusem Litoměřickým, administrátorem pražského arcibiskupství a kapitulou pražského kostela.²⁴²

Listinou ze 7. dubna 1460 bylo Joštovi z Rožmberka povoleno českým králem Jiřím získat zpět a vykoupit statky vratislavského biskupství a johanitského velkopřevorství a půjčit si peníze na jejich vyplacení.²⁴³ Od svého zvolení vratislavským biskupem v roce 1456 se Jošt nepotýkal pouze s dluhy johanitského velkopřevorství, ale také s neustálými dluhy biskupství souvisejícími se zástavami církevního i johanitského majetku. Se špatnou finanční situací se v této době potýkal i Joštův bratr Jan z Rožmberka, který se po smrti svého bratra Jindřicha z Rožmberka stal vladařem domu rožmberského.

V roce 1461 prodali Jošt z Rožmberka spolu s johanitským konventem ve Strakoncích ves Mutěnice za 1300 uherských zlatých Mikuláši Bystřici z Ojnic a Janovi Bystřici z Ojnic. Johanité si však na toto zboží vyhradili právo zpětné koupě po jejich smrti.²⁴⁴ V roce 1462 povoluje král Jiří Joštovi z Rožmberka, aby za 1000 uherských zlatých zastavil Protivcovi ze Zástřizel orlovské zboží, které náleželo johanitům.²⁴⁵ V roce 1464 povoluje zase český král Jiří Joštovi z Rožmberka zastavit cokoliv ze strakonického panství do sumy 1300 kop grošů.²⁴⁶ Jošt se zřejmě snažil všechny zastavené statky získat co nejdříve zpět, protože již na konci roku 1464 si od různých osob vypůjčil peníze a to 1000 uherských zlatých na zboží orlovické, 500 uherských zlatých na Mutěnice, 1000 uherských zlatých na Měšice, 400 uherských zlatých na Volovice, 700 rýnských zlatých na Ploskovic, 450 kop grošů na vesnice u Ústí nad Labem a tu samou částku na ves Bítózeves.²⁴⁷

---

²⁴¹ SOKA Strakonice, archiv města Prahy, originální pergamen I/91. Přepis listiny se také nachází v: SOKA Strakonice, Výtahy ze zemských desek Adama Skály ze Zhoře I/93, z roku 1597, zde Privilegium Jošta z Rožmberka z roku 1464. Přepis listiny: A. Hass (ed.), *CIM IV/2*, s. 86-87.

²⁴² A. Hass (ed.), *CIM IV/2*, s. 87-88.

²⁴³ NA Praha, fond ŘA-MALT, inv. č. 999.

²⁴⁴ TAMTÉŽ, inv. č. 1935.

²⁴⁵ TAMTÉŽ, inv. č. 1034.

²⁴⁶ TAMTÉŽ, inv. č. 1035.

²⁴⁷ TAMTÉŽ, inv. č. 1036. Ves Březnives zastavil Jošt z Rožmberka na omezenou dobu Heřmanu Sirotkovi ze Zhorce dne 25. října roku 1455. Originál listiny: NA Praha, fond ŘA-MALT, inv. č. 2339.

Jošt, který byl po svém zvolení vratislavským biskupem často na cestách a ve Strakonících často nepobýval, ustanovil v roce 1464 svým místodržícím pro české velkopřevorství Václava, komtura v Horažďovicích, který ho měl zastupovat v době jeho nepřítomnosti. Toto opatření mělo mít platnost až do konce Joštova života. Nový místodržící měl například pravomoc provádět vizitace řádových míst a trestat prohřešky proti statutům řádu.²⁴⁸

Dne 21. prosince 1464 zapisuje Jošt z Rožmberka strakonickému konventu podle ustanovení Petra Chlévce 5 kop ročního platu ve vsi Lhota na tomto zboží.²⁴⁹ Tento plat měl vybírat rychtář a konšelé ve Strakonících a vyplácet z něho 4 groše na ofěru knězi, který má být každý pátek vysílán do kostela sv. Václava v Lomu sloužit mši za Petra a jeho příbuzné (nebude-li mše sloužena, mají peníze připadnout chudým) a zbytek mu dát ve výroční den Petrovy smrti.²⁵⁰ Podobného obsahu je i listina datovaná o den později 22. prosince 1464, ve které Jošt z Rožmberka, jemuž Mikuláš, sakristan na krumlovském hradě a Matěj Kancléř zapůjčili pro potřeby řádu 200 a 100 kop grošů, za něž koupil zboží u hradu Hus, zapisuje plat 30 kop, a to 13,5 kopy a 34 grošů v Lažišti, 12 kop 48 grošů v Zábrdí a 1,5 kopy bez 2 grošů v Oseku, na sloužení jitřní mariánské mše každý den v novém kostele v Menším městě strakonickém, která má být celá zpívána a při níž se má dostat věřícím 40 a knězi a choralistům 80 dní odpustků, a ustanovuje poručníky mše převora a konvent, rychtáře a konšely ve Strakonících a 4 zemany a rozdělení nadační sumy mezi kněze, zpěváky, chudé a na opravu oltářního obrazu.²⁵¹ Jošt v listině z 22. prosince 1464 při fundaci ranní mše ve Strakonících mj. nařizoval *A ta mše má vážně a bez chvátanie zpievána býti.*²⁵²

V roce 1465 došlo na Zelené Hoře k ustanovení jednoty panské ke které náležel i Jošt z Rožmberka. Jošt se v následujících bojích, coby velkopřevor řádu johanitů, mohl spoléhat pouze na pomoc z rožmberského Helfenburku, a na tvrz v Mladějovicích, Miloňovicích, Droužeticích a Kraselově. Na straně Jiřího z Poděbrad stály města Písek, Vodňany, Blatná a Horažďovice, které neustále rozrušovaly území velkopřevorství. Strakonice přečkaly, zničeny však byly tvrze Kraselov, Miloňovice a Droužetice.²⁵³

---

²⁴⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 2531.

²⁴⁹ Dnes Smetanova Lhota.

²⁵⁰ NA Praha, fond ŘA-MALT, inv. č. 2479. Ofěra jest 1. obřad, kterým věřící odevzdávají dárky své v kostele ve prospěch kostela nebo farnosti.

²⁵¹ TAMTÉŽ, inv. č. 2481.

²⁵² R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 749.

²⁵³ J. Z. CVRČEK, *Strakonice.*, s. 73.

Jošt z Rožmberka přesto, že ve Strakonících v posledních letech svého života často nepobýval, zastával funkci velkopřevora řádu johanitů až do své smrti v roce 1467. Jeho trvalým sídlem bylo město Nisa ve Slezku. Ve Strakonících pobýval od roku 1456, kdy byl zvolen vratislavským biskupem, pouze přechodně. Přesto většina jeho listin pro město Strakonice byla vydána právě ve Strakonících. Jošt ve Strakonících zřejmě pobýval při návštěvách jižních Čech, ať už jeho důvody k pobytu zde byly politické či rodinné. Po jeho smrti byl dne 18. srpna 1468 velmistrem johanitského řádu Baptistem de Ursinis za nového velkopřevora ustanoven Jan ze Švamberka.²⁵⁴

---

²⁵⁴ NA Praha, fond ŘA-MALT, inv. č. 2536.

III. 3 Vnitřní zřízení řádu sv. Jana Jeruzalémského

Kněz nebo rytíř, který pobýval na Rhodu několik let, měl po odchodu z konventu nárok na komendu v oblasti svého převorství či jazyka.²⁵⁵ Komenda mu mohla být přidělena i velmistrem, který k tomu měl zvláštní dispoziční právo.²⁵⁶ Ve zbytku případů přiděloval komendu velkopřevor, který se však musel řídit ancienitou, tj. pořadím podle stáří. Od roku 1330 bylo udělení komendy podmíněno tříletým členstvím v řádu, od roku 1440 pětiletým. Papežové či panovníci však toto pravidlo často obcházeli a řádové komendy obsazovali svými oblíbenci, které nezřídka jmenovali velkopřevory. Docházelo k tomu jak v Čechách, tak i ve Španělsku, v Římě i v braniborské bailii.²⁵⁷ K problémům mohlo dojít v případě, že papež a král dávali přednost různým osobám. Stávalo se tak ve Španělsku, kde král pokládal velkopřevory za vazaly koruny. Velkou roli zde hrál i místní význam velkopřevorství, bailie či komendy. V braniborské bailii a českém velkopřevorství začali král a šlechta uplatňovat svůj vliv nejpozději v 15. století.²⁵⁸

Rozdíl mezi jednotlivými komendami spočíval ve velikosti a formě. Menší městské komendy byly tvořeny jednopatrovou budovou. Bylo tomu tak v Žitavě, kde v 15. století žilo patnáct konventuálů. Společným prvkem všech komend byl vnitřní dvůr, kamenný kostel nebo kaple a křížová chodba. Vedle malých komend obývali velkopřevorův budovy, které se podobaly rezidencím. V Čechách obývali velkopřevorův hrad Strakonice. K činnosti komturů a konventuálů patřila povinnost účastnit se hodinek.²⁵⁹ Tyto modlitby, čtení a přednesy žalmů se konaly pětkrát až sedmkrát denně.²⁶⁰

Hlavním slibem řádových bratří byl slib čistoty tj. bezženství, slib chudoby a slib poslušnosti. Slibem chudoby ztráceli členové řádu právo nabývat samostatného jmění, mohli ho ale používat. Členové řádu nemohli bez povolení vyšších

---

²⁵⁵ Rhodos je ostrov v Egejském moři, který byl roku 1309 obsazen rytíři řádu sv. Jana Jeruzalémského, o rok později přenesl řád své oficiální sídlo z Kypru na Rhodos. K Rhodu byly přiřčleněny i ostrovy Lemnos a Kós. Více k této události: E. BRADFORD, *Řádoví rytíři*, Praha 1996, s. 62-67.

²⁵⁶ Dispoziční právo – Více: *Ottův slovník naučný* VII, Praha 1893, s. 612.

²⁵⁷ Johanité zavedli *titul baillivus* pro členy své tajné rady (*ballivi conventuales*), statky svěřené jim ve správu nazvali *balleie*. Viz: *Ottův slovník naučný* III, Praha 1890, s. 95.

²⁵⁸ B. WALDSTEIN - WARTENBERG, *Řád johanitů ve středověku*, Praha 2008, s. 229-231.

²⁵⁹ Hodinky církevní (*horae canonicae*), modlitby připadající na určitý den. Viz: *Ottův slovník naučný* XI, Praha 1897, s. 431.

²⁶⁰ B. WALDSTEIN - WARTENBERT *Řád*, s. 235-236.

představených takový majetek zastavit ani prodat. Majetek mohli doživotně volně používat, po jejich smrti však připadl řádu.²⁶¹

Slib poslušnosti v sobě zahrnoval podřízenost vrchním představeným. Členové řádu nemohli jít bez povolení při křtech za kmotry, nesměli se stát poručníky nebo opatrovníky svých blízkých příbuzných, z řádu mohli být i za drobné přestupky vyloučeni jako pro zběhnutí či plení ve válce.²⁶²

V čele řádu stál až do roku 1805 velmistr. Ten byl v počátcích řádu nazýván *rector* (řídící přednosta), později mistrem a od roku 1179 velmistrem. Velmistr měl v rukou výkonnou moc, svolával kapituly, uděloval komendy a hodnosti v řádu, byl však podřízen konečnému rozhodnutí generální kapituly, které náležela nejvyšší a zákonodárná moc. Velmistrový osobní záležitosti řídil dvormistr (*siniscalco*), k dalším jeho úředníkům patřil dvorní maršálek, nejvyšší štolba a pokladník. Po velmistrovi následoval biskup maltský a tamní převor kostelní, dále se řadili náčelníci jednotlivých národností řádu. V hodnosti pak dále následovali velkopřevorové a bailivové kapitulní, s bailivy z milosti (*baillis de grace*) a bailivy čestnými (*baillis ad honores*). Velkopřevorové a bailivové (nebo také velkokřižníci) dohlíželi na členy ve svém obvodu. Velmistrovi náležel titul *Nejjasnější eminence*.²⁶³ V listinách se nazýval *Kníže na Maltě a Gozzu, velmistr domu hospitalního sv. Jana Jeruzalémského, ochránce chudých Kristových*.²⁶⁴ Velmistr byl podřízen jak papeži, tak světskému panovníkovi a vládě, na jejichž území se nacházely statky řádu. Byli mu také podřízeni velkopřevorové, bailivové a kostelní převoři. Řád byl rozdělen na osm národností. Zástupci jednotlivých národností, kteří byli zároveň poradci velmistra, se nazývali pilieri (pilířové) nebo také bailivové konventuální. Existovali ještě bailivové kapitulní, kteří dohlíželi na jednotlivé komendy ve své části provincie. Každá národnost měla na Rhodu a později na Maltě svůj zvláštní pohostinný dům (*albergia*), kde bydleli členové, kteří se právě zdržovali na Maltě a nebyli vázáni k jiné komendě. V domě vedle ubytování dostávali i stravu. Dům spravoval pilier čili přednosta. Také česká a německá národnost měla na Maltě svůj dům, na který ale české komendy nijak nepřispívaly. V řádu byly zastoupeny tyto národy: Přednosta národnosti provensálské byl velkým komandérem (*grandcommandeur*) řádu. Byl předsedou důchodkové komory a měl nejvyšší dohled v zásobárnách a zbrojnici. Přednosta národnosti arvernské

---

²⁶¹ A. Č. LUDIKAR, *O řádu*, s. 286-287.

²⁶² TAMTÉŽ.

²⁶³ TAMTÉŽ, s. 289.

²⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 289.

(francouzské) byl nejvyšším maršálkem řádu. Byl také vojenským velitelem nad pozemní válečnou armádou řádu a strážcem řádového praporu. Nejvyšším dozorcem v nemocnici (*grandhospitalier*) řádu byl přednosta francouzské národnosti. Velitelem námořního vojska čili admiralem byl přednosta národnosti italské. Přednosta národností aragonské, katalánské a navarské byl velkým konservátorem (*grand konservator*), který se až do roku 1539 nazýval drappierem. Dohlížel na zásoby oděvů a zbroje, později na vyplácení služeb. Úřad turkopoliera vykonával přednosta národnosti anglické, později bavorsko-anglické. Byl velitelem jezdeckva a dohlížel na místní stráž. Přednosta české a německé národnosti byl velkým bailivem a vykonával dozor při stavbě pevností. Tato hodnost byla ovšem zřízena až roku 1482. Ministrem pro státní a diplomatické záležitosti byl přednosta národnosti kastilské a portugalské. Byl zároveň nejvyšším kancléřem. Měl na starosti řízení ústřední kanceláře a dozor při sepisování důležitých listin a reskriptů. Tyto úřady byly přiděleny jednotlivým národnostem od roku 1383. Ke každé národnosti příslušelo několik velkopřevorství a každému velkopřevorství náleželo několik komend. Tyto komendy tvořily statky nebo domy, jejichž uživateli byli komturové. Spolučleny řádu byli i rytířové, duchovní (kněží) a služební bratři (zbrojnoši).²⁶⁵

Prakticky v každé komendě byl komtur i převor. Převor měl na starost vnitřní záležitosti domu a byli mu podřízeni řádoví kněží. V rytířských komendách byl převor zároveň i farářem. V kněžských komendách tuto funkci vykonával komtur. Zatímco v rytířských komendách byl koncem středověku počet řádových kněží omezován, v kněžských komendách zůstal jejich počet po celou dobu nezměněn. Služební bratři, kněží i ženy byli od 12. století poměrně vytíženi. V pozdním středověku však tyto úkoly pominuly. Po absolvování služby na Rhodu se řádový člen vrátil do Evropy, kde jako komtur nenalézal žádné zvláštní řádové povinnosti. Jejich úkolem byla správa statků a placení responzí. Úkolem komturů bylo tedy zlepšovat hospodaření komendy, navštěvovat provinční kapitulu a odvádět příslušné dávky (responze). Kapitula zasedala nejméně jednou ročně a usnášela se o všech záležitostech, které se týkaly velkopřevorství. Dodržování řádových usnesení kontroloval velkopřevor, který měl danou komendu jednou za rok vizitovat. Ustanovení z roku 1373 nařizovalo dohlížet na pravidelnost a řádný průběh bohoslužeb v řádových kostelech a dbát, aby žádný člen nežil v přepychu. Jeho oděv musel sahat až k chodidlům a zbroj a oděv nesměly být

---

²⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 289-291.

zdobeny drahokamy. Na majetek dohlížel písař.²⁶⁶ Důležitou složkou hospodářských řádových domů byli pitanciáři. Pitanciáři působili ve velkých a středně velkých řádových domech a měli na starost správu pitančního fondu. Jejich úkolem bylo pečovat o prostředky ze zbožných donací, které byly určeny na zaopatření řádových bratří v jednotlivých domech – především jídla a oblečení. Pitanciáři pak dále pečovali i o plnění závazků řádu jako konání patřičných aniversárií za duše donátorů a jejich blízkých. U středně velkých komend lze předpokládat, že představovaly i hospodářského správce komendy. Správa pitančního fondu byla mimo pravomoc komtura, ale i českého převora.²⁶⁷

Aby konventy nebyly přeplněny začaly se klášter podmínky přijetí a to zvláště pro rytíře. Přestože ještě ve středověku statuta řádu neznala pojem šlechtických zkoušek, byly již podle světského práva uplatňovány. Z dochovaných seznamů komturů, zápisů v nekrologiích a vizitačních správ vyplývá, že řádoví rytíři pocházeli většinou z nižší šlechty a městského patriciátu. Ze 30 rytířů, kteří jsou uvedeni ve vizitační správě českých komend z roku 1373, náleželo k panskému stavu pouze 5. Zbytek pocházel z nižší venkovské šlechty a městského patriciátu. Ze jmenovaných kněží byli pouze 3 příslušníci patriciátu a 86 jich pocházelo z rolníků a řemeslníků. Tento poměr však nevyklučoval možnost, aby jako kněží do řádu vstupovali příslušníci panského stavu jako například Jošt z Rožmberka. Další podmínkou vstupu do řádu byl přijímací poplatek, který se rozšířil hlavně v pozdním středověku.²⁶⁸

Rytíři v Čechách museli náležet k šlechtickému rodu. K tomuto účelu museli doložit rodokmen šestnácti předků, osm po meči (v otcově linii), a osm po přeslici (v matčině linii). Žadatel dokládal i to, že se narodil v místě daného velkopřevorství. Obvod českého převorství zaujímá: Čechy, Moravu, Slezsko, Rakousko, Štýrsko, Korutansko, Kraňsko a Tyrolsko. S řádně doloženým rodokmenem se žadatel stal rytířem po právu (*cavalieri di justitia*) a mohl dosáhnout hodnosti bailiva, velkopřevora i velmistra. V jiném případě, nedoložil-li žadatel rodokmen šestnácti předků, mohl být jmenován velkou radou rytířem z milosti (*cavalieri di gratia*). Do řádu mohl vstoupit plnoletý i neploletý. Za plnoletého byl považován již ten, kdo dosáhl patnácti let.²⁶⁹

---

²⁶⁶ B. WALDSTEIN - WARTENBERG, *Řád*, s. 236-241.

²⁶⁷ J. MITÁČEK, *Strakonice ve stutkuře české provincie řádu johanitů za vlády Lucemburků (1310-1419)*, in: Jihočeský sborník historický 75, České Budějovice 2006, s. 47. Více: Týž, *Funkce pitanciáře v životě johanitských komend*, in: J. MITÁČEK (ed.), *Ad musealem labore*. PhDr. Slavomíru Brodessorovi k šedesátým pátým narozeninám, Brno 2005, s. 34-35.

²⁶⁸ B. WALDSTEIN – WARTENBERG, *Řád*, s. 205-207.

²⁶⁹ A. Č. LUDIKAR, *O řádu*, s. 291-293.

Vedle kněžských komend existovaly ještě ženské konventy. Ty se zakládaly i ve 14. a 15. století, a to hlavně v jižní a západní Evropě. Jeptišky byly podřízené převorce, která byla stejně jako převor kněžských bratrů podřízena komturovi. Zvláštním příkladem je komenda Bayonne, kde v 15. století existoval kněžský komtur i komturka (*commendatrix*). Ženy nebyly v johanitském řádu jakýmkoliv způsobem diskriminovány. Na starost však měly jiné úkoly než muži. Většinou se zabývaly vyučováním dívek a polními pracemi. K členům ženských konventů mohli patřit i služební bratři, kteří zde vykonávali soudní moc. V čele domu však stála vždy převorka nebo komturka.²⁷⁰

---

²⁷⁰ B. WALDSTEIN - WARTENBERG, *Řád*, s. 238-239.

IV. Jošt z Rožmberka - jako vratislavský biskup

Dne 6. února roku 1456 zemřel ve Vratislavi biskup Petr a již 8. března zvolila vratislavská kapitula novým biskupem Jošta z Rožmberka.²⁷¹ Jošt měl být v této funkci, na žádost vratislavské kapituly, potvrzen papežem Kalixtem III.²⁷² Zvolení vratislavským biskupem bylo Joštovi oznámeno v Českém Krumlově o několik dní později dne 14. března.²⁷³ Zprávu o této události zaznamenal i Václav Březan když Jošt: *v letech věku svého dvadcti sedmi na biskupství vratislavské došel.*²⁷⁴ Zajímavá je listina z 28. března roku 1456, kde Jan Kapistrán napomíná Jošta z Rožmberka, aby neodmítal své zvolení vratislavským biskupem.²⁷⁵ Je tedy možné, že Jošt se tuto novou funkci zdráhal přijmout, což mohlo souviset s tím, že v této době byl již velkopřevorem johanitského řádu a proboštem Pražské kapituly. Dne 9. června roku 1456 byl Jošt od papeže do funkce biskupa potvrzen a dostal i povolení, aby podržel johanitské převorství i probošství pražské. Jošt, který v této době nebyl ani třicetiletý, dostal od papeže pro vykonávání této funkce dispens. Později bylo ve Vratislavi vzpomínáno na Kapistránovo proroctví, že *se Čech stane biskupem vratislavským a jiný potom králem českým, za nichž bude třeba Vratislavi trpěti; budou-li měšťané svorní, slíbil (Kapistrán), že všechny nesnáze pomínou.*²⁷⁶ Svůj názor na Joštovo zvolení nám zanechal i Peter Eschenloer ve své latinské historii: *Zvolen byl Jošt, učeností a spořádaností života znamenitý.*²⁷⁷

Papežským privilegiem ze dne 21. ledna 1451 bylo Joštovi uděleno právo přijmout kněžské svěcení a to bez ohledu na jeho nezletilost.²⁷⁸ Joštovi bylo zřejmě v této době 22 let. Jelikož post biskupa nesměla ve smyslu řádového kodexu johanitů zastávat osoba duchovního stavu a z druhé strany zase hodnost biskupa vyžadovala duchovního, bylo

---

²⁷¹ R. URBÁNEK, *Věk Poděbradský* III/3, s. 103.

²⁷² SOA Třeboň, Fond Historica, sign. 1739 a/1, inv. č. 2227.

²⁷³ TAMTĚŽ, sign. 1739 b), inv. č. 2229. Srov. J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 20. Autor zde uvádí, že výsledek volby se Jošt z Rožmberka dozvěděl o dvacet dní později – tedy 28. března. Václav Březan zachoval i jména poslů, kteří Joštovi tuto volbu oznámili – byli to Dr. Petr Wartenberg, kanovník vratislavský, a Václav Slabský z Warnsdorfu. Více: M. KLIMESCH, *Norbert Heermann Rosenbergsische Chronik*, s. 126.

²⁷⁴ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, VIII. Kapitola – Jan II. z Rožmberka, s. 197.

²⁷⁵ SOA Třeboň, Fond Historica, sign. 1739 c), inv. č. 2230.

²⁷⁶ R. URBÁNEK, *Věk* III/3, s. 103. Kapistrán ve Vratislavi pobýval v letech 1453/1454 a ve Vratislavi na něj bylo vzpomínáno ještě dlouho po jeho smrti. Mnohými byl považován za věštec, jehož předpovědi o rozmachu utrakvismu se prý do slova plnily.

²⁷⁷ J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 21.

²⁷⁸ SOA Třeboň, fond Cizí rody, sign. z Rožmberka 3/20, inv. č. 150, kart. 48.

nalezeno řešení tak, že Jošt byl vysvěcen na jáhna.²⁷⁹ Dne 24. srpna 1453 udělil salcburský arcibiskup Zikmund, na základě papežského povolení z roku 1451, Joštovi svěcení na podjáhna a následujícího dne svěcení na Jáhna (Diakona).²⁸⁰ Na kněze byl pak Jošt vysvěcen 26. srpna 1453.²⁸¹ Do Vratislavi přijel nový biskup až 13. června roku 1456 a až 11. prosince byl biskupem míšenským biskupem Casparem von Schönberg posvěcen na biskupa.²⁸²

Dne 20. prosince 1456 nově udělil Jakub de Milly, velmistr johanitského řádu na Rhodu, Joštovi na jeho žádost české velkopřevorství a to bez ohledu na jeho zvolení a ustanovení vratislavským biskupem, zároveň nařídil všem johanitům, aby proti novému potvrzení a udělení velkopřevorství nevystupovali a zachovali mu poslušnost.²⁸³

Na Joštovo zvolení biskupem vratislavským měl nemalou zásluhu jeho bratr Jindřich, který v této době zastával funkci hejtmana v Šestiměstí (Horní Lužice) a ve Slezku.²⁸⁴ Byl to právě Jindřich, který po smrti biskupa Petra působil na kapitolu a městskou radu v Joštův prospěch.²⁸⁵

Na začátku chovala vratislavská kapitula k novému biskupu určitou nedůvěru, neboť ho neznala. Proto byly zpočátku veškeré biskupské insignie deponovány v katedrální sakristii a biskupský dvůr nesměl přesáhnout 24 osob. Tato nedůvěra však byla časem prokonána.²⁸⁶ Samotné biskupství vratislavské bylo ve velmi špatném stavu. Jošt se celou dobu musel potýkat s neustálými dluhy biskupství a se zástavami církevního majetku. Po jeho nástupu navíc problémy narůstaly.²⁸⁷ To byl i důvod přímluvy krále Ladislava u papeže, aby byly Joštovi annáty (roční platy) sníženy.²⁸⁸ Tyto roční platy původně obnášely 5289 dukátů, avšak s pomocí kardinála Eneáše Silvia Piccolominiho bylo Joštovi 3000 dukátů sleveno.²⁸⁹

---

²⁷⁹ F. SKŘIVÁNEK - J. TOVAČOVSKÝ, *Genealogie a heraldika*, 37, č. 1, 2004, s. 36.

²⁸⁰ SOA Třeboň, fond Cizí rody, sign. z Rožmberka 3/23, inv. č. 163, kart. 48. Přepis listiny také: F. PALACKÝ, *Fontes rerum Austriacorum* XX, s. 100, č. 97 /reg/. Jahen (Diakon) – *Ottův slovník naučný* VII, Praha 1893, s. 456.

²⁸¹ SOA Třeboň, fond Cizí rody, sign. z Rožmberka 3/22, inv. č. 162, kart. 48.

²⁸² J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 20. Podle R. Urbánka byl Jošt posvěcen od míšenského biskupa jménem Petr. Srov. R. Urbánek, *Věk* III/3, s. 103.

²⁸³ NA Praha, fond ŘA-MALT, inv. č. 2529. Tamtéž, inv. č. 2530.

²⁸⁴ B. NĚMEC, *Rožmberkové*, s. 37.

²⁸⁵ R. URBÁNEK, *Věk* III/3, s. 103.

²⁸⁶ J. TOVAČOVSKÝ – F. SKŘIVÁNEK, *Vratislavští biskupové*, s. 39. Jošt měl s kapitulou spor o volební kapitulaci, kterou měla býti v prospěch kapituly práva biskupská při správě statků i zdanění kléru silně omezena. Odtud vzniklo nepřátelství mezi biskupem a proboštem Janem Düsterem.

²⁸⁷ TAMTÉŽ.

²⁸⁸ SOA Třeboň, fond Historica, sign. 1755A, inv. č. 2253.

²⁸⁹ Vlastním jednatelem Joštovým byl v této záležitosti kanovník vratislavský Dr. Václav Schnick. Již na začátku července poslal Eneáš Joštovi přátelský vzkaz po kanovníku vratislavském Mikulášovi Kreulovi. V listu ke králi Ladislavovi, jenž se za Jošta u něho přimlouval, praví Eneáš, že to byla „*res difficilis et*

Problémy spojené s funkcí vratislavského biskupa však Joštovi narůstaly a to hlavně po zvolení Jiřího z Poděbrad za českého krále, kdy nebylo jasné, kdo provede Jiříkovu korunovaci. Tradičním vykonavatelem tohoto obřadu byl, podle Karlova korunovačního řádu, arcibiskup pražský. Jan Rokycana však za arcibiskupa stále potvrzen nebyl, a tak se pozornost stále více obracela k domácím biskupům, olomouckému a vratislavskému. Olomoucký biskup Tas z Boskovic však stále nebyl posvěcen a Jošt z Rožmberka, který nevěděl, jak se k novému králi zachová papež Kalixt III., se k samostatnému činu neodvážil. Určitou možnost představovali uherští biskupové, na které poukázal při volebním sněmu již Zdeněk Kostka.²⁹⁰ Král Jiří se přesto snažil o to, aby jej korunoval domácí biskup, proto s žádostí o korunovaci poslal za Joštem Jetřicha z Chlumce. Jošt se však královi omluvil a jeho nabídku odmítl.²⁹¹ Král se ještě listem z 27. dubna snažil přimět Jošta, aby se osobně zúčastnil samotné korunovační ceremonie, a poslal mu za tímto účelem i mimochodníka, na kterém biskupové tradičně jezdívali. Jošt však odmítl i toto pozvání.²⁹²

Odpor vůči volbě Jiřího z Poděbrad se nejsilněji projevil ve slezkém městě Vratislavi, která byla po Praze druhým největším městem českého království.²⁹³ Zprávu o náladě ve Vratislavi nám zanechal kronikář Eschenloer ve své kronice *Geschichte der Stadt Breslau: Kazatelé křičeli, že všichni, kdo Jiříka uznali anebo chtěli by ho uznati nebo s ním pokoj zachovati, jsou kacíři. Proto nikdo se neodvážil na pokoj mysliti...*²⁹⁴ Vratislavští se sami později přiznávali, že mezi nimi a Jiřím z Poděbrad je: *vrozené a vypěstované nepřátelství.*²⁹⁵ Tento kacířský vetřelec (Jiří z Poděbrad) byl pro vratislavské: *liškou nejlstivější, všeho kacířství plnou i úhlavním nepřítelem a povstalcem proti stolici apoštolské.*²⁹⁶ Nemůže nás proto překvapit, že pro vratislavské byl i vrahem krále Ladislava a přes všechny sliby, že každému zachová jeho víru, má

---

pecuniaria“ a 9. listopadu věděl o dobrém výsledku i Jošt, který se právě ujal držby statků a chystal se ke své instalaci na místo vratislavského biskupa.

²⁹⁰ Svědectví o tom podal 19. 7. 1463 sám biskup Jošt, jenž zde praví ke Kostkovi: *darzu du den ersten Rat gabest, diselben Bischofe lassen zu bringen.*

²⁹¹ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 286. Jiří prý usiloval o to, aby Jošt přijel do Prahy, ten však odmítl se slovy: *was ime zu leiden gepuret. Er will ine [Giryigk] auch nit eynen kunig nennen vnd slehet es ab...*

²⁹² J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 24.

²⁹³ Ve Vratislavi působilo v této době několik fanatických kazatelů, kteří podněcovali vratislavské proti králi Jiřímu, byli to hlavně Mikuláš Zedlitz, farář u sv. Alžběty, kněz Bartoloměj a Dr. Mikuláš Tempelfeld. Zvláště Tempelfeld byl Jiříkovým hlavním odpůrcem.

²⁹⁴ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 319. P. ESCHENLOER, *Geschichte*, s. 80.

²⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 322.

²⁹⁶ TAMTÉŽ, s. 323.

v úmyslu řádití na vinici Páně jako *nejzuřivější Nero a druhý Decius*, je to: *velký drak, vlk rvavý, lev nejhroznější, lotr, který ne rovně vstoupil do ovčince*.²⁹⁷

Jošt z Rožmberka, který byl jako biskup vratislavský těchto událostí jistě svědkem, vratislavským v srpnu roku 1458 řekl: *Vy, Vratislavští, chcete vždy svou vůli míti a myslíte si, že jste moudřejší než všichni knížata, země i města ve Slezku. Nechcete míti Jiříka za pána, ačkoli ho všicki páni v Čechách a k tomu všecka města v Čechách i na Moravě za krále přijali. Chcete býti lepší než oni? Nepochybně, kdyby Jiřík nebyl Čech, přijali byste ho dříve než jiní lidé, avšak, protože je Čech a Vy Čechům jste nepřizniví, nepřijímáte ho*.²⁹⁸

Vyjednávání se Slezany bylo svoláno do Lehnice na 20. března 1458. Sjezd však nepřinesl očekávaný výsledek a spor mezi oběma stranami byl odložen k dalšímu sjezdu, který se měl uskutečnit 16. dubna ve Vratislavi. Slezané byli na obou sjezdech podporováni Vilémem Saským, odmítnutým kandidátem na český trůn, který zde měl své zástupce.²⁹⁹ Jiná byla situace na Moravě, kde byl Jiří z Poděbrad do konce roku uznán moravskými stavy za českého krále a zvolen markrabětem moravským.³⁰⁰

Na vratislavský sněm se dostavili jak zástupci Viléma Saského, kteří zde hájili neplatnost volby *pražského krále*, tak zástupci Jiřího z Poděbrad, kteří zde naopak nároky Jiřího z Poděbrad obhajovali, a navíc zde připomněli českou moc v případě, že by se Slezané nezachovali jako členové Koruny české. Sněm byl po vyslechnutí obou stran ukončen 19. dubna, kdy byla Dr. Václavem Schnickem přečtena odpověď, podle které Slezané nikoho za krále neuznají, dokud *na místech příslušných* [Řím] nebude rozhodnuto, koho mají za *křesťanského pána* přijmouti. Tento výsledek byl v jádru příznivý i pro Jiřího z Poděbrad, který tak získal čas na vyjednávání s papežskou kurií a v případě jeho uznání papežem by tak dostal podmínce Slezanů, kteří hodlali pouze *křesťanského pána* přijmouti.³⁰¹ Zvláštní pozici měl v těchto jednáních Jošt, který již 25. května radil jeho odpůrcům, aby krále poslechli.³⁰²

---

²⁹⁷ TAMTÉŽ.

²⁹⁸ TAMTÉŽ. Tyto slova pronesl Jošt na začátku srpna roku 1458. P. ESCHENLOER, *Geschichte*, s. 65.

²⁹⁹ Vilém Saský si nárokoval českou korunu z manželství s nejstarší sestrou Ladislava Pohrobka Annou. Viléma Saského ve Vratislavi zastupoval Leubing a Braun, jakož i zástupci Fridricha Saského, Hohenzollernů. Jiřího z Poděbrad zde naopak zastupoval Zdeněk ze Šternberka, kancléř Prokop z Rabštejna, Jindřich z Lipého.

³⁰⁰ Problém představovala pouze německá Jihlava, která musela být donucena mocí. Mezi zarputilé odpůrce Jiřího z Poděbrad patřil i Hynek Bítovský z Lichtemburku. Na sjezdu v Brně v roce 1458 nepřijal on a jeho dva bratři jako jediní moravští páni Jiřího z Poděbrad za českého krále.

³⁰¹ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 325-345.

³⁰² J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 24.

Jiří, který na začátku července definitivně zlomil odpor Moravy, se zřejmě chtěl podobným způsobem vypořádat i se Slezskem. Byl to zřejmě hlavně Jošt z Rožmberka, který inicioval královo pozvání do Kladska k dalšímu jednání o celé situaci. Král toto jednání neodmítnul a již 14. července oznamoval Joštovi z Rožmberka příchod Bolka Opolského a jiných slezských knížat do Kladska. Král si navíc přál, aby se tohoto jednání zúčastnil i sám Jošt, který již dříve vybízel ke složení poslušnosti králi.³⁰³ Jošt však na sněm vyslal pouze své posly.

Svým postojem vůči králi se Jošt dostal do sporu s vratislavskými, kteří se 15. června tajně smluvili, že Jiřího z Poděbrad nikdy neuznají.³⁰⁴ K rozdělení jednotného postoje Slezanů vůči králi došlo až na sjezdu v Lehnici dne 28. června 1458, kde došlo k vytvoření opozice, která si přála přímé jednání s Jiřím z Poděbrad. Tvořili ji zástupci knížectví svídnického a javorského, kteří byli ve svých úmyslech podporováni i od poslů Jošta z Rožmberka. Joštova situace ve Vratislavi nebyla lehká zvláště poté, co se ve Vratislavi rozšířila zpráva, že Jošt prostřednictvím Dr. Mikuláše Weigla tajně vyjednává s Jiřím z Poděbrad. Biskup byl podezříván ze zrady a kromě potupných písniček byly na pranýři nacházeny přibité obrázky, jak Weigel s perem v ruce žene husy a biskup je chytá a dává svým prelátům. Jošt navíc odmítal do Vratislavi přijet bez příslušného glejtu, který by mu zaručoval bezpečnost, a naopak vratislavští, když jeli k biskupovi na jednání do Týnce, přijeli v doprovodu sta jezdců.³⁰⁵ V Týnci došlo k dalšímu střetu mezi biskupem a vratislavskými, kdy jim Jošt vytkl jejich nenávist k Čechům jako hlavní důvod jejich nenávisti k Jiřímu z Poděbrad. Bylo to vůbec poprvé, kdy se Jošt utkal s vratislavskými ne jako biskup s poddanými, ale jako Čech s Němci, přičemž celé situaci nepomohlo ani to, že Jošt neuměl moc dobře německy.³⁰⁶ Stejná situace jako na sjezdu lehnickém panovala i na sjezdu v Lubíně 17. července, kde opět Jošt z Rožmberka spolu se svídnickými a javorskými představoval opozici.

Dne 6. srpna roku 1458 zemřel papež Kalixt III. a záhy na to byl 19. srpna zvolen novým papežem Eneáš Silvius Piccolomini, který přijal jméno Pius II. Zřejmě tato událost urychlila Joštem již zamýšlenou cestu do Říma pro instrukce od nového papeže. Jošt se do Říma odebral záhy a to 15. září roku 1458 a pobýval tam až do jara

---

³⁰³ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 396-7.

³⁰⁴ J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 24.

³⁰⁵ Tradičním sídelním městem biskupů ve Slezku byla Nisa. Zpráva, že Jošt z Rožmberka tajně vyjednává s Jiřím z Poděbrad se ve Vratislavi rozšířila po listu králově Joštovi z 14. 7. 1458, ve kterém jej Jiří zve do Kladska.

³⁰⁶ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 420, 422. V Týnci komunikoval Jošt s vratislavskými v latině.

roku 1459.³⁰⁷ V otázce odbojného Slezka sice papež pochválil náboženskou horlivost vratislavských, očekávaného odsouzení Jiřího z Poděbrad se však ve Slezku nedočkali.

V dubnu roku 1459 se konal sjezd v Chebu, kde byl projednáván celý český spor. Hlavními body byly nároky Viléma Saského na dědictví po Ladislavu Pohrobkovi. Na sjezdu v Chebu byl přítomen i Jan z Rožmberka, který o celém sjezdu podrobně informoval i svého bratra Jošta, který v této době pobýval v Římě.³⁰⁸

O výsledcích sjezdu v Chebu informoval Jiří z Poděbrad také papeže Pia, čímž chtěl dovršit dojem o příznivém vývoji v Čechách a ovlivnit tak i samotného papeže, aby mu pomohl odstranit poslední zbytky odporu ve vedlejších zemích Koruny české a to hlavně ve Slezku. Dne 8. června 1459 vydal papež dvě nová breve, vratislavským a králi Jiřímu z Poděbrad, která byla výrazem proměny, která u kurie nastala po chebském sjezdu. Důležité bylo, že se v nich Jiřímu z Poděbrad neupíral královský titul, kde papež použil i pro vratislavské pobuřující přístavek *syn v Kristu nejmilejší*.³⁰⁹ Papež obě strany, Jiřího z Poděbrad i zástupce vratislavských, zval do Mantovy k jednání. Výsledkem těchto snah bylo, že v srpnu obnovila obec spolu s konšely přísahu, že Jiřího za krále nepřijme. Jiří nyní netrpělivě vyčkával návratu biskupa Jošta z Říma, přičemž o jeho návrat žádal na královu přímlovu i jeho bratr Jan z Rožmberka: *A věděti dávám, že když sem nyní v Chbě byl s Kmtí, tu JMt se mnú mluvil a dosti horlivě o tobě, kterak doma nejsi a že by snad jako tebu jemu scházelo, což se zbožie dotýče, a v tom mi kázal, abych tě obeslal, aby vždy domuov jel...*³¹⁰

Důvodem Joštova zdržení byla obava, aby se mu znovu nevrátila nemoc, kterou byl stížen u kurie, proto jel cestou velice zvolna. Jošt se tak bohužel nezúčastnil ani holdu, který v Kladně králi složila knížata hornoslezská i s Konrádem Olešnickým a později i ostatní knížectví.³¹¹ Vratislav tak byla ve svém odporu osamocena. Jiří se přesto pokoušel s Vratislaví dále vyjednávat a poslal k nim své zástupce. Tato vyjednávání však nepřinesla očekávané výsledky a král se proto rozhodl Vratislav oblehnout.³¹² Přesto, ani v této situaci, se král nevzdával naděje na mírumilovné řešení,

---

³⁰⁷ Brzy po Joštově odjezdu se začaly šířit zvěsti, že někteří biskupové chtějí v Římě zmařit potvrzení Jiřího z Poděbrad a že někteří z nich jsou již na cestě. Podmětem k těmto zprávám snad mohla být jízda Jošta z Rožmberka.

³⁰⁸ SOA Třeboň, fond Historica, sign. 1793, inv. č. 2308. J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VII.*, Praha 1887, s. 228-229. Více k smlouvám chebským R. Urbánek, *Věk III/3*, s. 503-515.

³⁰⁹ R. URBÁNEK, *Věk III/3*, s. 528.

³¹⁰ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VII.*, Praha 1887., s. 228-229.

³¹¹ Hold českému králi složili Jindřich Hlohovský, Hedvika Lehnická spolu se synem Fridrichem Lehnickým, dále pak Zhořelecko a Šestiměstí.

³¹² K boji nakonec však nedošlo, protože český vůdce byl při obhlídce těžce raněn a síly vratislavských se tak bez problémů stáhli do města.

což souviselo s návratem biskupa Jošta, který sebou od papeže Pia II. přinášel nové breve.

Jošt byl ochoten do Vratislavi přijet pouze pod podmínkou vydání glejtu, který byl i přes počáteční odmítání Joštovi nakonec vydán a to pro 30 osob. Vratislavští si však vyhradili podmínku, že Jošt nepůjde do své rezidence, ale že zůstane ve městě na křižovnickém dvoře u Těla božího. Jošt zde dal přečíst i přeložit papežské breve z 18. srpna a prohlásil, že on již z rozkazu papežského, stejně jako ostatní knížata slezská, hold královi složil, a sám se nabídl jako prostředník smíru mezi Jiřím z Poděbrad a vratislavskými. V případě neuposlechnutí hrozil Jošt vratislavským sankcemi, zahrnující jejich vyloučení z církve a uvalení nejpřísnějšího interdiktů.³¹³ Vratislavští se však neoblomně stále drželi svého stanoviska, totiž setrvat v odporu ke králi. Jošt se po jejich odpovědi opět nechal unést a vytknul jim jejich zaujatost proti Jiřímu, jakožto Čechovi a to, že oni jsou Čechům nepřítel. Po těchto Joštových slovech nastala ve Vratislavi veliká vřava a konšelé měli co dělat, aby podle glejtu mohl Jošt bezpečně odjet.³¹⁴

Dne 19. října přijeli do Prahy papežští nunciové, arcibiskup krétský Jeronym Lando a arcijáhen Dr. František z Toleda, kteří byli od papeže zplnomocnění k vyjednávání s vratislavskými.³¹⁵ Do Vratislavi nunciové přijeli již 11. listopadu, kde byli od vratislavských okázale uvítáni. Ani tito nejvyšší představitelé církve však nedokázali utišit lid ve Vratislavi, mezi nimiž koloval latinský spis kazatele Bartoloměje, ten odmítal jakýkoliv smír s králem Jiřím *neboť je tohoto města úhlavním nepřítelem, jemuž na věky nelze věřiti.*³¹⁶ Není proto velkým překvapením, že při odpovědi nunciům trvali vratislavští na svých dřívějších prohlášeních. Nunciové nakonec učinili ústupek ve formě odkladu holdu králi na tři roky, nová smlouva zaručující vratislavským jejich svéprávnost, práva a držbu církevního majetku byla nakonec přijata oběma stranami. Podle smlouvy měli vratislavští po třech letech složit hold novému králi. Spor byl tak zdánlivě u konce.

V roce 1461 vypravil konečně král Jiří poselstvo do Říma, jehož členy byli Prokop z Rabštejna, utrakvista Zdeněk z Postupic a dva teologové Václav Vrbenský a Václav Koranda. Cílem této cesty bylo uznání basilejských kompaktát a potvrzení arcibiskupa

---

³¹³ Breve četl i překládal právě Peter Eschenloer.

³¹⁴ R. URBÁNEK, *Věk* III/3, s. 560.

³¹⁵ K papežovým důvodům vyřešit spor mezi Vratislaví a Jiřím z Poděbrad: R. URBÁNEK, *Věk* III/3, s. 564-573. Pius II. váhal Jiřího z Poděbrad zcela jasně zavrhnout a to z ohledu k celkové evropské politické situaci a aktuálnímu ohrožení od Turků, kteří v roce 1453 dobyli Cařihrad.

³¹⁶ TAMTÉŽ, s. 580.

Jana Rokycany. Papež však po vyslyšení argumentů českých poslů a po několika dlouhých jednáních Basilejská kompaktáta zrušil.³¹⁷ Zprávu o rozhodnutí papeže podal Joštovi z Rožmberka rektor baziliky in Agro Dei Jan.³¹⁸ K definitivní roztržce krále Jiřího s papežem došlo po příjezdu papežova velvyslance Fantina do Čech, který po králi požadoval oficiální oznámení zrušení kompaktát. Proto dne 10. srpna 1462 na sv. Vavřince byl do Prahy svolán sněm český. Král na sněmu, na kterém byl přítomen i Jošt z Rožmberka, pronesl tato slova: *Zajisté víte, že kacírů nemilujeme, ale že jsme jejich odpůrci. Papež nyní prohlašuje přijímání podobojí i naše kompaktáta za kacírství, což nikdy nebylo v našem úmyslu, protože přijímání to je založeno v evangeliích Kristových, podle ustanovení církve prvotní, a nám bylo povoleno od koncilu basilejského jako privilegium naší statečnosti a zbožnosti. A že jsme je přísahali zamítnout? Nikoliv! Než vezte, že v tomto přijímání jsme se narodili, tak jsme přijímali jako pán, tak jako gubernátor a tak učiníme i jako král a tak činiti chceme i napříště a nejinak, ba pro tuto svatou pravdu jsme hotovi položit nejen korunu, nýbrž i životy s chotí svou i s dětmi svými.*³¹⁹ Reakce na tento projev byly rozdílné. Jošt i v této chvíli stále ještě doufal v možný Jiříkův kompromis ve prospěch katolictví. Po tomto projevu vystoupil papežský velvyslanec Fantin, jehož slova rozhněvala krále natolik, že nechal tohoto papežského vyslance *pro jeho hrubé chování* zatknout a uvěznit.³²⁰ Zatčen byl také Prokop z Rabštejna, který se stal podezřelý pro své důvěrné styky s papežem v Římě. Po těchto událostech odešel Jošt z Rožmberka z rady a odjel i z Prahy. Papež v listu ze 14. září pokládal zajetí svého velvyslance za porušení mezinárodního práva poselského a žádal jeho propuštění. Roztržka s papežem tak byla dokonána.³²¹

Dne 24. září 1462 vydal papež Pius II. bulu, která suspendovala smlouvu mezi Jiřím z Poděbrad a vratislavskými a rozkázal jim, aby hold neskládali dříve, nežli jim on řekne. Jošt, který ve věcech víry považoval za směrodatnou pouze stolicí papežskou, přesto zdůrazňoval že proti přísahám králi si nelze konati *lehce a ukvapeně podle mínění vlastního.*³²² Vratislavským radil, aby vyčkali návratu jeho posla, kterého i s kapitulou vypravil do Říma, sám se jakékoliv odpovědi, co se týkalo o suspenzi holdu, vyhnul. Tato Joštova reakce byla ve Vratislavi přijímána velice negativně a vratislavští si dokonce na Jošta stěžovali u papeže Pia II. Jošt, který v této době pobýval v Nise

---

³¹⁷ K průběhu jednání českého poselstva v Římě. R. URBÁNEK, *Věk* III/4, s. 524-538.

³¹⁸ J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 38.

³¹⁹ R. URBÁNEK, *Věk* III/4, s. 562-563.

³²⁰ TAMTÉŽ, s. 567.

³²¹ TAMTÉŽ, s. 567-569.

³²² TAMTÉŽ, s. 638.

odmítal totiž do města, bez příslušného glejtu, který by mu zaručoval bezpečnost, přijet.³²³ Papež pak později Jošta káral, že nedbá svých biskupských povinností a rozkázal mu, aby se do Vratislavi vrátil.³²⁴

Bulou z 29. března 1463 přijal papež Pius II. vratislavské pod svou ochranu. Tato bula způsobila ve Vratislavi velký rozruch. Král, který se o bule dozvěděl již dříve, se v půlce května odebral do Kladska, kam si nechal povolát oba své biskupy, Jošta z Rožmberka a Tasa z Boskovic. Jošt z Rožmberka byl pro svou neznalost němčiny nenáviděn jak u vratislavské diecéze, tak u utrakvistů, u nichž byl vnímán jako odpůrce kalicha a tlustý bisku.³²⁵ Mezitím přijel do Vratislavi papežův legát, který zde dále šířil onu papežskou bulu z 29. března a rozesílal ji biskupům do Německa, knížatům i městům do Polska, hnězdenskému arcibiskupovi i biskupům, mezi nimiž byl i Jošt z Rožmberka, který ji ve své diecézi zakázal publikovat. Jošt navíc podal apelaci od legáta, kterého pokládal za *nedostatečně naučeného* papeži. Předtím, než se Jošt odebral ke králi do Kladska, přijel do Vratislavi, kde legátovi vyložil své důvody proti této bule a snažil se ho přimět, aby přijal královo pozvání do Kladska. Přesto, že byl Jošt z Rožmberka věrný papežské stolici, byl dotčený tím, že by snad Vratislav mohla dosáhnout nezávislého postavení na Koruně české, a byl proto proti jakémukoliv porušení celistvosti českých zemí. Ve Kladsku Jošt nakonec krále přesvědčil, aby vůči vratislavským zachoval smír.³²⁶

Z Kladska odjel Jošt zpět do Nisy, odkud 27. května 1463 posílal svá pozvání k obecnému katolickému sjezdu zemí Koruny české. V jeho listech vynikal důraz na zachování celistvosti státu českého, neboť: *co by se k hanbě i škodě a k zkáze i k roztržení slavného království našeho Českého dalo, to nám velmi příkře k srdce jde, jakožto milovníku obecného dobrého země naší.*³²⁷ Jeroným poslal za Joštem do Nisy posla s rozkazem, aby Jošt vyhlásil bullu. Jošt opět odmítl a sám se vypravil do Vratislavi jednat s legátem Jeronýmem.

Ještě předtím a to 24. května psali vratislavští do Říma papeži, aby našel vhodného kandidáta na český trůn, který by hájil jejich zájmy proti kacířům. Po

---

³²³ TAMTÉŽ.

³²⁴ TAMTÉŽ, 645.

³²⁵ I v Římě, kde celebroidl Jošt mši před papežem Piem II, ukazovali si na něj kardinálové: *Pinguis pater, oves macrae*. Jošt prý v Římě hostil papeže i kardinály českou kuchyní, a to tak nádherně, že se hosté divili jeho štědrosti.

³²⁶ R. URBÁNEK, *Věk III/4*, s. 647-649.

³²⁷ TAMTÉŽ, s. 651. Přepis listiny: F. Palacký (ed.), *Archiv IV*, s. 99-100.

papežovi navíc žádali vydání další bully, kterou by papež vzal pod ochranu všechny katolíky Českých zemí.

Schůze vratislavské kapitoly a konšelů proběhla v bytě legáta Jeronýma.³²⁸ Legát pak domlouval Joštovi, že právě on by měl splnit svojí apoštolskou povinnost a řídit se papežskými příkazy, zároveň nařídil Joštovi, aby do tří dnů bulu vyhlásil a aby bez jeho souhlasu nesvolával žádný sjezd, který by se týkal Jiřího z Poděbrad.³²⁹ Legát protestoval i proti jednání Jošta s králem v Kladsku. Odpověď dal Jošt legátovi o den později a to 4. června. Jošt ve své obhajobě uvedl, že moc legátova neruší moc biskupskou, přičemž jeho odpověď se týkala hlavně práva svolávat sjezdy a oprávněnosti jeho cesty za králem do Kladska. Zároveň zdůraznil svůj úspěch při vyjednávání s králem a nutnost náležitě o vývoji informovat papeže. O dva dny později se v přítomnosti obou vévodů olešnických konala nová schůze. Ve své odpovědi odmítl Jeroným všechno jednání s Jiřím z Poděbrad a zdůraznil to, že koruna Jiřímu z Poděbrad nenáleží, stejně tak i jeho slovům nelze věřit a odmítl jakýkoliv styk s ním. Jeroným také pokládal za zbytečné podat zprávu o situaci papeži, který je prý o všem dobře informován. Během jednání padla i slova, že Jošt má osobní důvody ke svému jednání, protože on sám je Jiříkovým příbuzným, a proto tedy Jiřího hájí.³³⁰ Jeroným také označil Jošta, že je *jedem vlasti a kamenem pohoršení*.³³¹ Jošt na tato slova odpověděl slovy sv. Pavla, že *jsouť krétští vždy lháři, zlé bestie a břicha líná*.³³² Po těchto slovech se Jeroným na Jošta vrhl s napřaženou pěstí, byl však přítomnými zadržen. Po této události se vyjednávání s Jeronýmem ujali oba vévodové olešničtí, kteří mezi oběma stranami dohodli kompromis. Bylo smluveno, že Jošt má jet za králem, aby byl prostřednictvím císaře mezi králem a papežem sjednán mír. Dále bylo dohodnuto, aby byl legátem Jeronýmem ve Vratislavi svolán na 29. červen slezský sněm.³³³

Toto ustanovení bylo do určité míry vítězstvím Joštovým. V reakci na toto ustanovení pak vratislavští vylíčili papeži Joštovo špatné jednání s legátem. Současně s vratislavskými psal papeži do Říma i biskup Jošt, který se s králem dohodl na svolání sněmu katolíků, který se měl uskutečnit 13. července v Brně.

---

³²⁸ TAMTÉŽ, s. 651-653.

³²⁹ J. HAMRŠMÍD, *Jošt*, s. 53.

³³⁰ R. URBÁNEK, *Věk III/4*, s. 653-654. Podle nepodložených zpráv měl být snad Jošt bratrancem Jiřího z Poděbrad. Proti těmto obviněním se Jošt u papeže předem hájil, že ho *ani láska, ani nenávisť, ani vlastní prospěch* nepohne, aby mluvil a činil to, co nepokládá za spravedlivé a správné.

³³¹ TAMTÉŽ, s. 654.

³³² TAMTÉŽ. Legát Jeroným byl totiž arcibiskupem krétským.

³³³ TAMTÉŽ, s. 655.

Jiří z Poděbrad se v Kladsku příliš dlouho nezdržel a již 3. června byl v Praze, odkud již, podobně jako Jošt v Slezku, podnikal další opatření proti publikaci papežské buly a to hlavně v Čechách, Moravě a Lužici.³³⁴

Sněm vratislavský svolaný legátem Jeronýmem na 29. června se vyznačoval slabou návštěvností, která byla ve Vratislavi přičítána intrikám Jošta z Rožmberka. Jošt sám však na sněmu přítomen byl. Sněm se jednoznačně shodl na setrvání při poslušnosti papežské, nebyl však negativně zaměřen ani na sjezd, který se měl konat v Brně.³³⁵

Na brněnský sněm, který měl rozhodnout o vztahu katolických stavů ke kompaktátům, byla obzvlášť důležité přítomnost Tasa z Boskovic s Joštem z Rožmberka. Král Jiří na sněmu zdůrazňoval svébytnost kompaktát, která byla schválena v Basileji od papeže Eugena IV. V prospěch králův mluvil pak utrakvista Zdeněk Kostka, který odsoudil papežovo počínání vůči Jiřímu a zdůraznil nutnost potrestat lidi ve Vratislavi za jejich činy a postoj vůči králi. Za katolíky pak mluvil dne 19. července Jošt z Rožmberka, ten vyjádřil lítost nad dosavadními procesy vůči králi a prohlásil, že katolíci chtějí králi pomáhat v tvorbě jeho mírotvorné politiky, nechtějí však stát v opozici vůči papeži a samozřejmě nechtějí vést válku proti Vratislavi. Jako řešení proto nabídl, že král by se měl s papežem usmířit. Na řeč Joštovu zareagoval pak Zdeněk Kostka obviňující katolíky, že chtějí spíše poslouchat papeže nežli krále, kterému jsou všichni se svými ženami, dětmi a statky poddáni, a za hanbu vyhlásil Joštovu radu netrestat a neválčit s *těmi zločinci a bezectnými chlapy* ve Vratislavi. Jošt pak oslabil Kostkovu řeč tím, že ho obvinil, že mluvil pouze za sebe a ne za krále.³³⁶

Na podzim roku 1463 nastalo v zemích Koruny české určité uvolnění. Papež měl v této době velký zájem o přípravu křížové výpravy proti Turkům a České země byly postiženy hlízovým morem, který zde trval až do roku 1464. Jiří z Poděbrad se proto ve strachu před morem odebral v listopadu i se svou rodinou do Kladska. Po jeho příjezdu přijeli hned za ním poslové biskupa Jošta a biskup Tas z Boskovic. Jošt se mezitím pod ochranným glejtem odebral 29. listopadu do Vratislavi, kde se zdržel až do 9. prosince, a protože se obával, aby přítomnost krále v Kladsku nevyprovokovala vratislavské, začal ve Vratislavi v případě útoku na klášter sv. Vavřince a biskupský dvůr, s vojenskou přípravou. Z Vratislavi odjel na krátko do Nisy a poté do Kladska za králem. Za největšího zastávce svých práv považovali vratislavští právě legáta

---

³³⁴ TAMTÉŽ, s. 657.

³³⁵ TAMTÉŽ, s. 658.

³³⁶ TAMTÉŽ, s. 665-667.

Jeronýma, který byl podle nich *nejvěrnějším církve zápasníkem*,³³⁷ naproti tomu Jošta označovali biskupem *ne katolickým ale [kacířstvím] nakaženým*.³³⁸ Pobyt Jiřího v Kladsku vyvolal reakci legáta Jeronýma, který nařízením z 11. ledna 1464 zakázal všem lidem světským i duchovním kupovat nebo jinak získávat opevněná místa, hrady či města bez jeho nebo papežova svolení. Jošt samozřejmě s tímto rozhodnutím nesouhlasil a odmítl ho. Hned druhého dne mu však nařídil Jeroným, aby toto oznámení pod trestem exkomunikace publikoval, a navíc zakázal Joštovi pořádat zamýšlený sjezd v Grotkově. Jošt se v této věci musel opět obrátit na papeže.³³⁹ Silnou oporu měl Jošt u papeže hlavně v osobě kardinála Karvajele, u něhož byl v Římě také zástupce Joštův, křižovník rytíř Tomáš z Placencie, který ostře vystupoval proti legátu Jeronýmovi a dalším, kteří Jošta u kurie pomlouvali.³⁴⁰ Papež svěřil později český spor ne již Karvajalovi, ale kardinálům Mikuláši Kusovi a Bernardu Erolovi, arcibiskupovi společnému.³⁴¹

Dne 16. června 1464 se v Římě konala konzistoř za účasti všech kardinálů, biskupů a prelátů přítomných v Římě. Toto poslední veřejné vystoupení papeže Pia II., na kterém mluvil celou hodinu, odsoudilo Jiřího z Poděbrad coby lživého, špatného a lstivého člověka a nařídilo proti němu pŕhon. Celé znění buly vypracoval kardinál Karvajel. Dalšího vývoje událostí se však papež nedožil, zemřel 14. srpna roku 1464. Novým papežem byl zvolen benátčan Pavel II., nato přijel do Říma zástupce Jošta z Rožmberka rytíř Tomáš. Dosud nevydaný pŕhon papeže Pia II. nabízel V Čechách zcela novou základnu k jednání s Jiřím z Poděbrad. Nový papež, na přímluvu Joštovu, zpočátku vyčkával, zda Jiří a ostatní páni odloučení od církevní jednoty své sliby *skutkem naplní a k konci přivedou*,³⁴² ale také naznačil: *necht' si ten, o kterémž je řeč [král Jiří z Poděbrad], nemyslí, že s Piem II. je pohřbena celá moc papežské stolice, aby neměla sílu k těm: kteréž rohuov pozdvihují proti vieře křesťanské a proti moci stolice apoštolské, nebť nebudeť těžko rozděliti to, což shromážděno a vymyšleno jest proti Turkuom, a k straně i k obraně bezpečenství Vratislavských obrátiti*.³⁴³

Ke konci roku 1464 došlo k radikálnímu zvratu poměru kurie k českému králi Jiřímu z Poděbrad. Následující rok byly obě strany, jak utrakvistická, tak katolická

---

³³⁷ TAMTÉŽ, s. 707.

³³⁸ TAMTÉŽ. Jeronýmovi stížnosti na Jošta v Římě však nic nezmohly, protože Jošt se dokázal vždy u papeže dobře obhájit, že se mu pak nic nestalo.

³³⁹ TAMTÉŽ, s. 708.

³⁴⁰ Mezi další „pomluvače Joštovi“ patřil Fabián Hanko, zástupce vratislavských u kurie.

³⁴¹ R. URBÁNEK, *Věk III/4*, s. 745.

³⁴² TAMTÉŽ, s. 769.

³⁴³ TAMTÉŽ.

v politickém konfliktu, když papež Pavel II. prohlásil Jiřího z Poděbrad za kacíře. Papežovým legátem ve věci české byl Rudolf z Rudesheimu, biskup levantský, který ve svých listech k českým katolíkům prohlásil, že nastal čas, kdy se ukáže, kdo má pevné srdce a zůstane věrný katolické církvi.³⁴⁴ Jošt se listem z června roku 1465 snažil přimět legáta Rudolfa z Rudesheimu, aby k němu přijel. Ten však listem z 21. června Joštově žádosti nevyhověl, protože mu bylo papežem nakázáno do Čech nejezdit. Jošt se zastavil také u krále, kterého se snažil přimět, aby se podrobil papežově vůli a prostřednictvím královny Johany mu poslal listy, ve kterých psal: *Tyto věci dávám napsány pro tyto příčiny: Nestane-li to království v jednotě obecné, církve svaté a římské, tehda strach, že se na něm naplní čtení, kteréž dí, že každé království v sobě rozdělené zahyne. A to by se po hříchu naplnilo, kdybychom se toho dopustili, abychom se v sobě rozdělíc neřku na dvě, ale na několikero se smíšejíc, samo se Čechové hubili a kazili. Tomu by se cizozemci nasmáli a rádi by nás dorazili a zemi roztrhali, jakož toho bůh uchovej; a snad ani tak skoro, ani na tom by se slehlo, jakož kdo mní.*

Skrze takovou různici stálo by obcování Čechů se všemi jinými křesťanskými zeměmi, v přijímání svátosti, v službě boží, v kupectví, v rytířských jízdách po dobrodružství a po službách, ve spřízněných, v soudech, v poselství i jiných rozličných a mnohých věcech. Ačkoli pán bůh vším vládne, však dobré jest se vystříhati příhodami jiných; neb takové věci na dleh [tj. na dlouho] jsou na dobré nevycházely, aniž co silného, jest věčného.

Nechť tomu co chťí dějí ti, kdo říkají: at' páni svým houfem bez rytířstva a rytířstvo bez pánuv se ukáže, to bude shledáno, kdo více mohou zemi posloužiti, páni.li čili rytířstvo. Já pravím, že to dobře víme, že více jest zemanův než pánuv, a více měšťan než panošův, a nejvíce sedlíkův. A protož, kdo chce nové rady dělati, nechť sobě dá nový svět stvořiti; pakli to nemůže býti, zachovávejme starodávné řády, neříkajíc, když máme města, a zemany jim odtrhnem, tehdy je podtrhnem, a co pod nimi zachováme svých, toť jest vše k našemu lepšímu.

Říkají oni: zdali kdo z knížat a z mistrův uvěřil v pána Krista nebo uposlechl jeho svaté milosti? Ale obecný prostý lid, ten jest pána Krista následoval a veň uvěřil. Kdo pak ze všech obecních lidí chťí doktory zdělati? Lépe by učinili, kdyby je vhod naučili, než přeučili; neb přeučení zůstanou s těmi, kdož jsou neuvěřili.

---

³⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 117.

Pokud zde apoštolové vládli, Petr na starém a Pavel na novém městech, a jakž proroci nastali, Daniel a Samuel, kterak na obojích bylo a jest, to tajno není.³⁴⁵ Slušíť pomyslii na povahy těch, na kterých rady člověk chce spoléhati a které chce za příslušníky a za podpažníky míti. Ach všakť lidé vědí, kdo mistruje u krále, na radnici, v cechách, v krčmách, v domích hostinných i jiných, v klášteřích, v kolejích i ve školách.

Mistra Václava nebude mi se hoditi s sebou pojíti, ani chci kterou příčinou býti, aby on přestal kázati. Ale k tomu chci pomoci, aby se uskrovnil v kázání, což může býti vedle boha a řádu církve svaté. Snáze mi to přetrpěti, staň se co staň, než bych svědomí poskvrnil a dobré pověsti utratil nenabytelně. Neb nepochybují, že jsou ještě z božního daru lidé, ježto ani dary, ani strachy, ani hněvem, ani přísností, ano lahodami nedají se od toho odvésti, ani v to podvésti oslavování, kteréž by bylo proti víře křesťanské a řádu církve svaté obecné. Bože ostřez, bych těm měl býti příkladem ke zlému a k rozpáčení v dobrém.

Také když pánův a kapitoly na ruce nemám, já sám málo zjednám, a potud je mám, pokud na těch věcech stojím, kteréž jim nejsou k umenšení všeho dobrého. Neb tomu lidé rozumějí, což vidí, než co slyší. Také snažnou a tuhou prosbu na se budete míti, jestliže budete nám na čem chtíti ujíti. Neb mnoho dobrých lidí svorně a stále bude prositi, aby se toho nedálo.³⁴⁶

Dne 28. listopadu 1465 se šestnáct katolických českých pánů, mezi nimiž byli i Jan a Jošt z Rožmberka, zavázalo na pět let k hájení zemských práv proti Jiřímu z Poděbrad a oficiálně prohlásili, že vstoupili v jednotu, později nazývanou jednotou panskou.³⁴⁷ Český král byl obviněn, že proti zemskému právu chová sám klenoty, sahá na odúmrti, zlehčuje minci a že se s pány neradí ve věcech zemských a nutí je k vojenské pomoci. Členové této jednoty si navzájem slíbili věrnost a vzájemnou pomoc.³⁴⁸ Jednota je také podle místa vzniku zápisu nazývána jednota zelenohorská. O vzniku jednoty zelenohorské se zmiňují i Staré letopisy české: *Téhož roku přijel do*

---

³⁴⁵ Pokud jde o vládu proroků Daniela a Samuela, která v Praze nastala po vládě apoštolů Petra a Pavla, nemůže být pochyb, že se tu mluví o nástupcích Pešika z Kunvaldu a Pavla z Děřichoviv, které po převatu v roce 1448 vystřídali Samuel z Hrádku a Daniel z Tucharaze, kteří se stali vedoucími představiteli, jeden na Starém a druhý na Novém Městě.

³⁴⁶ F. PALACKÝ, *Dějiny IV*, s. 454-455; Celé znění listu: B. HAVRÁNEK – J. HRABÁK (ed.), *Výbor z české literatury doby husitské II.*, Praha 1964, s. 172-175.

³⁴⁷ Jošt z Rožmberka, Jan z Rožmberka, nejvyšší purkrabí pražský Zdeněk ze Šternberka, nejvyšší sudí dvora králova v Čechách Jan Zajíc z Hazmburku, Oldřich z Hazmburku, Bohuslav ze Švamberka, Vilém z Ilburku, Henrich starší z Plavna, Děpolt z Rizmberka, Jaroslav ze Šternberka, Jan ze Šternberka, Jindřich z Hradce, Burian z Gutštejna, Henrich mladší z Plavna, Linhart z Gutšteina a na Klenové, Dobrohost z Romšperka.

³⁴⁸ Přepis listiny: F. PALACKÝ (ed.), *Archiv IV*, s. 110-115.

země z Vratislavi pan Jošt, syn pana Rožmberského, který byl biskupem vratislavským, křižovníkem strakonickým a proboštem chrámu na Pražském hradě. Tento biskup přijel na Strakonice a pozval si k sobě pana Zdeňka Konopištského a řadu dalších pánů; když k němu přijeli, konali sněm na Zelené Hoře... Tito všichni, které pozval uvedený Jošt, se sešli na sněmu na Zelené Hoře u pana Zdeňka a tady uzavřeli písemné dohody a hned se začali králi protivit a nechtěli ho v ničem poslouchat. Svolávali tak často sněmy a na nich si hned všechno sepsali a podepsali. Konali jeden sněm v Krumlově u Rožmberského, druhý v Třeboni, třetí ve Strakonících, čtvrtý na Zelené Hoře, pátý v Kladrubech a šestý zas na Zelené Hoře. A tak se sjednotili a z císařova popudu si naklonili příznivě papeže a uherského krále. Pomocníky a přátele si hledali mezi Němci, kteří kromě Míšeňského vždy a ve všem byli nepřáteli české země.³⁴⁹

Z oněch 16 katolických pánů, kteří tento dokument podepsali je bezesporu nejzajímavější Jan z Rožmberka, jehož důvody k účasti v panské jednotě nejsou známé. Určitou roli však mohl sehrát jeho bratr Jošt z Rožmberka.³⁵⁰

Na počátku roku 1466 a to 3. ledna obdržel vratislavský biskup Jošt příkaz od Pavla II., aby ve své diecézi obvyklými formami vyslovil klatbu nad českým králem Jiřím a zdržel všecken lid a zejména svého bratra Jana z Rožmberka od jakékoliv pospolitosti s exkomunikovaným.³⁵¹

Ke střetu mezi Janem a ostatními členy jednoty došlo o tři měsíce později. Na počátku roku 1466 se na sjezdu v Českých Budějovicích zavázal Jiří z Poděbrad napravit vše, co bude shledáno jako nesprávné. Po tomto prohlášení slíbili členové jednoty bratrské zúčastnit se sjezdu v Praze, kterému však předcházelo jednání v Roudnici, kde bylo nakonec pod vlivem Zdeňka ze Šternberka jednání do Prahy odvoláno a královo nabízené vyrovnání nebylo přijato. Jan z Rožmberka se však sněmu v Roudnici nezúčastnil a sám odjel do Prahy k jednání s králem. Pro tento čin byl pak ostatními pokládán za zrádce a vše se doneslo až ke kardinálu Karvajalovi, který si vzpomněl, že Janův otec Oldřich nikdy nedával tomuto synovi dobré naděje.³⁵² Svého bratra napomínal i Jošt z Rožmberka dopisem ze 6. května 1466: *...jakožto z své bratrské povinnosti radím a srdečně prosím., se vsí největší snažností, s kterouž mohu a umiem, napomínaje tě na najvyšše, aby na svú vieru a čest pomněl i na se i na náš kmen,*

---

³⁴⁹ Jaroslav PORÁK – Jaroslav KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů*, s. 190-191.

³⁵⁰ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII*. Kapitola. Jan z Rožmberka, s. 199.

³⁵¹ SOA Třeboň, fond Historica, sign. 1913, inv. č. 2447. Přepis listiny: J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VIII*, s. 269-270.

³⁵² F. BENEŠ, *Zradil*, s. 118.

aby byl tak zachován, jako až posavad děkuje bohu...vostaň v zbožné, poctivé, spravedlivé cestě s námi, kterouž jsme před se vzali.³⁵³ Jošt v dopise Janovi nepřímo pohrozil, že v případě, že by ho neuposlechl, byl by nucen požádat o přiměřený díl z celého rožmberského majetku do svého držení.³⁵⁴ V listině formuloval Jošt svoji výhrůžku takto: *A jestliže spolu úmysly dobrými zuostanem, spolu dědictvie své jako prvé mieti budem; pakli se v jiné věci dáš a od nás se oddělíš, jehož toho milý buoh rač ostřieci, tehdy věz, bratře milý, že dielu svému pravému, dědickému, spravedlivému budem chtieti a oň stanem.*³⁵⁵

Jan odpověděl Joštovi o několik dní později a to 19. května, v dopise ho žádal, aby ho propustil z toho zápisu a spolku s ním a s pány Zajíci.³⁵⁶ K tomu samému, jako Jošt, nabádal Jana ve svých dopisech i administrátor pražského arcibiskupství Hilarius Litoměřický.³⁵⁷

Od počátku roku 1467 se napětí mezi jednotou a králem stupňovalo, situace se vlivem Zdeňka ze Šternberka přiostrňovala a neodvratně špěla ke srážce. Dne 20. března byl Zdeněk ze Šternberka potvrzen ve funkci vůdce katolíků v Čechách, papež dále napomínal všechny katolíky, aby Zdeňkovi pomáhali a přidrželi se ho. Jednota panská pak dne 14. dubna obnovila na Zelené Hoře svůj zápis a slíbila pomoc císaři Fridrichu proti Jiřímu z Poděbrad. K témuž spolku a zápisu přiznali se pak 21. dubna 1467 i biskup Jošt a obec vratislavská. Změna spočívala v tom, že v předchozím zápisu se utvoření panské jednoty odůvodňovalo politickou situací v Čechách, v obnoveném zápisu jsou vedle toho uvedeny důvody náboženské.³⁵⁸ Po prohlášení této buly se i biskup Jošt, který věděl, že již není jiného řešení, začal chystat k válce. Počátek boje byl ohlášen odpovědnými listy, které si obě strany posílaly. Dne 20. dubna vyhlásil král Jiří z Poděbrad válku Zdeňkovi ze Šternberka.³⁵⁹ O pár dní později pak králi dne 3. května vyhlásili válku Zdeněk ze Šternberka a Jindřich z Hradce a k tomu samému vyzvali i Jana z Rožmberka, ten však mezitím přešel na stranu krále a válku vyhlásil členům panské jednoty.³⁶⁰ Jošt, který byl do bojů také zapojen, byl 11. června u Pačkova

---

³⁵³ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VIII*, s. 262-263.

³⁵⁴ Dne 31. srpna 1459 provedli Jošt spolu s Janem z Rožmberka fingovanou finanční transakci, která měla před ostatními věřiteli předstírat platební schopnost Rožmberků. Jan z Rožmberka zastavil svému bratru Joštovi, všechna Rožmberská panství mimo Majdštejn v dluhu 200.000 kop grošů.

³⁵⁵ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VIII*, s. 262-263.

³⁵⁶ TAMTÉŽ, s. 264.

³⁵⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII*. Kapitola. Jan z Rožmberka, s. 199.

³⁵⁸ F. PALACKÝ, *Dějiny IV*, s. 501.

³⁵⁹ TAMTÉŽ, s. 502.

³⁶⁰ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII*. Kapitola. Jan z Rožmberka, s. 199.

porazen vojsky Ctibora Tovačovského z Cimburku.³⁶¹ V bojích utrpěl velké škody také Jan z Rožmberka, jemuž na přelomu září a října nezbylo nic jiného než se Zdeňkem ze Šternberka a Jindřichem z Hradce uzavřít příměří,³⁶² to bylo také uzavřeno mezi biskupem Joštem a králem Jiřím. Jošt se však dalšího vývoje událostí nedožil, zemřel ve svém zámku v Nise dne 12. prosince ráno v přítomnosti pana Zdeňka ze Šternberka a jiných pánů, kteří se u něho zastavili při cestě na sněm ve Vratislavi. Jošt byl pohřben v katedrálním kostele ve Vratislavi a jeho hrob byl pokryt mramorovou deskou s postavou biskupa a jeho rodovým erbem. Tato deska je dnes umístěna v Arcidiecézním muzeu ve Vratislavi.³⁶³

Staré letopisy české zachytily Joštovu smrt takto: *A tak zemřel biskup Jošt, ten, který se často chlubil: Tak jsem hodil mezi Čechy sekyru, kterou z nich tak hned někdo nevytáhne. A tak dělá tento rod [Rožmberkové] svým králům a pánům to samé, co kdysi dělali Vršovci, ale Pán Bůh se jim za to pomstí, snad se toho už brzo dočkají.*³⁶⁴

Poslední vůli sepsal Jošt dne 8. prosince 1464 v Nise. Jošt jejími vykonavateli ustanovil svého zástupce Václava, olešnického a ostřihomského komendora bratra Jana, lichtnovského komendora bratra Tomáše a radomyšlského faráře bratra Václava. Její obsah byl následující: Městečko a tvrz Volyni postupuje pražské kapitule, klenoty pražského a strakonického kostela a listiny na panství Hus a Volyni mají připadnout Olmarovi z Neznášova, Václavu Vláškovu z Miloňovic, Janovi z Petrovic a Benešovi z Kalenice, v případě Joštových dluhů má být konventu johanitů postoupen zámek Strakonice.³⁶⁵

Jošt z Rožmberka byl prý jako biskup tlustého těla a vysoké postavy. Byl veliký gurmán, jemuž i v noci museli kuchaři pochoutky dělat a za cukr platil každý rok několik tisíc. Jeho oblíbeným jídlem byli pstruzi, které při jeho návštěvách doma v jižních Čechách rožmberští úředníci pro něj vždy předem připravovali. V listině ze 6. května 1464 píše hejtman třeboňský panu Janovi z Rožmberka o příjezdu biskupa Jošta a prosí ho, aby mu poslal nějaké pstruhy, *nebt' mi zde jiných ryb nemáme, než několik štik a kapry.*³⁶⁶ Zálibu měl Jošt také v českém pivě a rakouském vínu, které si nechal

---

³⁶¹ F. PALACKÝ, *Dějiny IV*, s. 505.

³⁶² A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky VIII*. Kapitola. Jan z Rožmberka, s. 199.

³⁶³ J. TOVAČOVSKÝ – F. SKŘIVÁNEK, *Vratislavští biskupové*, s. 39. Více: J. Jugnitz, *Die Grabstätten der Breslauer Bischöfe, Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens*, Breslau 1895.

³⁶⁴ J. PORÁK – J. KAŠPAR (edd.), *Ze starých letopisů*, s. 200.

³⁶⁵ SOA Třeboň, fond Cizí rody, sign. z Rožmberka 3/29, inv. č. 209, k. 49.

³⁶⁶ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VII*, s. 248.

dovážet až do Nisy.³⁶⁷ V Římě hostil Jošt papeže a kardinály českou kuchyní a to tak nádherně, že se všichni jeho štěrnosti divili.³⁶⁸ Vedle toho byl však mužem velice vzdělaným a dobrým kazatelem. V Praze kázal česky a ve Vratislavi latinsky, protože německy moc dobře neuměl.

V šedesátých letech 15. století se mezi Joštem z Rožmberka a Václavem Korandou mladším rozvinula vtipná polemika o poměru krále Jiřího z Poděbrad ke vznikající panské jednotě. Jošt, který nezapomněl, že je Čech, se snažil krále Jiřího pohnout k odstoupení od kompaktát nikoli násilím, ale pevnou solidaritou všech katolíků v Čechách. K jeho prostředkům patřila i sbírka rýmovaných aforismů nazývaných šprochy vagovské.³⁶⁹ Na Joštův šproch pak vždy odpověděl Václav Koranda, který byl v této době, vedle Jana Rokycany, přední utrakvistickou osobností. Ve svých odpovědích nazýval Koranda biskupa Klímou z Prudovic; šlo nejspíš o nějakou dobovou narážku, jejíž význam je dnes již nevysvětlitelný.

1. *Ježek má bodliny a svině štětiny, zlosyn najde zlosyny a dobrý nebude bez družiny. Kmen má větvie a větvie ratolesti a řetěz články. Snadno splésti, těžko rozplésti; lehko smiesti, nesnadno rozděliťi.*³⁷⁰
2. *Nenie nemúdrejšého, než kto múdre mluví, a zle činí, dobré zná, a zlé dělá a kto jinak soudí a jinak činí.*³⁷¹
3. *Nic spieše neoklamá než potakač, ukladač, licoměrník. A ten najškodlivější, komu se najviec věří.*
4. *Milostníci, pochlebníci, kořistníci zavodie lide, také častokrát i múdré.*³⁷²
5. *Přirozenie, navyčenie, zarpucenie odvodí od pravdy poznánie a od poznalé zachovanie.*³⁷³
6. *Rozmyšlený hněv jedny straší, druhé tuží; náhlý ruší od lidí nádeji, k lidem přistupí a dávno dobývané rychle kazí jméno dobré.*
7. *Kto se ničehož nebojí, jest blázen; kto všeho, jest nemúdrý, a kto se v obém nepotřebně zjeví, jest neopatrný.*

---

³⁶⁷ J. KALOUSEK (ed.), *Archiv VII*, s. 252.

³⁶⁸ R. URBÁNEK, *Věk III/4*, s. 647.

³⁶⁹ Podle latinského slova vagi- žertěři. Soubor žertěřských, šaškovských průpovědek.

³⁷⁰ Celý první článek je narážka na připravující se panskou jednotu.

³⁷¹ Celý tento šproch se zřejmě vyjadřuje o osobě Jiřího z Poděbrad.

³⁷² Třetí a čtvrtý šproch se týkají poměrů na Jiříkově královském dvoře. krále Jiřího. *Zavodie* – zavádějí, klamou.

³⁷³ V tomto šprochu kritizuje Jošt původ Jiřího z Poděbrad a zavrhuje i přijímání podobojí. Setrvání při kalichu tak podle Jošta nedovoluje králi poznat pravou katolickou víru.

8. *Kto má priátele za mouchy, jest rozpačný, a kto nepřátele za lvy, jest strašlivý; ktož má pak přítelem za lvy, jest srdnatý, a nepřátele za mouchy, jest převážný; a míra ve všem nejlepší.*
9. *Múdry sčestie na nesčestie nesadí; smluví se raději podobně než svadí.*
10. *Sčestie zavodí v nesčestie. Múdry na vrchu zastaví, neb z druhé strany bývá příkřeje k dolu. Sčestie se trousí, nesčestie se spe.*
11. *Nic nescasnějšího, než komu nižádná múdrost ani pilnost ani statečnost nemóž prospěti budúcky a kto byv v sčestí, ztratě je, rozpomíná se na ně.*
12. *Kdež knězie a ženy šafují, obecně přemistrují. Nebr' je staré příslovie: Nebývaj tu hostem, kdež pleš a vrkoč vládne mostem. A v této řeči bych sám sebe nechal, snad by se na mě někto rozhněval.³⁷⁴*
13. *Ohně nelze upáliti, vody utopiti a větru zadusiti – a pravdě zahynúti.³⁷⁵*

Na těchto třináct Joštových vagoovských šprochů odpověděl Václav Koranda třinácti nešprochy vagoovskými:

1. *Což k tomu přirozenie dá, kto tomu než nemúdry odpierá? Neb lépe slušejí vepři štětiny než svini jelenie rohy. Sekyra větvie od kmene dělí i články řetěza na ruozno; nébrž když kmen zvetšie, ratolesti klesnú.³⁷⁶*
2. *Horšie dvoje zlé nežli mezi tiem jedno, a nad to z úmysla mluvíti zlost. Neb horší jazyk falešníka nežli kopie protivníka.*
3. *Věrný věrně, nevěrný nevěrně, a ten nejhorší, ktož zlým odplacuje za dobré.*
4. *Slušie nesvědomého nepřipúštěti, zkušenému věřiti. Neb nic dražšieho nenie nežli užitečné vystřezenie.*
5. *Sladké řeči a najviece s požehnáním pro rozkoš zavozují větrné lidi. Od počátku světa nic nebylo tak pravdě odporo a k újmě, jako lakomí větrové a pyšní.³⁷⁷*
6. *Dobry stojí a trvá bez pohaněnie jako kostka. Lepší jest hněv smiechu, neb tudy trestána bývá duše hřiešného, a lepší jsou hněvové zjevní než úkladově pokrytší.*
7. *Ktož se bojí chřestu, nechod' do lesa. Komuž čeho třeba, odvážit' se všeho. V tom však slušie viece přátelské závisti než nepřátel varovati se.*

³⁷⁴ Tento šproch se vztahuje ke králi Jiřímu a jeho ženě Johaně a k mistru Rokycanovi

³⁷⁵ B. HAVRÁNEK – J. HRABÁK, *Výbor z české literatury doby husitské II.*, Praha 1964, s. 141-142.

³⁷⁶ Tento první Korandův nešproch se zřejmě vztahuje k Jednotě zelenohorské.

³⁷⁷ V tomto nešprochu odsoudil Koranda Jošta, jako lehkovážného a pyšného lakomce.

8. *Jakž prietel, tak viera. Najškodlivejší domáci nepriatel. A ktož jest prietel, miluje vdycky.*
9. *Ktož má jistotu a dá se na lidi, ztracuje polovici.*
10. *Slova strašlivá nic viery nemají; a mnohokrát nakloněný k smrti dlúho živ bývá.*
11. *Ktož se na sčestie a nesčestie ohledá, jest časný; a ktož pána bohu doufá, přicházé vše dobré; a často dává jeden den, čemuž celý rok odpierá.*
12. *Dokudž meč rozkazuje, jde jako po šnuoře; kdež se berla připlete, bývá peřie zhuoru. Svět neroztržen nikdy tak mečem jako větrem. Když opice se chce lidem vrovhati, bývá v posměchu. Svini nenie do zlata, drží se radše mláta, bláta. Voda oheň uhašuje, horkost vodu vysušuje a vietr sám přestává. Ale pravda, ne nálezek, přemáhá a zuostává. A nade vše boha poslúchati nežli lidi.³⁷⁸*

---

³⁷⁸ B. HAVRÁNEK – J. HRABÁK, *Výbor II*, s. 142-143.

V. Závěr

V předložené bakalářské práci jsem se snažila o interpretaci Jošta z Rožmberka coby představitele významného šlechtického rodu v Čechách, velkopřevora johanitského řádu a biskupa ve Vratislavi. Problémem této práce je její široký záběr, který se snaží o více pohledů na Joštovu osobu a jeho zakotvení v dějinách šlechty, církve, johanitského řádu a snad i v celkové politické situaci. V práci jsem se zaměřila na Joštovo angažmá v řádu sv. Jana Jeruzalémského a celý příslušný oddíl zpracovala na základě fondu Řádu Maltézských rytířů uloženého v pražském Národním archivu a listin uložených v okresním archivu ve Strakoniciích. Tyto dokumenty se týkaly hlavně ekonomického hospodaření komendy, které jsem omezila na oblast jižních Čech a to hlavně Strakonicka a okolí. Zvláštnímu zpracování se pak dostalo dějinám johanitského řádu do nástupu Jošta z Rožmberka do funkce velkopřevora řádu v Čechách.

Pozornost je v práci věnována také šlechtickému původu Jošta z Rožmberka a jeho rodině. Nejproblematictější se ukázala interpretace Jošta jako biskupa ve Vratislavi, která představuje pouze nástin událostí a směr dalšího bádání v tomto směru. Přesto tato kapitola shrnuje nejpodstatnější události spojené s jeho osobou. Kapitola je v závěru doplněna o Joštovu vlastní literární činnost.

Celá práce představuje určitý nástin a východisko k dalšímu rozšíření jednotlivých kapitol. Joštovo zakotvení v rodinných vztazích by jistě dobře vystihla neexistující monografie Jana z Rožmberka, stejně jako podrobnější zpracování ekonomického vývoje johanitských komend po 2. polovině 15. století.

Jošt z Rožmberka byl bezpochyby významnou osobností Poděbradského věku a ve své době zastával nejvýznamnější funkce v Českém království. Ve vztahu mezi králem Jiřím z Poděbrad a katolickou církví se snažil o smír. K Zelenohorské jednotě přistoupil Jošt pouze z náboženského přesvědčení, nikoli z vášně. Až do své smrti věřil v kompromisní řešení a stále doufal, že král přistoupí na stranu pod jednou. Nikdy se nestal militantním odpůrcem Jiřího z Poděbrad a vedle osobních zájmů dokázal vidět i obecné cíle.

VI. Obrazová příloha

Naprostá většina generálních převorů používala při tvorbě typáře kulatý tvar, čímž se odlišovali od jiných církevních institucí. Jošt z Rožmberka používal kulatý typ pečeti do roku 1456, než byl zvolen vratislavským biskupem a začal používat špičatě oválnou pečeť. Kulatý typář symbolizoval u johanitů vazbu k šlechtickému stavu charakteristickou pro rytířské duchovní řády. Na pečetích Jošta z Rožmberka je již na první pohled vidět jeho význam – byl vratislavským biskupem a pocházel z bohatého rodu Rožmberků. Jeho typáře představují ustálené schéma čtvrceného štítu, v němž se střídá rodový znak s řádovým symbolem, nebo se znakem vratislavského biskupství. I když jeho nejhonosnější typář vybočuje z řady johanitských pečetí, i zde můžeme uvažovat o řádové symbolice a to v polopostavě sv. Jana Křtitele, pravděpodobnější se však zdá vazba na vratislavské biskupství, kde je sv. Janu Křtiteli zasvěcena vratislavská katedrála. Jošt z Rožmberka používal červený vosk a jeho pečeti jsou přivěšené na pergamenovém proužku.³⁷⁹

---

³⁷⁹ Miroslav Svoboda – Lukáš Peška, *Příspěvek k problematice pečetí johanitských generálních převorů ve 14. a 15. století*, in: Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity, Řada C-historická 48, 1999 [vyd. 2001], č. 46, s. 62-66.

Obr. 1. Náhrobní deska Jošta z Rožmberka, biskupa vratislavského v Nise.

Obr. 2. České království v 15. století.

Obr. 3. Pečeť Jošta z Rožmberka. Tuto pečeť používal Jošt z Rožmberka do roku 1456.

Obr. 4. Oválná pečeť Jošta z Rožmberka, kterou používal od roku 1456, coby biskup vratislavský.

Obr. 5 Jošt z Rožmberka potvrzuje Rezkovi z Přibyslavi ve Strakonických dům, rybník a haltýř. SOkA Strakonice, archiv města Strakonice, originální pergamen I/2.

Obr 6. Jošt z Rožmberka, biskup vratislavský a velkopřevor řádu johanitů a kněz Řehoř, převor strakonický, stvrzují privilegium Václava z Michalovic pro strakonické. SOkA Strakonice, archiv města Strakonice, originální pergamen I/3.

Obr 7. *Král Ladislav potvrzuje Joštovi z Rožmberka darování učiněné Benešem Mnichem z Bratřic špitálu ve Strakonících.* SOkA Strakonice, archiv obce Kozlov, originální pergamen I/8.

Obr 8. *Jošt z Rožmberka, biskup vratislavský, potvrzuje městečku Volyni všechny milosti, které mu dřívější držitelé udělili.* SOkA Strakonice, archiv města Prahy, originální pergamen I/91.

VII. Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Národní archiv Praha, fond Řád Maltézských rytířů.

Státní oblastní archiv Třeboň, fond Cizí rody a Historica.

Státní okresní archiv Strakonice.

Vydané prameny

KALOUSEK, Josef (ed.), *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích*, VII, VIII, XIV, Praha 1887-1895.

PALACKÝ, František (ed.), *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích*, III, IV, Praha 1844-1846.

HAAS, Antonín (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemie IV/2*, Tomus IV/2, Praha 1960.

RYNEŠOVÁ, Blažena – PELIKÁN, Josef, *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV*, Praha 1954.

Literatura:

BENEŠ, František, *Oldřich z Rožmberka, tvůrce fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Ursinů*, JSH 38, 1969, s. 181-191.

BENEŠ, František, *Zradil Jan z Rožmberka krále Jiřího z Poděbradského?*, JSH 35, 1966, s. 115.

CVRČEK, *Strakonice. Město, lidé, osudy*, Strakonice 1989, s. 46-48.

ČECHURA, Josef, *Počátky vyšebrodského kláštera*, JSH 50, 1981, 4-16.

ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny České IV*, Praha 2007

DAUBER, L. Robert, *Der Johanniter-Malteser Orden in Österreich und Mitteleuropa. 850 Jahre gemeinsamer Geschichte, Band I. Hochmittelalter (12. JHDT. Bis 1291)*, Wien 1996.

HAMRŠMÍD, Josef, *Jošt z Rosenberka a jeho doba*, Praha 1892.

HAVRÁNEK, Bohuslav – HRABÁK, Josef (edd.), *Výbor z české literatury doby husitské II.*, Praha 1964.

KAŠPAR, Jaroslav – PORÁK, Jaroslav (edd.), *Ze starých letopisů českých*, Praha 1980

KOTLÁROVÁ, Simona, *Sedm set let působení Maltézských rytířů ve Strakonicih*, in: Strakonice. Kapitoly z historie, Strakonice 2002, s. 49-86.

KUBÍKOVÁ, Anna, *Oldřich II. Z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

KUBÍKOVÁ, Anna, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah*. VIII. Kapitola – Jan II. z Rožmberka, JSH 58, 1989, s. 193-209.

KUBÍKOVÁ, Anna (ed.), *Rožmberské kroniky*. Krátký a summovní výtah od Václava Březana, České Budějovice 2005.

KUBÍKOVÁ, Anna, *Českokrumlovský špitál a kostel sv. Jošta*, JSH 66-67, 1997-1998, s. 104-110.

LUDIKAR, Česlav Augustin, *O řádu Maltánském, se zvláštním zřetelem na Čechy*, Klatovy 1878.

MITÁČEK, Jiří, *Čeští johanité v předvečer husitských válek*, in: Martin Oliva (ed.), Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales 91, Brno 2006, s. 139-154.

MITÁČEK, Jiří, *Čeští johanité v prvních desetiletích vlády Lucemburků*, in: Martin Oliva (ed.), Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales 88, Brno 2003, s. 153-169.

MITÁČEK, Jiří, *K některým aspektům života řádu johanitů za vlády Lucemburků*, in: T. Borovský - L. Jan - M. Wihoda (edd.), Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu

- Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám, Matice Moravská, Brno 2003, s. 533-558.
- MITÁČEK, Jiří, *Strakonice ve stukturě české provincie řádu johanitů za vlády Lucemburků (1310-1419)*, in: Jihočeský sborník historický 75, České Budějovice 2006, s. 40-61.
- MITÁČEK, Jiří, *Převorství Havla z Lemberka (1337-1366)*, in: Martin Oliva (ed.), Acta Musei Moraviae, Scientiae Sociales 90, Brno 2005, s. 197-218.
- NĚMEC, Bohumír, *Rožmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu*, Praha 2001.
- PALACKÝ, František, *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě IV*, Praha 1927.
- PELIKÁN, Josef, *Rožmberské dluhopisy z let 1457-1481*, Praha 1953.
- PEŠKA, Lukáš – SVOBODA, Miroslav, *Příspěvek k problematice pečeti johanitských generálních převorů ve 14. a 15. století*, in: Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity, Řada C- historická 48, 1999 [vyd. 2001], č. 46, s. 41-66.
- POŘÍZKA, Jiří, *Maltézští rytíři u nás: tři studie k historii českého velkopřevorství řádu maltézských rytířů*, Brno 1990.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III*, (Budějovsko), Praha 1999.
- SKOPAL, Michael, *Založení komendy johanitů na Malé straně. Příspěvek k otázce příchodu řádu do Čech*, in: Václav Ledvinka (ed.), Pražský sborník historický 26, Praha 1993, s. 7-37.
- SKŘIVÁNEK, František, *Rytíři svatého Jana Jeruzalémského u nás*, Praha 1995.
- SPĚVÁČEK, Josef, *Václav IV.*, Praha 1986
- SVOBODA, Miroslav, *Nástin majetkového vývoje řádu johanitů v Čechách v předhusitské době*, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (edd.), Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám, Brno 2003, s. 555-556.
- SVOBODA, Miroslav *Pozemková držba pražské komendy johanitů a její sekvestrace v 15. století*, in: Celostátní studentská vědecká konference Historie 1997, Brno, Matice moravská 1998, s. 85-104.
- SVOBODA, Miroslav, *Hospodaření strakonické komendy johanitů do poloviny 15. století*, in: Jaroslav Čechura (ed.) Časopis Národního musea, Řada historická C, 170, č. 1-2, Praha 2001, s. 1-21.

- TEPLÝ, František, *Dějiny města Volyně*, Písek 1933.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny. Věk poděbradský III /1*, Praha 1915.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny. Věk poděbradský III/2*, Praha 1918.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny. Věk poděbradský III/3*, Praha 1930.
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny. Věk poděbradský III/4*, Praha 1962.
- WARTENBERG – WALDSTEIN, Berthold, *Řád johanitů ve středověku*, Praha 2008.

VIII. Seznam zkratek

ČČH = Český časopis historický

ČsČH = Československý časopis historický

ČSPS = Časopis Společnosti přátel starožitností

FHB = Folia Historica Bohemica

HT = Husitský Tábor

JSH = Jihočeský sborník historický

MHB = Medievalia Historica Bohemica

MVGDB = Mitteilung des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen

PA = Památky archeologické

PHS = Právně historické studie

PP = Průzkumy památek

SAP = Sborník archivních prací

SH = Sborník historický

Výběr = Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském museu v Českých Budějovicích (do r. 1993)

ZPP = Zprávy památkové péče

